

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 - 2022)

Yüksek Lisans Tezi

FURKAN UYSAL

GİRNE
Haziran, 2022

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 - 2022)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

FURKAN UYSAL

Tez Danışmanı:

YRD. DOÇ. DR. ELZA ALİŞOVA DEMİRDAĞ

GİRNE

Haziran, 2022

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Bu Proje Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ana bilim dalında Jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzalar:

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Şentaç Arı

Üye: Yrd. Doç. Dr. Elza Alışova Demirdağ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Özgür Batur

Üye :

Üye :

193044001 öğrenci numaralı Furkan UYSAL tarafından hazırlanan Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 – 2022) başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kurallarına uygundur.

Doc. Dr. Feyza Bhatti
Müdür Vekili,
Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

Girne American University, Girne – Cyprus
University Drive, Girne North Cyprus via Mersin 10, Turkey
Tel: +90(392)650 2000, E-mail: Institute@gau.edu.tr

ÖZET

KIBRIS'TA TÜRKÇE-EDEBİYAT ÖĞRETİMİ TARİHÇESİ (1906 - 2022)

Furkan Uysal

Yüksek Lisans Tezi, 2022

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Elza Alışova Demirdağ

Bu araştırmanın amacı, Kıbrıs adasında Türkçe ve edebiyat öğretiminin tarihçesini ortaya çıkarmaktır. Araştırmamız ile ilgili yazılı belge ve kaynak çok fazla bulunmamaktadır. Bu sebeple araştırmamızı, en eski tarih olarak; bilmeyenler için okuma, yazma ve Türkçe eğitimi vermek amacıyla Dr. Hâfız Cemal Lokman Hekim'in 1906 tarihinde açtığı "Gece Mektebi" ile başlatıp, 2022 tarihine kadar getirdik (An, 1997). 1906 – 2022 yılları arasında Kıbrıs Türk varoluş mücadelesi Türkçe ve edebiyat öğretimine de dolaylı olarak yansımıştır. Nitekim Kıbrıs Türkleri varlığını sürdürmek, kendi öz Türkçelerine sahip çıkıp yaşatabilmek adına tarihi süreçte çeşitli girişimlerde ve çalışmalarda bulunmuşlardır. Kıbrıs Türklerinin, Türkiye ile ilişkileri ve istekleri doğrultusunda, Türkiye'den Kıbrıs'a eğitim ve öğretim amaçlı görevlendirilen Türkiyeli eğitimciler de bu girişim ve çalışmaların içinde yer almış ve destek vermişlerdir.

Kıbrıs, tarihi çağlar boyunca çeşitli devlet ve milletler tarafından rağbet görmüştür. Bunun en önemli sebepleri ise; coğrafi konumu, jeopolitik zenginlikleri ve Akdeniz'de bir uç ada konumunda yer almasıdır. 1571 tarihinde Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmiş ve Müslüman Türk nüfus adaya, Karaman - Konya çevresinden iskân politikası uygulanarak göç ettirilmiştir. Kıbrıs'ın alınmasındaki en önemli husus Osmanlı İmparatorluğu açısından, hacca giden Müslümanları, korsanların saldırılarından korumak, Akdeniz'deki güzergâhı kontrol altına alarak Kıbrıs'ı bir uç kale olarak kullanmak ve Akdeniz'e hâkimiyet sağlayarak, Müslüman Türk sancağını dalgalandırmaktır. Kıbrıs'ın alınmasındaki temel hususa paralel, adada Kıbrıs'ta Türkçe ve edebiyat öğretimine Osmanlı İmparatorluğu tarafından ne yazık ki fazla önem verilmemiştir. Bu sebeple Kıbrıs'ta eğitim ve öğretim halkın kendi çabaları ile ayakta kalmaya çalışmıştır. Bu ayakta kalmanın en önemli isimlerinden biri şüphesiz Dr. Hâfız Cemal Lokman Hekim'dir. "Gece Mektepleri" kursları ile bilmeyenlere okuma ve yazma öğretmeyi hedeflemiş, halkı bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Kıbrıslı Türkler her zaman anavatan Türkiye'yi takip ederek kendi gelişimlerini anavatanına göre ayarlamaya ve ayak uydurmaya çaba sarf etmişlerdir. Türkiye'den Kıbrıs'a eğitim amaçlı gelen öğretmenlerin bu ayak uydurmada büyük bir emeği vardır. Nitekim Türkiye'de Latin harfleri ilan edildiğinde, Kıbrıs'ta eğitimci olarak görev yapan İsmail Hikmet Ertaylan, *Kıbrıs Türk Alfabeti* adlı alfabe kitabını yazarak halka yeni harfleri öğretmeyi amaçlamış ve Türkiye'nin izinden gidilmesinde büyük ölçüde rol oynamıştır. Bu Türkçe ve Türk edebiyatı öğretim süreci, Türkiye'den gelen öğretmenler, yerli öğretmenlerin çalışmaları, Türkiye'den getirilen Türkçe ve Türk edebiyatı ders kitapları ve özellikle

1990’lardan sonra hareketlenen yerli ilköğretim, ortaöğretim ve lise Kıbrıs Türk edebiyatı ders kitaplarının hazırlanması şeklinde bir seyir izleyecektir.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs’ta Türkçe Öğretimi, Kıbrıs’ta Türk Edebiyatı Öğretimi, Tarih.

ABSTRACT
HISTORY OF TURKISH - LITERATURE TEACHING IN CYPRUS (1906 - 2022)

Furkan Uysal

Master Thesis, 2022

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Elza Demirdağ

The purpose of this work, is to reveal the history of Turkish Language and literature teaching in Cyprus. Unfortunately, there are not many written documents and sources related to our research. For this reason, we start our research with the oldest date; as "Night School" opened by Dr. Hâfız Cemal Lokman Hekim in 1906 in order to provide reading, writing and Turkish education for those who do not know, and brought it until 2022. Between 1906 and 2022, the Turkish Cypriot struggle for existence was indirectly reflected in the teaching of Turkish and literature. As a matter of fact, Turkish Cypriots have made various initiatives and studies in the historical process in order to maintain their existence and to protect and maintain their own Turkish language. In accordance with the relations and wishes of the Turkish Cypriots with Turkey, Turkish educators assigned to Cyprus from Turkey for education and training also took part in these initiatives and studies and supported them.

Cyprus was in demand of various states and nations throughout the historical ages. The most important reasons for this are; its geographical location, geopolitical richness and its strategical location as an island in the Mediterranean. In 1571, Cyprus was conquered by the Ottoman Empire and the Muslim Turkish population was immigrated to the island from the Karaman - Konya region by applying a settlement policy. For the Ottoman Empire, the most important objective in the conquest of Cyprus was to protect the Muslims going on pilgrimage from the attacks of pirates, to control the route in the Mediterranean and use Cyprus as a terminal point fortress, and to dominate the Mediterranean, to wave the Muslim Turkish flag. In parallel with the main objective in the conquest of Cyprus, the Ottoman Empire did not give much importance to the teaching of Turkish and literature in Cyprus on the island. For this reason, education in Cyprus tried to survive with the efforts of the people themselves. Undoubtedly, Dr. Hâfız Cemal Lokman Hekim is one of the most important names in this survival. With the "Night Schools" courses, he aimed to teach reading and writing for those who don't know, and aimed to raise awareness of the public. The Turkish Cypriots have always followed the Turkey as homeland and made an effort to adjust and keep up with their own development according to the homeland. Teachers who came to Cyprus from Turkey for educational purposes had great efforts in this keeping up. As a matter of fact, when the Latin letters were declared in Turkey, İsmail Hikmet Ertaylan, who worked as an educator in Cyprus, aimed to teach the people new letters by writing alphabet book called "The Turkish

Cypriot Alphabet” and played a major role in following Turkey's footsteps. This Turkish language and Turkish literature teaching process will follow a course of; the work of teachers from Turkey and local teachers, Turkish language and Turkish literature textbooks brought from Turkey, and preparation of Turkish Cypriot literature textbooks for primary, secondary and high school education especially mobilized after 1990s.

Keywords: Turkish language education in Cyprus, Turkish literature education in Cyprus, History.

TEŞEKKÜR

2015 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde, üniversite eğitimine başladığım andan itibaren Türk Dili ve Edebiyatının kendi milli dil ve kültürümüzün öğretimi konusu daima ilgimi çekti. Zamanla bu öğretimin 1571'den beri Türk varlığının kesintisiz sürdüğü Kıbrıs adasında nasıl ve kimler eliyle seyrettiğini, bu alanda ada Türklerinin kitap, hoca ihtiyacının nasıl karşılandığını, ana karaya göre Rumlarla yan yana veya karışık yaşayan ada Türklerinin kendi ana dillerinin öğrenimi konusunda neler yaşadıklarını merak ettim. Zira bende bir ada çocuğu, Çanakkale – Bozcaadalı idim. Bu durum Kıbrıs Türk kültür, edebiyat ve dil öğretimi konularına daha çok ilgimin yoğunlaşmasına imkân verdi. Lisans yıllarından hocam olan Türk dili ve edebiyatı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Oğuz Karakartal, adı geçen konuda çok çalışma bulunmadığını, her şeyden önce Kıbrıs'ta Türkçe – edebiyat öğretiminin durumunun ve bir tarihçenin ortaya çıkarılması gerektiğini belirterek bana *Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 – 2022)* başlıklı konuyu önerdi. Bu konudaki malzeme kıtlığını da kendi özel arşivinde mevcut bazı belgelerle aşabileceğimizi söyleyince adı geçen yüksek lisans tezimi hazırlamaya karar verdim. Bu tarihçeye 2000'lerde Kıbrıs'ta ilk kez hazırlanan yerli ilk Türkçe ders kitaplarıyla Kıbrıs Türk edebiyatı lise ders kitaplarını da ekledim.

Tezimi büyük bir zevk ve heyecanla çalıştım. Aklımdaki soru işaretlerinin cevaplanmasında ve tezimin yürütülmesinde destek ve emeği geçen hocam Prof. Dr. Oğuz Karakartal'a teşekkür ederken, tezimin hazırlanmasındaki katkıları için Yard. Doç. Dr. Elza Alışova Demirdağ'a da şükranlarımı iletirim.

Şüphesiz burada teşekkürün en özelini beni yetiştiren, iyi bir eğitim alıp kendime ve topluma başarılı bir birey olarak katılmam konusunda en güçlü desteği bana veren değerli anne ve babam Osman – Dilek Uysal çiftine olacaktır. Ağabeyim İbrahim Uysal ile diğer aile bireylerine de sevgilerimi sunuyorum. Bu yüksek lisans tezimi icra ederken yanımda olan sevgili Muhammed Ali – Aslı Cerrahoğlu çiftine, Bilal Alper Cerrahoğlu'na ve pek değerli Ayça Birgin'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vi
KISALTMALAR.....	x
1. BÖLÜM GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3. Sınırlılıklar.....	2
1.4. Çalışmanın Önemi	2
2. BÖLÜM	5
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	5
2.2. Dünyada Türkçe ve Türk Edebiyatı Öğretimi Tarihçesi	6
2.3. Türkiye’de Türkçe ve Türk Edebiyatı Öğretimi Tarihçesi.....	8
2.4. Kıbrıs’ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi	11
3. BÖLÜM	15
YÖNTEM	15
3.1. Araştırmanın Modeli	15
3.2. Çalışma Alanı	15
3.3. Örneklem Yöntemi	15
3.4. Verilerin Toplanması.....	15
3.5. Analiz Yöntemi	16
4. BÖLÜM	17
BULGULAR.....	17
4.1. Kıbrıs’ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi	17
4.1.1. 1878 İngiliz sömürge dönemi Kıbrıs’ta eğitim ve okulların durumu	18
4.1.2. Dr. Hâfız Cemal (Lokman Hekim) ve Kıbrıs’ta eğitim	20
4.1.3. Mustafa Kemal Atatürk ve Kıbrıslı Türklerin eğitimi	22
4.1.4. Kıbrıs’ta harf devrimi ve Latin Alfabesi / Yeni harfli okuma kitapları.....	23
4.1.5. Kıbrıs’ta yayımlanan alfabe ve okuma kitapları	25
4.1.5.1. The New Turkish (1930)	25
4.1.5.2. Alfabem (1934)	26
4.1.5.3. Kıbrıs Türk Alfabesi (1934)	27

4.1.5.4. Kıbrıs Kıraat Dersleri.....	31
4.1.5.5. Ortaokullarda Türkçe; (Numan Ali Levent)	39
4.2. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler	42
4.2.1. 1. Sınıf 1. Kitap Türkçe ders kitabı incelemesi.....	45
4.2.2. 1. Sınıf 1. Kitap Türkçe Etkinlik Kitabı incelemesi.....	46
4.2.3 2. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	47
4.2.4 2. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	48
4.2.5. 3. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	49
4.2.6. 3. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	50
4.2.7. 4. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	51
4.2.8. 4. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	52
4.2.9. 5. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	53
4.2.10 5. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	54
4.2.11. 6. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	55
4.2.12. 6. Sınıf 2.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	56
4.2.13. 7. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi:	57
4.2.14. 7. Sınıf 2.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	58
4.2.15. 8. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	59
4.2.16. 8. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi	60
4.2.17. Lise Türk Edebiyatı I. Ders Kitabı incelemesi.....	61
4.2.18. Lise Türk Edebiyatı II. Ders Kitabı incelemesi.....	65
5. SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA.....	73
EKLER.....	79
EK1 Diploma Örneği.....	79
EK2 Karne Örneği.....	80
EK3 Aferin Belgesi	81
EK4 Kıbrıs Alfabe Kitabı.....	82
EK5 Kıbrıs Kıraat Dersleri I-IV	83
EK6 1946 Türkçe Ders Kitabı.....	84
EK7 Okuma – Seçki Kitapları.....	85
EK8 Türkçe Gramer Kitabı	86
EK9 Tanıtım Broşürü	87
EK10 Hürriyet ve Namık Kemal Şiiri	88
EK11 Türkçe Ders Kitabı.....	89

EK12 Türkçe Ders Kitabı II	90
EK13 Kıbrıs Türk Edebiyatı Ders Kitabı	91
EK14 Kıbrıs Türk Edebiyatı II	92

KISALTMALAR

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

TMT: Türk Mukavemet Teşkilatı

PROF: Profesör.

DR: Doktor.

VB: Ve benzeri.

II: İkinci

S: Sayfa.

I: Birinci

1. BÖLÜM GİRİŞ

Kıbrıs'ta 1906 - 2022 yılları arasında Türkçe - Edebiyat Öğretimi Tarihçesi adı altında hazırlanan çalışmamızın giriş bölümünde; problem, amaç, sınırlılıklar ve çalışmanın önemi yer almaktadır.

1.1. Problem

Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe öğretimi, bugün ülke çapında büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli kültürün en önemli öğelerinden biri şüphesiz ana dili Türkçe ve edebiyattır. Çocuk, örgün anlamda dil ve edebiyatı okulda öğrenir. Bu sebeple Türk Dili Edebiyatı ve Türkçe öğretimi, kültürün gelişmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır.

Türklerin XI. yüzyıldan itibaren Anadolu yarımadasına başlayan yerleşmeleri sürecinde, 1571 yılında fethedilen Kıbrıs adasının özel bir durumu söz konusudur. 1571'e kadar yaklaşık dört yüz - beş yüz yıllık süreçte Türkler, Anadolu yarımadasını vatan yapmış, Kıbrıs'ın alınmasıyla da Akdeniz'e açılmış ve Akdeniz hâkimiyetini sağlamışlardır. XVI. yüzyıldan günümüze Türk varlığının bulunduğu, Türk dilinde eserlerin verildiği Kıbrıs adasında, Türkçe ve Türk edebiyatı öğretiminin hangi evrelerden geçtiğinin, günümüzdeki görünümüne nasıl geldiğinin ve ana hatlarıyla tarihçesini ortaya çıkarmanın, Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi alanında çalışanlara yardımcı olacağını düşünerek bu araştırmada karar kıldım.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı dünyadaki Türkçe - Edebiyat Öğretimi tarihine değinmek, Kıbrıs'ta Türkçe - Edebiyat Öğretimini 1906 yılından günümüze kadar bilinen yönlerine yeni bakış açıları kazandırarak bilinmeyen yönlerini de gün yüzüne çıkarmak esas olacaktır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışmada dünyadaki Türkçe - Edebiyat Öğretimi tarihine kısaca temas edilmiş ve önemli görülen noktalara yer verilmiştir. Fakat çalışmamızın en önemli hususu 1906 - 2022 yılları arasında Kıbrıs'ta Türkçe – Edebiyat Öğretiminin tarihi süreci ve gelişimidir.

1.4. Çalışmanın Önemi

Kıbrıs'ta Ada Türklerinin Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi ile tarihçesi konusunda, doğrudan bir akademik çalışması bulunmamaktadır. Böyle bir çalışmaya girilmemesinin ardında konuyla ilgili kaynak eksikliği yatar. Osmanlı - Türk yönetiminin Türkçe öğretimi konusundaki sınırlılık ve yetersizlikleri de kaynak üretimini kısıtlar. Bu eksiklikte, adanın geçirdiği el değiştirmeler, göç, savaş vb. sebeplerin rolü vardır. Ayrıca Türkçe ve Türk edebiyatı öğrenim ve öğretim kitaplarının belli miktarda ve zor şartlarda basılması, belli dönem kullanılıp ortadan çekilmesi ve yerlerini alabilirse yenilerine bırakması, kaynakların ortadan çekilmesinde etkilidir. Bununla birlikte Kıbrıs'ta, Türkçe ile Türk Dili ve edebiyatı öğrenim ve öğretimi konusunda yazılmış bazı yazı ve incelemeler, çok olmasa bile mevcuttur. Bu alandaki çalışmalar daha çok Kıbrıslı Türklerin barış, huzur ve coğrafi bütünlüğe kavuştuğu “1974 Mutlu Barış Harekâtı” ile 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı sonrasındaki yıllara aittir, yani daha yakın tarihlidir (Arslanbaş, 2019, ss.53-59). Özetle Kıbrıs'ta Türkçe ve Türk edebiyatı öğretiminin tarihi sürecini ortaya koyan müstakil bir çalışma şimdiye dek yapılmamıştır. Az önce belirttiğimiz tarihî, siyasî, sosyal şartların etkisi ve Kıbrıslı Türklerin kendi dil, edebiyat ve kültürleri üzerine düşünüp araştırma yapacakları huzurlu bir yaşantıya geç kavuşmaları, bu gecikmenin sebebi olsa gerektir. Prof. Dr. Oğuz Karakartal'dan aldığım bilgiye göre *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* adlı kitabın yazarı Ali Nesim ile yaptığı görüşmede, kitabında kullandığı Kıbrıs Türk eğitimine dönük eski dönem belgelerinin şimdi nerede ve ne olduğu konusundaki soruya, merhum araştırmacı Ali Nesim “*ya atıldı, ya yakıldı, kayboldu, tekrar bulamadım*” cevabını vermiştir. Dolayısıyla Kıbrıs eğitim tarihine ve Türkçe edebiyat öğretimi üzerine belge, kitap, karne ve benzerlerine ulaşmak kolay değildir, yani düzgün bir arşiv yoktur. Bu

konuda kendi özel arşivindeki eski yazı belgeleri bana açan Prof. Dr. Oğuz Karakartal'a teşekkürlerimi sunarım.

Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 - 2022) başlıklı tezim adında da anlaşılabacağı üzere adada Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi üzerine bir tarihçe denemesidir. Günümüze kadar ulaşabilen adadaki Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi üzerine kitap ve ders kitapları, Girne Milli Arşivi, Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezi ve özel arşivlerden (Oğuz Karakartal) derlenmiş, yine bu konuda Ali Nesim'in *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* adlı çalışması ile Harid Fedai'nin araştırma yazıları başta olmak üzere kimi kaynaklardan yararlanılmış ve bunlar kaynakçada gösterilmiştir. Tezim bir tarihçe denemesi olmakla birlikte ele alınan kaynaklar tanıtım, inceleme ve Türkçe - edebiyat öğretimi yöntemleri açısından da kısa değerlendirmelere tâbi tutulmuştur. Çağdaş Kıbrıs Türk Edebiyatı ders kitaplarının tanıtım ve incelenmesinde bu işlem daha da ayrıntılı biçimde yapılmıştır. Kıbrıs'ta, bilmeyenler için okuma, yazma ve Türkçe eğitimini Dr. Hâfız Cemal Lokman Hekim'in 1906 tarihinde açtığı "Gece Mektebi" ile başlattık. Bunu Kıbrıs ilkokul, ortaokul temel eğitim ders kitaplarının yazıldığı 2016 tarihiyle, Kıbrıs Türk Edebiyatı ders kitaplarının yazıldığı yere kadar getirdik. Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 - 2022)" adlı çalışmamızın alana taşıdığı yeni bilgiler şöyle özetlenebilir:

Bugün Adalar Denizi (Ege) ve Akdeniz'de Türk varlığının, Türkçe ve Türk edebiyatının 1571'den günümüze, altı yüz yıldır kesintisiz yaşadığı tek ada, Kıbrıs'tır. Osmanlı döneminde Kıbrıs'taki rüştiye ve medreselerde Türkçenin yanında Arapça ve Farsça da okutulmakta ve ada Türk çocuklarının Türkçeyi çok ayrıntılı öğrenemedikleri gerçeği ortaya çıkmaktadır. Kıbrıslı Türklerin, Osmanlı yönetiminden sonra gelen İngiliz sömürge yönetimi (1878 - 1960) evresinde ve 1960 - 1974 yılları arasında Rumlara karşı varlığını savunma ve direnme dönemlerinde, ana dilleri Türkçeye ve Türk edebiyatına bağlılıkları onları yok olmaktan kurtaran etkenlerin başında gelmiştir. Bir başka ifadeyle Kıbrıslı Türkleri 1571'den günümüze getiren ve yarınlara götürecek olan, her türlü olumsuz koşula rağmen ana dili Türkçeyi kaybetmemeleri ve ona sahip çıkmalarıdır. Kıbrıs Türk şair ve yazarlarının eserlerinde ana dile duyarlılığı üzerine yapılan bir incelemede, siyasi bakış tarzı ne olursa olsun, Kıbrıs Türk aydınlarının Türkçeye sahip çıktığı belirtilmiştir (Arslanbaş, 2019). Bu bağlamda özellikle Kıbrıs Türk halk edebiyatı ürünlerinin

(halk hikâyesi, fıkra, destan, bilmece, mani) zenginliği ve işlekliği de adada Türk varlığını yaşatmıştır. Ömer Seyfettin'in halk edebiyatı eserlerinin Osmanlı Türklerini, Türk kültürünü ve Türk dilini yaşatmada etkili işlevi olduğu düşüncesini Kıbrıs için de paylaşmanın mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Kıbrıs'ta Türkçe, ana dilde yazılan edebi eserlerle direnişin, adada ana dili öğretimine dair kitap ve faaliyetlerle çok desteklendiğini söylemek olası değildir. Adada ana dili Türkçeyle Türk edebiyatının öğretimi üzerine kullanılan ve yazılan kitaplar, ya adaya Türkiye'den gelen öğretmenler tarafından kaleme alınmış, ya da yerli kimi öğretmenlerce yazılmıştır. 1974 sonrası Türkiye'den gönderilen ilk, orta ve lise öğretiminde kullanılan Türkçe dil bilgisi ve edebiyat ders kitaplarının zaman zaman doyurucu, kimi zaman ise seçilen edebî metinler açısından adayla veya ada kültürüyle tam uyuşmadığı görülebilmektedir. Bir başka ifadeyle Kıbrıs'ta ana dili ve edebiyatının öğretiminde yakın dönemlere kadar yarı düzenli veya tesadüfî bir durum şekillenmiştir. 2000'li yıllardan sonra Türkiyeli ve Kıbrıslı akademisyen ile öğretmenlerinin birlikte hazırladıkları Türkçe ilköğretim kitapları ile Türkiye'den gelen "Türk Dili ve Edebiyatı" ve ayrı bir ders olarak konan "Kıbrıs Türk Edebiyatı" ders ve kitaplarıyla, adada Türkçe ve edebiyat öğretimi varlığını bugüne kadar sürdürmüştür. Özetle, Kıbrıs'ta Türklerin direnişi bir noktada Türkçenin direnişidir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi tarihçesi, dünyada, Türkiye’de ve Kıbrıs’ta incelenmiştir. Bu öğretim tarihçesinden dünyada, Türkiye’de ve Kıbrıs’ta ana hatlarıyla söz edilmiştir. Araştırmamızın ilerleyen kısmında Kıbrıs’ta Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

İnsanların birbirini anlamak için ana dilini veya başka bir yabancı dili öğrenmeye, tarihin her zamanında ihtiyaç duydukları söylenebilir. Dil öğretiminin çok eski dönemlerden beri yapıldığı bilinmesine rağmen, tarihi devirlerde bu öğretimin nasıl ve hangi şartlarda gerçekleştiği konusunda pek fazla bilgi ve kaynak bulunmamaktadır. Türkçe ve Türk Dili ve edebiyatı öğretiminin başlangıcı, devlet idaresinin nasıl olacağı yönünde bilgiye sahip, Göktürk devlet adamları Vezir Bilge Tonyukuk, Göktürk şehzadesi Yulıg Tigin, Kutluk Han’ın evlatları Kültigin ve Bilge Kağan’ın 732 - 735 yılları arasında yazmış olduğu kitabelerden oluşan, 1893 yılında Danimarkalı dilbilimci Vilhelm Thomsen tarafından, Rus Türkolog Vasili Radlof’un yardımıyla çözülen “Orhun Yazıtları” sayılabilir. Türkçe ve Türk ve Dili edebiyatı öğretimi, çeşitli coğrafyalarda ve milletlerde gelişerek, birçok çalışma ve inceleme tarihe kazandırılmıştır. Bu bağlamda araştırmamızda, Kıbrıs başta olmak üzere, dünyada ve Türkiye’de Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi tarihçesi, ulaşılan yazılı kaynaklardan yola çıkarak sentezlenmiştir.

2.2. Dünyada Türkçe ve Türk Edebiyatı Öğretimi Tarihçesi

Türkler, tarih boyunca çok uluslu büyük devletler kurmuşlardır. Bu devletler, Göktürklerden Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar içinde farklı etnik, dini millet veya grupları bünyesinde toplamıştır. Doğal olarak gerek devletin kendi sınırları içindeki vatandaşlara, gerekse ülkedeki Avrupalı gayrimüslim yabancılara Türkçe öğretme çalışmaları tarihi süreçte zaman zaman karşımıza çıkmaktadır. Ali Şîr Nevâî'nin Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazdığı *Muhakemetü'l Lugateyn* adlı eseri kimi araştırmacılar için Türkçe öğretimine başlangıç olarak kabul edilebilir.

Tarihi süreçte Türklerin kurduğu devletlerde farklı etnik kökenli ve yabancı uyruklulara Türkçeyi ne kadar veya layıkıyla öğretip öğretmediği tartışma konusu olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti'nin 15. yüzyıldan itibaren bir Avrupa, Balkanlar ve Akdeniz ülkesi olmasıyla birlikte Türkçe bir noktada dünya dili konumuna gelmeye başlamış, özellikle İtalyanlar ve Fransızlar bazen savaş, bazen barış ilişkisi içinde bulundukları Türklerin dilini öğrenmek için ya İstanbul'da bulunan Dragoman - Dil Oğlanları mekteplerinde Türkçe öğrenenlerden yararlanmış ya da kendi ülkelerinde Türkçe ve Doğu dilleri okutan mektepler açmışlardır. Bu konuda özellikle Pera Dil Oğlanları Okulu'nda Türkçe ve İtalyanca öğretmenliği yapanlar ve bu çerçevede hazırlanmış gramer ve sözcükler sayıca hiç de az değildir (Hitzel, 1995).

Türkçe yaşayan lehçeleriyle beraber, bugün yaklaşık on iki milyon km²'lik bir alanda konuşulmaktadır. Aynı zamanda dünyanın sayılı büyük dillerinden birisidir. Büyük bir dil olması ve konuşulan sayının da çokluğu Türkçeye olan ilgiyi ve alakayı her zaman üst seviyede tutmuştur. Gerek Batı'da gerek Doğu'da Türkçe üzerine araştırmalar ve incelemeler yapılmış, gramer kitapları yazılmış, dergiler çıkarılmış, Türkoloji kürsüleri kurulmuş ve Türkçeyi öğretecek enstitüler, merkezler inşa edilmiştir (Baldane, 2019).

Türkçe, bugün 250 - 300 milyon arası değişen konuşan sayısı ile dünyanın önde gelen dillerinden birisidir. Bunun getirdiği doğal bir sonuç olarak Türkoloji bir bilim dalı olarak popüler olmayı başarabilmiştir (Mermer, 2009, s.3). Türkçe öğretimi açısından önemli, yabancılara Türkçe öğretimi özelliği de taşıyan ilk eser, Kaşgarlı Mahmut'un *Divan-ü Lugati't - Türk* adlı eseridir. Eser, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla 1072 - 1074 yılları arasında kaleme alınmış, Türkçenin zenginliği

ve büyük bir dil olduğu anlatılmıştır. Araplara Türkçe öğretmekle kalmayıp, dil ile birlikte kültürün aktarılmasına ve öğretilmesine de önem vermiştir. Bir diğer önemli eser ise, Alman ve İtalyan misyonerler tarafından, Kıpçak Türklerine Hristiyanlığı benimsetmek ve yaymak amacıyla yazılan “*Codex Cumanicus*” adlı eserdir (Türkan, 2017).

Türklüğe ve Türk diline verilen önem ve ilgi yeni değildir. Avrupa’da bunun izleri epey eskiye dayanır. Dünya başta olmak üzere Avrupa’da üniversitelerde ilk Türkoloji kürsüleri ve enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Dünyada ilk Türkoloji kürsüsü 1795 yılında Ecole des Langues Orientales Vivantes, Paris’te kurulmuştur. Avrupa’nın Napoli kentinde 1723’te kurulan Istituto Superiore Orientale di Napoli yine ilk enstitülerdendir. Moskova’da 1814’te, Londra’da 1906 yılında ilk kez Türkoloji kürsüleri kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Türkoloji çalışmaları 19. yüzyılda başlamıştır. Avrupa’da önde gelen milliyetçilik görüşü, Tanzimat ve Islahat fermanlarının getirdiği hürriyet ruhu ilk Türk özel gazetesi olan *Tercümân-ı Ahval* de halk için lisan yaratılmasından bahsedilmesine yol açmıştır. Bu dönemde Şinasi, Namık Kemal, Şemsettin Sami ve Ahmet Vefik Paşa gibi öncülerle Türk kimliği benimsetilmeye başlamış ve yüzyılın sonunda Türk diline modern sözlükler kazandırılmıştır. Wilhelm Radloff ve Vilhelm Thomsen gibi Avrupalı âlimler, 1890’lı yıllarda runik harfli yazıların Türkçe olduğunu keşfedip “*Orhun Abideleri*” nin ilk bilimsel yayınlarını yapmışlardır. Bugün Avrupa’da Almanya’da Mainz, İngiltere’de Manchester, İsveç’te Upsala, Macaristan’da Szeged gibi önemli yerleşim yerlerinde Türkoloji üzerine çalışmalar yapılmakta ve Türkoloji eğitimi verilmektedir. Almanya’da özellikle Mainz Üniversitesi’nde bugün üst düzeyde Türkoloji çalışmaları yapılmakta ve üniversitede Türkoloji Bölümü, 1981’den itibaren bağımsız bir Türkoloji kürsüsünü bünyesinde barındırmaktadır (Duran, 2020).

Türkoloji çalışmaları ve Türkoloji eğitimleri, Avrupa’da olduğu kadar Asya’da ve Amerika’da da görülmektedir. Moğolistan’da 2000’li yılların başında faaliyete geçen Milli Üniversite bünyesindeki Türkoloji bölümü, Türk dili ve edebiyatı öğretimi gerçekleştirmektedir. Avrupa başta olmak üzere bugün, dünyanın dört bir yanındaki üniversitelerde, enstitülerde, özel okullarda ve eğitim

merkezlerinde Türk dili bölümleri yer almakta ve buralarda Türkçe ve Türk edebiyatı öğretilmektedir (Albayrak ve Batchuluun, 2019).

Türkoloji, Batı'nın Doğu'yu öğrenme ve tanıma çabası olan şarkiyatçılık bağlamında bir sistematik kazanmıştır. Yabancıların Türkçe öğrenme sebepleri arasında bu akademik, ilmi merak kadar birkaç yüzyıl Türkçenin dünya dili sayılabilecek bir konumda bulunması ile yabancı devletlerin Türklere mal satma ve ticaret arzusu sayılabilir (Baldane, 2019).

2.3. Türkiye’de Türkçe ve Türk Edebiyatı Öğretimi Tarihçesi

Genel Türk tarihi içinde ve Anadolu Türklüğü bağlamında Türklerin kendi bireylerine ana dili Türkçe ve Türk Edebiyatı öğretiminde çok katı ve aşırı milliyetçi bir tavır takınmadıklarını söylemek mümkündür. Bunda Türklerin çok uluslu devletler kurmaları kadar özellikle aydın kesimde Arap ve Fars dil ve edebiyatlarının baskın etkisi rol oynamış olabilir. Bu noktada ana dili Türkçe ve Türk edebiyatının öğretiminde, kuşaktan kuşağa aktarılmasında halk şair ve yazarlarının önemli bir işlevi ve taşıyıcılığı söz konusudur. Ünlü öykücümüz Türkçü yazar Ömer Seyfettin de özellikle Osmanlı aydınlarının, Arapça ve Farsça sözlük kullanma merakı yüzünden Türk dilinin halk kültür ürünleriyle yaşadığını; “Anadolu Türklerinin saz şairleriyle, milli destan ve yanık türkülerle ana dillerini kaybetmemeye çalıştıklarını belirtir.” şeklinde açıklar (Karakartal, 2018, s.215). Belki de 19. yüzyılın ortalarına kadar tam bir Türkçe gramer kitabının yazılmayıp Türkçe bir sözlüğün hazırlanmamasını, halk edebiyatı eserlerindeki sade ve yalın Türkçe telafî etmeye çalışmıştır.

Bu bağlamda 1850’lerden itibaren Ahmet Cevdet Paşa ile Ahmet Vefik Paşa’nın Türkçe gramer niteliğindeki *Kavaid-i Türkiyye* (1876) ve *Kavaid-i Osmaniye* (1867) ile Ahmet Vefik Paşa’nın Türk dilini ele aldığı *Lehçe-i Osmani* (1876) ilk eserlerdir. Bunları aşan ve geliştiren sözlük çalışması ise Şemsettin Sami’nin 1901 tarihli *Kamûs-ı Türki* adlı eseri olacaktır.

Türk edebiyatı öğretimine gelince, tezkireler, divanlar, antolojiler, halk edebiyatı içinse cönkler, Türk edebiyatı okunma ve öğretilme işini yüklenmiş

gibidirler. Tanzimat döneminde çıkan ve ilk Türkçe ders kitabımız sayılan *Talim-i Edebiyat* (1879)'ı şair Recaizade Mahmut Ekrem kaleme alacaktır.

Osmanlı Türkiye'si'nde 1908 II. Meşrutiyetinden sonra gelişmeye başlayan ve 1912 - 1913 Balkan Savaşları'ndan sonra Osmanlı Türk toplumunda taraftar bulan Türkçülük akımı sayesinde ana dili Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi daha ciddiye alınmıştır. Dönemin İttihat ve Terakki yönetimiyle dirsek teması bulunan milliyetçi şair ve yazar Ömer Seyfettin Türkçe öğretimi ve Osmanlıdaki durumu üzerine de kafa yorarak bazı yazılar kaleme almıştır. “*Türkçeye Karşı Enderunca, Güzel Türkçe, Türkçeye dair, Türkçe İlim, İstanbul Türkçesi Hangisidir? , Mekteplerde Edebiyat, Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazmak Sanatı ve Yabancı Mekteplerde Türkçe*” bunlar arasında sayılabilir (Sayılı, Cunbur, Mazıoğlu, Enginün, Tansel, Öneroy, Parlatır, 1984).

Ünlü edebiyat tarihçemiz araştırmacı şair ve yazar Köprülüzade Mehmet Fuad ise I. Dünya Savaşı sırasında *Milli Kıraat* adıyla ders kitapları hazırlamıştır. Bu ders kitapları Türkçe edebiyat öğretimi üzerine özenle seçilmiş metinlerden kuruludur. Fuad Köprülü, Osmanlının son döneminde önemli Türkçe - okuma kitaplarına imzasını atarken 1928'de akademik anlamda araştırmalar yapmak üzere kurulan İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'ne müdür olarak atanmıştır (Sayılı, Cunbur, Mazıoğlu, Enginün, Tansel, Öneroy, Parlatır, 1984).

Cumhuriyetin ilk yıllarında kıraat - okuma veya Türkçe ders kitabı hazırlayıcıları arasında Fuat Köprülü, Ruşen Eşref Üneydın ile Halit Fahri Ozansoy dikkati çeker. Özellikle Halit Fahri Ozansoy birkaç ders kitabı hazırlamıştır (Coşkun, 2018).

Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1924'de yeniden düzenlenen edebiyat programlarıyla birlikte, edebiyat derslerinin metinden hareketle ve okumaya dayalı olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Cumhuriyet döneminden itibaren edebiyat programları dikkate alındığında, edebiyat dersi ile gerçekleştirilmeye çalışılan üç hedef ortaya çıkmaktadır:

1. Kültür konusu olarak dil ve edebiyatla ilgili teorik bilgi verme,
2. Edebiyat sanatındaki estetik güzelliği beğeni konusu yaparak zevk inceliği geliştirme,
3. Dili doğru kullanmayı öğretme ve edebiyat eserlerinde işlenen manevi değerleri kazandırıp onları davranışa dönüştürme (Ogur, 2009, s.380).

28 Ağustos 1928’de çağdaş dünyaya uyum sağlamak için harf devrimi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamdaki amaç; Türk dilinin dünya dilleri arasındaki yerini belirlemek, köklerini araştırmak, Türk lehçe, şive ve ağızlarının bilimsel yöntemlerle incelemek gibi çalışmalar takip etmiştir (Karakuş, 2006).

Yeni Türk alfabesinin veya yeni alfabe ile okuma ve yazmanın öğretilmesinde millet mekteplerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Türkçenin yaygın olarak öğretilmesinde ve kullanılmasında, örgün eğitim kurumları içerisinde en kapsamlı ve düzenli hizmet veren kurum şüphesiz ki millet mektepleridir. Okuma ve yazma oranının arttırılması ve halkın cehaletten kurtarılması için açılan millet mektepleri, eğitim öğretim seferberliğinin hedefine ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Karakuş, 2006).

12 Temmuz 1932 yılında Atatürk’ün talimatıyla kurulan Türk Dil Kurumu ile Türk dili tarihi araştırmalarına verilen önem artmıştır. Halkevleri ve Köy Enstitüleri de Türkçe öğretiminde önemli bir rol oynayan diğer eğitim kuruluşlarıdır. Cumhuriyet döneminde Türkiye’de Türk diline verilen önem artmış ve Türkçenin öğretimi de hız kazanmıştır. 1950 yılından sonra Türkiye’de üniversiteler bünyesinde Türkçe, yabancı dil olarakta okutulmaya başlamıştır (Karakuş, 2006).

1963 - 1964 yıllarında Ankara Üniversitesinde yabancılara Türkçe öğretmek amaçlı dersler verilmeye başlanmış ve 1965 yılında Kenan Akyüz tarafından *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri, Konuşma, Okuma* adlı kitabı yazmıştır. 1974 - 1975 yılından itibaren yabancılara Türkçe öğretimi yaygınlaşmaya başlamış ve 1979 yılında Sermet Sami Uysal tarafından, *Yabancılara Türkçe Dersleri, Okuma, Yazma ve Dilbilgisi* adlı üç ciltten oluşan kitabı hazırlamıştır. Sonraki dönemlerde Türkçe Öğretim Merkezleri de bu alanı sistematik hale getirmiş ve kurumsallaştırmıştır. İlk olarak 1984’te Ankara Üniversitesi bünyesinde oluşan Türkçe Öğretim Merkezleri ile beraber yabancılara Türkçe öğretimi kurumsallaşarak kimlik kazanmış ve büyük bir ilerleme kaydetmiştir (Biçer, 2017).

Günümüzde dil öğretimi, ana dili ve yabancı dil öğretimi şeklinde gerçekleşmektedir. Her geçen gün daha da önem kazanan dil öğretimi, bir dilin ana dili olarak öğretimine verilen önemin o dilin yabancı dil olarak öğretimine de etki ettiği düşünülmektedir. Milletlerin değer verdiği ana dilleri diğer milletleri de zaman zaman etkisi altına alarak, bu dilin yaygınlığını ve geçerli dil olma özelliğini

arttırmaktadır. Bu anlamda bir dilin geçerli ve yaygın bir dil olmasının ilk koşulu iyi bir ana dili eğitiminden geçmektedir (Biçer, 2017).

Dil öğretimi gerçekleşirken dil öğrenen kişinin bilinçli ya da bilinçsiz ana dilinden yararlanacağı gerçeğine dayanarak yabancı dil öğrenim sürecinin amaca uygun olarak yönlendirilmesi için iki dilin karşılaştırılması gerekmektedir. Yabancı dil öğrenimi sürecinde kişi ana dili dışında başka bir dil ve kültürle tanışmış olmaktadır (Arı, 2010).

2.4. Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi

Kıbrıs, coğrafi şartları, jeopolitik yapısı, tarihi ve kültürü bakımından Anadolu'nun ayrılmaz bir parçasıdır. Ada, konumu itibarıyla tarih boyunca birçok medeniyetin dikkatini ve ilgisini çekmiştir. İlgisini çeken bir başka millet de İngiliz milleti olmuştur. Ada 1878 yılında, Osmanlı İmparatorluğu tarafından İngilizlere yüz yıllığına kiralanmıştır. İngiltere, zamanla adayı ele geçirerek sömürgesi haline getirmiştir. 1571'den bugüne Türk varlığının bulunduğu Kıbrıs adasında, Kıbrıslı Türkleri geçmişten bugüne taşımış ve geleceğe taşıyacak olan ana dilleri Türkçe ve Türk kültürüdür. Kıbrıs'ta Türkçenin varlığını sürdürmesi Kıbrıslı Türkler için hayati önem taşır. Akdeniz coğrafyasında aynı adaya paylaşımlarına karşılık Kıbrıslı Türk ve Rumları birbirinden ayıran en önemli iki faktör şüphesiz din ve dil faktörüdür. Bir dili yaşatan ve gelecek nesillere aktaran en önemli özellik, o milletin şair ve yazarları yani aydınlarıdır (Arslanbaş, 2019).

Osmanlı Devleti yöneticileri, elde ettikleri topraklara sadece Türk aileleri yerleştirmekle kalmayıp Osmanlı kültürünü, eğitimini, sanat ve mimarisini de götürüyorlardı. Yerleştirdikleri ailelerin arasında meslekten zanaatkâr insanların olmasına özen gösteriyorlardı. Bu nedenle Kıbrıs adasına da Türklerin yerleşmesiyle birlikte İslami temelleri de esas alan bir eğitim sistemi izlenilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla Kıbrıs adası, İslami temellere dayanan; geleneksel Osmanlı eğitimi ve kültürü ile tanışmıştır (Cicioğlu, 1983).

İngiliz sömürge yönetimi Kıbrıs adasını işgal ettiği 1878 yılından itibaren Kıbrıslı Türkleri ve Rumları İngilizce konuşmalarını sağlayarak kendisine sadık yurttaşlar yetiştireceğini düşünmüştür. Bu nedenle adadaki toplumlara İngilizce

öğretmek için birçok girişim içerisinde bulunmuşlardır. İngilizlerin bu oluşum çabalarında rol alan isimlerden biri de Nejmi (Necmi) Sagıp Bodamyalızade'dir. Nejmi Sagıp, aslen Baf doğumlu olup, lise eğitiminden sonra İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde kalan eğitimini tamamlamış ve adaya geri dönmüş, çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazmış, Kuran-ı Kerim'i İngilizceye ve Türkçeye çevirerek manzum şekilde yayımlamıştır. Nejmi Bey'in Kıbrıs adasında yaptığı işler arasında en önemlisi İngilizce eğitim veren *Shakespeare School*'u kurmasıdır. Bu okul, 1927 - 1952 yılları arasında faaliyet göstermiş ve Kıbrıs Türk eğitim tarihinde önemli bir yer işgal etmiştir (Özkul ve Özsezer, 2019).

Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs adasını her zaman için bir uç kale ve karargâh olarak görmesi sebebiyle eğitim bakımından pek ilgisiz kalmış, saraydaki eğitime nazaran Kıbrıs, eğitim bakımında donanımsız ve teçhizatsız bırakılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında ve Kıbrıs adasının İngiltere'ye kiralanmasının ardından İstanbul ve Ankara'dan eğitimciler Kıbrıs'a gelmiş ve çeşitli yöneticilik görevlerinde de bulunarak kendi çaplarında Kıbrıs halkını eğitmeye gayret göstermişlerdir. Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak denildiğinde akla ilk şair, fikir ve sanat adamı Ziya Gökalp gelmektedir. 1930'larda Kazım Nami Duru ve Turgut Sarıca'da Ziya Gökalp'in şiirleriyle Kıbrıs Türk halkını tanıştırmıştır. Ziya Gökalp, tüm Türk dünyasında olduğu gibi Kıbrıs Türk halkı arasında da engin bir sevgi ve saygı edinmiştir. Şiirleri, yazıları ve kitapları Kıbrıs Türkü için yol gösterici olmuştur. Ölümünün ardından Kıbrıslı Türkler arasında ölümünün uyandırdığı acı büyük ölçüde yaşanmış ve bu acıyı Lefkoşa'da yayınlanmakta olan "Söz" gazetesinde yazarlar dile getirmiştir. Limasol Mektebi Başöğretmeni M. Turgut; "*Ziya Bey! Bu acıklı yıldönümünde esir bir Türk ülkesinden, isimsiz bir Türk muallimi sana sesleniyor: Müsterih uyu, büyük gayenin yolundayız!*" cümlelerini kurarak bağımsızlığa ve Anavatan Türkiye'ye olan bağlılığı vurgulamıştır (Özoran, 1967).

Kıbrıs'ın resmi dili Türkçe, İngilizce ve Yunanca olmasına rağmen, Kıbrıslı Türkler eğitim politikaları nedeniyle her zaman Türkiye'yi izlemişlerdir. Türkiye'de kullanılan dil, Kıbrıslı Türkler için her zaman saygın ve izlenmesi gerektiği düşünülen bir özelliğe sahip olmuştur (Pehlivan, 2018, s.1683).

Kıbrıs Türk toplumunun eğitim mücadelesine en büyük destek, Anavatan Türkiye'den gelmiş ve adaya gönderilen Türkiyeli öğretmenler, Kıbrıslı Türklerin

eğitimine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Türkiye’den Kıbrıs’a eğitimci olarak gönderilen ve Kıbrıs Türk halkı için büyük çalışmalar gerçekleştiren Kazım Nami Duru ve İsmail Hikmet Ertaylan’ın gibi Müçteba   kem de 18 Ekim 1912’de Kıbrıs’a varmış ve 21 Ekim 1912’de görevine başlamıştır. Lefkoşa Türk Lisesi Müdürlüğü esnasında 1922’de, okul yedi senelik idadiden on iki yıllık sultaniye olarak çevrilmiştir. Müçteba   kem, Kıbrıs Türk halkı için zorlu şartlarda yaptđđ çalışmalarını bu yıllarda, hocası olmayan liselere girip ders anlattđđını, Fizik ve Riyaziye dersleri vererek  ğretmen a đđını kapatmaya  alıřtđđını anılarında  ğrencisi Prof. Dr. Derviş Manizade’ye yazmıştır (şen, 2017).

1920’li yıllarda Kıbrıs’ta eğitim durumu, Türkiye konsolosu Asaf Bey’in raporuna göre vasat durumdadır. Kıbrıs’ın eğitim teşkilatı, h k metin Kav n n Meclisi’nden  ıkardđđ kanunlara dayanmaktadır. Kanunlar, adada yaşayanlar göre ayrı ayrı hükümler içermekte ve Türk ve Rum eğitimi birbirinden ayrılmıştır ( apa, 2016).

Kıbrıs’ın İngiltere’ye ait olduğunun kabul edildiğinden sonraki dönem 1923 - 1948 yılları arasında, adaya Anavatan Türkiye tarafından öğretmenler gönderilmiş ve düzensiz, plansız ve çoğunlukla kitapsız bir eğitim politikası izlenilmek zorunda kalınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni kurulduğu g z önünde bulundurularak devletin içeride ve dışarıda pek çok sorun ile mücadele etmesinden dolayı Kıbrıs’a gereken önem verilememiştir. İngiltere’de bazı zamanlarda Yunanistan ve Türkiye’den  ğretmen getirilmesini yasaklamış ve baskıcı bir politika izlemiştir. 1960’lı yıllardan itibaren İngiliz sömürgesine karşı ayaklanan halk ve İkinci Dünya Savaş’ı sonrasında İngiltere’nin tüm sömürgelerinde olduğu gibi Kıbrıs’ta da politika değişikliğine gitmesi Türkiye’nin de elini güçlendirmiştir. Nitekim 1960 yılından itibaren adaya Anavatan Türkiye’den gelen öğretmenler,   c llerinde gelen öğretmenler gibi ders vermekle yetinmiyor, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütücüleri de oluyorlardı. Bu bağlamda 1956 - 1960 yılları arasında Kıbrıs’a gönderilen  ğretmen sayısında da ciddi bir artış göze çarpmıştır (Kılıç, 2017, ss.1256 - 1258).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet’inde Türkçe ve Türk dili ve Edebiyatı  ğretmenleri yetiştirmede aranan en önemli ölçüt,  ğretmen adaylarının seçimidir. Kıbrıs’ta görev yapan  ğretmenler, Türkiye’deki üniversitelerden ya da Kıbrıs’taki

üniversitelerden mezun olmaktadır. Öğretmen adaylarının seçiminde dikkat edilmesi gereken mesleğe karşı tutumları, ilgileri, yetenekleri ve kişilik özellikleri etken olabilir. Fakat Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde öğretmen adaylarının seçiminde herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu bağlamda öğretmen yetiştirmedeki ilk basamağa önem verilip gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir (Pehlivan, 2003).

Kıbrıs Türk edebiyatının karmaşık, sıkıcı, kavranması zor, dayanılmaz ve sonu gelmeyen atalardan kalma bir edebiyat olarak algılandığını söyleyebiliriz. Kıbrıs Türk edebiyatı; bilgilendirici, eğitici, eğlendirici, zevkli ve faydalı bir yapıya sahiptir (Pehlivan ve Karakaş Kurt, 2021).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

“Kıbrıs’ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi (1906 - 2022)” başlıklı çalışmamız, adında da anlaşılabacağı üzere adada Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi üzerine bir tarihçe denemesidir. 1906 - 2022 yılları arasında Türkiye’den gelen eğitimciler ve Kıbrıslı Türk eğitimcilerin hazırlamış olduğu dergi, kitap ve gazeteler bulabildiğimiz kadarıyla incelenmiştir. İncelenen dergi, kitap ve gazetelerden ziyade 1906 - 2022 tarihi arasında eski dönem ders notları, ders programları ve diploma örneklerine de çalışmamızda yer verilmiştir.

3.2. Çalışma Alanı

Bu araştırmanın çalışma alanı, dünyada, Türkiye’de ve Kıbrıs’ta Türkçe ve edebiyat öğretimi tarihi ile ilgili alan yazındaki bütün çalışmalardan ve yasal belgelerden oluşmaktadır. Dünyada, Türkiye’de ve Kıbrıs’ta Türkçe ve edebiyat öğretimi tarihi ele alınmıştır.

3.3. Örneklem Yöntemi

Bu çalışmanın örneklemini dünyada Türkçe - Edebiyat Öğretiminin önemli noktalarına yer vererek gelişimi açıklamıştır. Kıbrıs’ta 1906 - 2022 tarihleri arasında Kıbrıs’ta Türkçe - Edebiyat Öğretimi tarihçesi ve bu tarihler arasında hazırlanmış, ulaşabildiğimiz dergi, kitap ve gazeteler incelenmiş, çeşitli diploma ve ders programlarına da yer verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Günümüze kadar ulaşabilen adadaki Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi üzerine kitap ve ders kitapları, Girne Milli Arşivi, Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezi ve özel arşivlerden (Oğuz Karakartal) derlenmiş, yine bu konuda Ali Nesim’in

Batmayan Eğitim Güneşlerimiz adlı çalışması başta olmak üzere kimi kaynaklardan yararlanılmış ve bunlar kaynakçada gösterilmiştir.

3.5. Analiz Yöntemi

Türkçe - Edebiyat Öğretimi tarihçesi, dünyada ana ve önemli görülen hatlarıyla, Kıbrıs'ta elde edilebilen tüm kaynaklarla incelenmiş, gün yüzüne çıkarılan belgeler tespit edilmeye çalışmıştır. Tezimizde etik kurul onayına gerek duyulmamıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Kıbrıs'ta Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Tarihçesi

Kıbrıs, alındığı 1571 tarihinden günümüze Türk siyaset ve kültür yaşantısında önemli bir yer tutar. Genelde Kıbrıs'a yerleştirilen Türklerin eğitim sorunları, kültür yaşantıları veya adada ürettikleri, çok sonraları araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Akdeniz'de yer alan Kıbrıs, Girit ve Rodos başta olmak üzere adalara yerleştirilmiş olan Türklerin bir kısmı esnafılık, tarım ve hayvancılık işleriyle uğraşmış bazıları Sıbyan, Rüştîye ve medrese eğitiminden geçmiş, büyük çoğunluğu ise ada Türklerinin eğitim ve kültür işlerine, Osmanlı merkez idaresi çok kafa yormamıştır. Bir başka ifadeyle Osmanlı Devleti yöneticileri, Ege ve Akdeniz adalarına yerleştirdiği Türkleri Batıdan, denizden gelecek Haçlı ve korsan saldırılarına karşı, bir uç kale veya gözetleme noktası gibi düşünmüş, bundan ötürü ada Türklerinin eğitim ve kültür konularıyla pek ilgilenmemişlerdir. Bu konuda Oğuz Karakartal şöyle der: “Kıbrıs'a sürgüne gönderilen Namık Kemal ile Rodos'a sürgüne yollanan Ahmed Mithat Efendi, bu geri kalışı fark etmişler ve kendilerince ada Türklerinin eğitim ve kültür açılarından kalkınması için fikirler ve projeler üretmişlerdir. Namık Kemal'in Kıbrıs'tan döndükten sonra görev aldığı Midilli ve Sakız adalarında, Türklerin sorunlarıyla yakından ilgilenmesinin, Ahmet Mithat Efendi'nin ise daha Rodos'ta iken orada Türk çocuklarına öğretmenlik yapmaya başlamasının arkasında, Kıbrıs ve Rodos'ta farkına vardıkları ada Türklerinin eğitimsizliği sorununu kendilerince telafi etmek arzusu yatar.” (2010, ss. 17-18).

“Kıbrıs ve öteki adalarda Sıbyan ve Rüştîye mektepleriyle sınırlı kalan eğitimin medreselerde ise dinî edebiyat, divan şiiri ağırlıklı bir çevrede sınırlı bir kültür faaliyeti olarak kaldığı görülür” (İhsanoğlu, 1995). Hüsnü Feridun, Kıbrıs'ta 1573 tarihinden itibaren Ayasofya (Selimiye), Tahtakale, Limassol, İskele, Zuhuri, Ömeriye, Mağusa, Kışla gibi vakıf Sıbyan okullarının açıldığını belirterek 1838'de ilkokullarda bir yenilik yapılarak eğitim süresinin dört yıla çıkarıldığını, iki yıl sonra birinci sınıfta harf ve heceleri öğrenmek ve hatim indirmek, ikinci iki yıllık sürede ise Türkçe, güzel yazı ve gramere geçildiğini ve buna ek olarak hatimlerin artarak gittiğini kaydeder (Feridun, 2011).

Osmanlı'nın adada kaldığı sürece yani 300 yıldan fazla eğitim uygulamalarının ve politikasının merkezi yapıya, Osmanlı Türkiye'sine bağlı olduğu tespit edilmiştir (Güneylioğlu, 2021, s.192).

Gerek Sıbyan okullarında ve Rüştîyelerde, gerekse medreselerde, dini öğretime ek olarak Türkçe, Arapça ve Farsçanın okutulduğunu, ada Türk çocuklarının ana dili olan Türkçeyi çok ayrıntılı öğrenemedikleri anlaşılmaktadır. Kıbrıs Türk eğitim sisteminin geliştirilmesi, Türkçe ve edebiyat öğretimi hususunda kaynak oluşturulmaya başlanması için XIX. yüzyılın son çeyreğini beklemek gerekecektir. Kıbrıs Türk halkında eğitimin amacı çok dar alanda yorumlanmaktaydı. Okul sadece dinini, imanını az çok bilecek insanlar yetiştirmeye yarayacaktı. Bu sebeple okullarda dini eğitime ağırlık verilmiştir (Nesim, 1987, s.12).

Kıbrıs'ta 1833 yılında Amerikan Roman Katolik Misyonerleri tarafından ilkokul ve birçok ortaokul, Lefkoşa'da Hristiyan kızlar için 1859 yılında ilk kez bir okul açılmıştır. 19. yüzyılın ortalarında Kıbrıslı Türkler, Lefkoşa'da ortaokul seviyesinde hizmet veren bir rüştiye açarak eğitim ve öğretim oranını halk arasında yaygınlaştırmak istemişlerdir (Özkul, Akcansoy ve Ülvay, 2018, s.73).

1873 - 1875 yılları arasında Kıbrıs'ta Magosa'ya sürgüne yollanan Osmanlı Türkiye'si'nin vatan ve hürriyet şairi Namık Kemal, bulunduğu çevrede yetiştirmeye başladığı Kıbrıslı Türk gençleri ile adada, Divan şiirinden farklı yeni bir edebiyatın temelini atmıştır (Bozkurt, s.59 - 61. Fedai, s.89. Kotak, s.137. Göçgün, s.103). Örneğin; Magosalı Hasan Nefi adlı gence *Felâket* adlı bir tiyatro eseri yazdırıp onun adına İstanbul'da bastırmıştı. Bu bir Kıbrıs Türk gencinin kendi ana dili Türkçeyi kullanarak oluşturduğu bir edebiyattı (Ezilmez, 2013, s.79 - 103).

4.1.1. 1878 İngiliz sömürge dönemi Kıbrıs'ta eğitim ve okulların durumu

İngilizler Kıbrıs adasına yerleşmeye başlayınca Kıbrıslı Türkleri ve Rumları kendi kontrolleri altında tutabilmek için dağınık durumdaki Sıbyan mektepleri ve rüştiyeleri birleştirip her bir cemaati merkezi bir denetim altına almaya çalışmışlardır. İngiliz yönetimi adaya matbaayı getirmekle birlikte daha çok resmi duyuruların basımı için onu kullanmış, Kıbrıs Türklerinin 1890'lara kadar matbaada bir kitap basımı söz konusu olmamıştır. Fakat Kıbrıslı Türkler hayatlarını devam

ettirirken her daim Türkiye'yi örnek almışlar ve takip etmişlerdir. 1907 yılında Kıbrıs'ta öğretmenlik vazifesini üstlenen Prof. Dr. Şemsettin Günaltay, Kıbrıs'ın Anavatan Türkiye'ye sıkı sıkı bağlı olduğunu, hayatının en tatlı ve en feyizli devresini Kıbrıslı Türkler arasında geçirdiğini dile getirir. Aynı zamanda Kıbrıs Türklerinin zekâsına ve çalışma kabiliyetlerine de dikkat çekmiştir (Kıbrıs Maarif Yıllığı, 1959, s.4). Kıbrıs Türk okullarında dinî bilgi dersleri, Türkçe, Arapça ve Farsça öğretimi sürerken bir de bunların yanına yeni bir dilin yani İngilizcenin öğretimi girmiştir. Örneğin Maarif Dairesi'nden liseye devam edebilmek için 1909 - 1910 yılları arasında rüştiye eğitimi aldığı bildirilen Hüseyin Vasıf Mehmet Efendi'ye 1928' de verilen rüştiye diplomasında gördüğü dersler arasında Kur'an-ı Kerim, Tecvit, Ulum-û Diniye, Sarf ve Narf (Gramer), Coğrafya, Hendese, Yazı, Kitabet derslerinin yanında İngilizce ve Rumca da yazılıdır. Türkçe, yazı ve kitabetle sınırlıdır. (Ek 1)

1878'de Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçtiği dönemde, adada Türklerin altmış beş İbtidâî, bir Rüşdî ve yedi de medreseleri bulunmaktaydı. Rumların ise seksen üç ilkokul, beş orta dereceli okul ve bir de din okulları yer almaktaydı. 1902'de Türkler için Victoria Kız Mektebi açılmış; Rumlar ise var olan okullarında bir ticaret lisesi, üç kız yüksekokulu ve beş köy yüksekokulu eklemişlerdir. (Nesim, 1987, s.11). Eldeki bir ilkokul diplomasından anlaşılabacağı üzere 1905 tarihli Kıbrıs Müslümanları ilk mektep karnesine - şahadetnamesine göre Lefkoşa'daki Viktorya İnas (Kız) Mektebi dördüncü sınıftaki Emine adlı öğrencinin gördüğü dersler arasında Kur'an-ı Kerim, Tecvit, Coğrafya, Osmanlı Tarihi ve Türkçe yer almaktadır. Türkçe dersi kendi içinde "kıraat, sarf, imlâ ve hüsn-ü hat" olarak dört ana içerikten ayrı dersler olarak verilmektedir. Burada dikkati çeken husus, Arap harfli Türkçe yani eski yazı öğretirken rüştiye, idadi ve medreselere göre, ilkokulda Türkçe dersinin daha ayrıntılı verildiğidir (Ek 2). Bununla birlikte çocukların fazla okuyamadan aileleriyle çalışma hayatı içine katılmaları sadece bilgi öğrenmelerini değil, ana dilleri Türkçeyi de lâyıkıyla tahsil edememelerini beraberinde getirmektedir. Bu konuda Lefkoşa İngiliz Okul Müdürü Newhan'ın yazdığı notundaki bir bilgi şu şekildedir:

“ Müslüman okullarının tatminkâr olduğunu söylemek olanaksızdır; öğretmenlerin çoğu gayretli ve çalışkan olup öğrencilerin erken yaşta öğrenmeleri beklenen çok zor dersleri öğretirler, çocukların çoğu küçük yaşta aileleri ile birlikte

çalışmak üzere okuldan ayrılırlar. Bunun sonucunda çocukların pek çoğu da baştan eğitime başlayamaz ve asla Türkçe okuyup yazmayı da öğrenemez” (Nesim, 1987, s.12).

1883 yılında Fairfeid’in raporuna göre; Türklerin hükümetten Rumlardan üç buçuk kat daha fazla para yardımı aldıkları söylenir. Buna rağmen bu para okulların yürütülebilmesi için yeterli olmadığından Türk okulları birer birer kapanmaya başlar. Bu durum üzerine Kıbrıs Türk Maarif Encümen üyeleri ve başkanı, valiye bir mektup göndererek finansal yardım talep ederler. Valinin olumsuz yanıt vermesinin üzerine bu defa Türkler, Osmanlı Hükümeti’ne başvurarak o zamanın müftü sekreteri Osman Nuri’yi de İstanbul’a gönderirler. Nuri Bey’in Sadrazam ve Maarif Nazırı Münif Bey ile görüşmesi olumlu sonuç vermiş, Münif Bey’den gelen mektupla İngiliz idaresinin kapattığı üç okulun yerine on iki okul açılması istenmiş; okulların giderlerinin Osmanlı Hükümeti tarafından karşılanacağı, öğretmenlerden başka müfettiş olarak atanan Osman Nuri’nin maaşının ödeneceği bildirilmiştir. Böylece adada İngiliz yönetimi tarafından finanse edilen Türk ilkokullarının yanına on iki adet Osmanlı İlkokulu açılmıştır. Bunların altısı Lefkoşa’da, altısı da diğer bölgelerdedir. (Nesim, 1987, ss.14 - 15).

4.1.2. Dr. Hâfız Cemal (Lokman Hekim) ve Kıbrıs’ta eğitim

Kıbrıslı Türklerin ana dili Türkçe ve beraberindeki Türk kültür ve edebiyat öğrenimi konusunda uzun süre kitapsız ve çoğunlukla medrese mezunu öğretmenlerle eğitim yürüttükleri bir gerçektir. Bununla birlikte Osmanlı Türkiye’si’nin başkenti İstanbul’dan adaya öğretmen yollanması veya temini politikası sürmüştür. Aslen Bafı olan, genç yaşta Kur’an-ı Kerim’i hıfzeden Hâfız Cemal, İstanbul’da tıbbiyeyi bitirdikten sonra Avrupa’da bulunmuş ardından 1903-1904’te memleketi Kıbrıs’a gelerek ada Türklerinin eğitilip aydınlatılması konusunda çalışmalara başlamıştır. Doktor Hâfız Cemal (Lokman Hekim), Kıbrıs’ın yetiştirdiği ilk modern doktor, eğitimci ve kültür insanıdır. Eğitim üzerine yazılar kaleme almış, Kıbrıs Sanayi Mektebi ile Lisan Mektebi’ni açmış ve gece kursları düzenleyip kendisi de bunlarda öğretmenlik yaparak çocukları ve halkı yetiştirmeye çalışmıştır. Kurslarda Türkçe öğretimi okuma-yazma dersi kendisi tarafından yürütülmüştür. Kıbrıs’ta Türkçenin öğretimi, yabancı dil öğretimi ve mesleki öğretim

konusunda modern ilk girişimler ona aittir. 1909’ da yazdığı *Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı* adlı küçük kitapçıkta eğitim ve öğretim konusundaki görüşlerinin programını anlatır. Köy ve kasabalarda okullar kurulması, kız çocuklarının okutulması, teknik mekteplerin açılması, ortaokulun (rüştiyenin) zorunlu hale getirilmesi onun ısrarla işlediği görüşlerdendir. Köy ve kasabalardaki okullarda din dersinin hocalar, müezzinler, alan derslerinin ise doğrudan o alanda yetişmiş öğretmenler tarafından yürütülmesi gerektiği inancına sahiptir. Derslerin alanında uzman kişi ve öğretmenler tarafından verilmesi taraftarı olan Doktor Hâfız Cemal, ana dili Türkçenin ve bunun yanında Batı dilleriyle komşu dil Rumcanın öğretilmesi konusunda Kıbrıs’taki ilk modern girişimci ve aydındır. (Karakartal, 2017, ss.42 - 48).

Jön Türklerin ve ardından İttihat ve Terakki altında siyasallaşan yeni Osmanlıların sadece Hafız Cemal ile değil başka Kıbrıslı ileri gelenleriyle de eğitim işine el attığını biliyoruz. Lefkoşa’daki İttihat ve Terakki Mektebi’nin yanına Lefkoşa ve Lefke’de açılan Numune-i Terakki Mektepleri’yle, 1890’lardan 1910’lara kadar İttihat ve Terakki’nin Kıbrıs Türklerinin eğitimiyle bir şekilde ilgilendiğini görüyoruz (Agayev, 2019, ss.37 - 49).

Kıbrıs’ta Türkiye Cumhuriyeti kurulana ve Türkiye’de eğitim alanında devrim yapıp yeniliklere geçilene kadar Kıbrıs ilk mektep, rüştiye ve liselerinde ödül bulunmadığı, onun yerine cezanın hâkim olduğu şeklinde yanlış bir kanaat vardır. 1916 yılına ait Lefkoşa Ayasofya ilk mektebinden dördüncü sınıf öğrencisi Orhan Efendi’ye hesap ve imlâ derslerindeki başarısından ötürü verilen aferin belgesi, Kıbrıs eğitimindeki ödüle ve yenileşmeye bir örnektir (Ek 3) (Karakartal, 2018, ss.83 - 85).

Dil öğretimi yanında Türk edebiyatının öğrenim ve öğretiminde işler etkileşimle yürür. Osmanlı Türkiye’sinde Batılı anlamda modern Türk edebiyatını kuran, Servet-i Fünûn edebî topluluğunun yarattığı eserler, kullandıkları Türkçe, işledikleri temalar, topluluk dağıtıldıktan sonra da Türk Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcına kadar Türk şair ve yazarları üzerinde etkisini sürdürmüş, bu etki ve şöhret İstanbul sınırları dışına çıkarak, Rusya’dan Balkanlara, İran’dan Mısır’a kadar yayılmıştır. Başını Tevfik Fikret’in çektiği Servet-i Fünun edebiyatının ulaştığı etki alanlarından biri de Kıbrıs’tır. Kıbrıs’ta yazılan ilk öykü ve romanlarda aşağı yukarı

1930'lara kadar Servet-i Fünûn edebî dilinin ve tematiğinin etkisi görülür. Kıbrıs Türk şair ve yazarlarında bu etki gözlemlenir. Hatta bu etki hayranlık derecesine yükselir. Örneğin; *İrşâd* dergisi sahibi Kıbrıslı Hamid Orundalı küçük yaşta kaybettiği oğluna, Tevfik Fikret'in oğlu Halûk, hayattaki kızlarına ise Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnû* romanındaki Bihter ve Nihal'in adlarını vermiştir. Ayrıca Tevfik Fikret'in İstanbul'da bilinmeyen "*Aydın Felâket Zedegâni*" adlı şiiri Orundalı'nın *İrşâd* dergisinde çıkmıştır (Demiryürek, 2007, s.304). Kısacası XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başı Kıbrıs Türk aydınları için okunan edebiyat Servet-i Fünûn edebiyatıdır. Taklit edilen üslup Servet-i Fünûn Türkçesidir (Demiryürek, 2015, ss.115 - 121. Karakartal, 2015, ss.40 - 45).

4.1.3. Mustafa Kemal Atatürk ve Kıbrıslı Türklerin eğitimi

Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Anadolu'da verilen Türk Kurtuluş Savaşı'na maddî ve manevî destekte bulunan Kıbrıs Türklerinin, Türkçe ve edebiyat öğrenimi alanında nisbeten daha verimli ve ciddi girişimlerle ve çalışmalarla karşılaşmaları 29 Ekim 1923'ten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânı ile gerçekleşecektir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'da yakıldığı kurtuluş meşalesi Kıbrıs Türk gencini de yakından etkilemiş, özellikle lise çağındaki gençlere ve talebelere ilham olmuştur. Lise sadece Kıbrıs Türk eğitiminde değil, Kıbrıs Türkü'nün siyasi yaşamında da çok büyük etkiye sahiptir. Lise hem Kıbrıs Türk toplumunun gereksinim duyduğu öğretmenlerin yetişmesine ön ayak olmuş hem de Anavatan'a gönderdiği iyi yetişmiş, kültürlü, edepli ve çok iyi İngilizce konuşan mezunları sayesinde Türkiye'nin toplum ve bilim ilerlemesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Lakin lisenin en güçlü tarafı, Kıbrıs Türkünün politik yaşamını yakından ve doğrudan, sürekli olarak etkilemiş olmasıdır. 1925 yılında idadiye müdür olarak atanan Kâzım Nâmi Bey çok iyi bir eğitimci olarak önce okulun adını idadiden Kıbrıs İslâm Lisesi olarak değiştirmiştir (Nesim, 1987). Kâzım Bey, çok iyi bir eğitimcidir. Avrupa'daki modern terbiye usullerini okulda da uygulamaya çalışmıştır. Öğrencilerin gelişigüzel yerlerde dolaşıp eğlenmelerinin önüne geçmek, kendi aralarında bir öğrenciyi ilgilendiren konular üzerinde konuşup vakit geçirmelerine fırsat vermek için bir öğrenci lokali açtırmıştır. Kâzım Nâmi Duru,

müdürlüğü esnasında Kıbrıs'ın köylerinde ve kasabalarında edindiği arkadaşlıkların kıymetini sık sık dile getirir. Kıbrıs'tan sıla hasreti sebebiyle ayrıldığını, fakat sonrasında çok özlediğini ve zaman zaman pişmanlık duygusunu hissettiğini de söylemeden edemez. Kıbrıslı Türkleri Kâzım Nâmi Bey şöyle tanımlamaktadır:

Kıbrıs Türkleri gerçekten iyi, hamiyetli, şerefli insanlardır; anavatana candan bağlıdırlar. Bu bağlılığın yüksek derecesini kaç yıldır kahramanca çalışarak gösterdiler. Çalışkandırlar. Anavatana göçenler, ne yaman çalışkan kişiler oldular. Bu vesileyle aziz Kıbrıslı ırktaşlarıma esenlikler ve gayur meslektaşlarıma da başarılar dilerim (Kıbrıs Maarif Yıllığı, s.5).

Kâzım Nâmi Duru, *Cumhuriyet Devri Hatıralarım* adlı kitabında, Kıbrıs'taki öğretmenlik yıllarına da birkaç sayfa ayırır. Kıbrıs'ta Kanon Newhan adında bir maarif müdürü vardır. Kâzım Bey'e büyük bir itimat gösterirdi. Kâzım Nâmi Duru'nun o dönem iki yüze yakın öğrencisi bulunmaktadır. Fakat bu öğrencilerin kitapsız olması Kâzım Bey'i içten içe üzmüştür. Duruma çare bulmak amacıyla Maarif Vekâleti'ne bir mektup yazarak öğrencileri için kitap yardımı ister. Gelen cevap Kâzım Bey için içler acısı olur. Kıbrıs Lisesi Türkiye'ye tâbi olmadığı için Maarif Vekâleti'nden kitap yardımı gelmez. Hâlbuki o vekâleti Kâzım Nâmi Duru, milletvekili olan Dr. Rıza Nur ile beraber kurmuştur. Bu durum karşısında Kâzım Bey istifa ederek emekliye ayrılır. Dönemin valisi tarafından Türk Lisesi müdürüne düzenlenen yemekte Kâzım Bey'den şiir okuması istenir. Kâzım Bey, gecede Tefvik Fikret'in "*Ferda*" adlı şiirini okur (Duru, 1958, ss.29 - 33).

4.1.4. Kıbrıs'ta harf devrimi ve Latin Alfabesi / Yeni harfli okuma kitapları

Türkiye'de yeni Türk harflerine geçildiği haberi Kıbrıslı Türkler arasında heyecan yaratmış ve yeni harflerin Kıbrıs'ta da derhal uygulanabilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Kıbrıs Türk Muallimin Cemiyeti'nin 15 Ağustos 1928'de yaptığı ve Müftü Hürrem zade Hakkı Efendi'nin de katıldığı bu konuda bir önergeyi onaylamıştır. Önerge şu şekildedir;

"Latin harfleri Türkiye'de kabul edildiği zaman Kıbrıs'ta da aynen kabulü ve uluslararası rakamların şimdiden mekteplerde uygulanması. Ayrı 1 Ocak, 23 Nisan ve 29 Ekim günlerinin de resmi tatil olması". Bu öneri oy birliğiyle kabul edilmiştir. (Nesim, 1987, s.22).

Yeni harflerin kabulüyle beraber, yeni harflerle ilgili kıraat kitapları getirilmeye başlanmış ve Türkiye’de olduğu gibi Kıbrıs’ta da yurdun dört bir yanında yeni harfler öğretilmiştir. O dönemde Lefkoşa’da kitabevi işleten Lutfi ve Seyfi Bey, Türkiye’den yeni harflerle ilgili kitaplar tedarik etmeye başlamışlardır. Türkiye’den gelen kitaplar karşısında halkın talebi oldukça fazlalaşmış ve harf devrimi Kıbrıs Türkleri arasında da öğrenimi hızlanmıştır (Özkul ve Akcansoy, 2019, ss.432 - 433).

Latin harflerinin kabûlü etkisini her alanda hissettirir. Özellikle öğretmenler bu duruma çok fazla sevinmişler, hemen o yıl Türkiye’den getirilen alfabeyi okutmaya başlamışlar ve yeni harfleri öğrenmek isteyen halka gönüllü olarak kurslar açmışlardır. Aradan kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen, önceleri karşı çıkan hükümet bile yeni harfleri benimseyerek, yeni harflere geçmeyen öğretmenlere ihtarda bulunmuş ve yeni harflerin sadece okullarda değil bütün devlet dairelerinde de uygulanması için bir komisyon kurulmuştur. Hatta öğretmenler yaz tatillerinde köylerde kalarak yeni Latin harflerini öğretmek üzere kurslar düzenlemişlerdir. Bu arada öğretmen Niyazi Efendi *İmla Rehberi* adı ile imtihanlara girecek olan öğretmen, memur, imam ve muhtarlara yardımcı olacak bir kitapçık yazmış ve basarak satışa çıkarmıştır. (Nesim, 1987, s.23).

O dönemde ilkokullarda ve rüştiyelerde öğretmenlik yapanlar, genellikle liseden yetişen öğrencilerdir. Ancak lisede yeteri kadar ehliyetli öğretmenler bulunmadığını gören Türk Maarif Encümeni, Türkiye’de öğrenim görmek amacıyla önce Salih Mecit, daha sonraki yıllarda da Reşat Ebeoğlu ve Halil Fikret Alasya Beyleri öğretmen olmak üzere Türkiye’ye gönderir. Fakat 1933 Eğitim Yasası ile birlikte İngiliz yönetimi, Encümen ve Komisyonları kendi denetimine alarak sıkı yasakları daha kolay uygulayabilmek ve Anavatan Türkiye ile olan eğitim ve kültür bağlarını koparabilmek için Türkiye’ye öğrenci göndermekten vazgeçmişlerdir. Kendi parası ile okumaya gidenler ise zaten Kıbrıs’a pek dönmezler. 1930’lu yıllarda adada içinde eğitim ve edebiyatında bulunduğu çeşitli yönlerden Kıbrıs Türklerini değerlendiren ve Kıbrıs’ta basılan eserde bulunmaktadır (Konur, 1938).

Kıbrıs Türkleri Mustafa Kemal Atatürk’ten bahsederken “Cumhurbaşkanımız” , İsmet İnönü’den bahsederken de “Başbakanımız” ifadesini kullanmışlardır. Nitekim Türkiye’de Mustafa Kemal Paşa liderliğinde gerçekleştirilen inkılapları herhangi bir zorlama olmadan olduğu gibi kabul eden ve

uygulamaya koyan Kıbrıs Türkleri, Harf Devrimi'ne de kayıtsız kalmamışlar ve Kıbrıs Türk okullarında 1929 yılından itibaren bu kararı uygulamaya başlamışlardır. (Demiryürek, 2003, ss.135 – 182; Fedai, 2002).

Anadolu Türkü ile Kıbrıs Türkü arasında ortak duygu ve düşünce birliğinin yaratılmasında en büyük etkilerden biri de Türkiye'de gerçekleştirilen alfabe değişikliğinin İngiliz sömürge yönetiminin tüm baskılarına rağmen Kıbrıs'ta da yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve uygulanmasıdır. Kıbrıs Türkiye konsolosu Asaf Bey'in de gazeteleri teşvikiyle alfabe değişikliği hakkında haberler günü gününe halka aktarılmıştır. Türkiye, Kıbrıs'ta yeni Türk alfabesinin yaygınlaşmasının yanı sıra eğitim - öğretim ve kültür faaliyetleri içinde katkı sağlamıştır. Gerek Türkiye'den gönderilen Kazım Nami Duru (1925), İsmail Hikmet Ertaylan (1933), Turgut Sarıca (1935) gibi öğretmenler ve gerekse Kıbrıs Türk halkı içinden yetiştiren öğretmenler vesilesiyle yeni Türk alfabesi hızla uygulanmıştır (Kılıç, 2017, s. 1202 - 1205).

4.1.5. Kıbrıs'ta yayımlanan alfabe ve okuma kitapları

Harf Devrimi'nden itibaren yeni Türk alfabesiyle ilgili Kıbrıs'ta ikisi Türkçe (*İmlâ Rehberi, Alfabem*), biri İngilizce (*The New Turkish*) olmak üzere üç farklı alfabe kitabı yayımlanmıştır. Bu alfabe kitaplarından *İmlâ Rehberi* adlı eser Meral Demiryürek ve Harid Fedai tarafından incelenmiştir. Ancak İngilizce kitaptan hiç bahsedilmediği gibi *Alfabem* adlı kitaptan da Harid Fedai yazar ve isim olarak bahsetmiş, 1935 yılında basılmış olduğunu belirtmekten ve konuyla ilgili bir ilana yer vermekten başka bir bilgiden söz etmemiştir (Demiryürek, 2008, s. 302).

4.1.5.1. The New Turkish (1930)

29 Eylül 1930 tarihinde Lefkoşa'da Hükümet Matbaası'nda basılmıştır. A. C. Mowle tarafından yazılan kitap, Kıbrıs'ta basılan kitaplar listesinde 1802 sıra numarasıyla kayıtlıdır. Konusu eğitimidir ve altmış beş sayfadır. Kitabın tam başlığı şöyledir:

“Yeni Türkçe: Yeni Latin Karakterli Türk Dilinin Temel Gramer, Kelime Hazinesi ve Deyim Kitabı”

Yazar kitaba yazdığı ön sözde; 1928 yılında Mustafa Kemal Paşa tarafından Türk Alfabeti konusunda “heyecan verici” bir reform yapıldığını, bu reformun Türk diline “kökten değiştirdiğini” , karma karışık olan Arap yazısını artık öğrenmek gerekmediğini, zaten Arapçanın evrensel bir dil olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir. Yazara göre “sadece İngiliz için telaffuz kolaylığından değil, aynı zamanda İngilizcenin yapısından farklı olduğu düşünülen yapısının mantıki ve basit olmasından dolayı Türkçenin öğrenilmesi özellikle İngilizler için şimdi nispeten daha kolay bir mesele olmalıdır.” (Demiryürek, 2008, s.302).

Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşmak için gerekli olan geniş bir kelime hazinesi vardır. Ayrıca Türkçenin “gramer kurallarıyla birlikte olağanüstü ses ahengi özellikleri hâkim duruma gelmiştir.” Kitabın yazılış amacı İngilizce konuşanların yeni Türkçeyi kolayca öğrenmeleridir. Yazara göre kitap, “basit fakat yeterli kelime hazinesi ile birlikte (Türkçe) gramerin kısa ve sistematik bir planını ve basit konuşma cümlelerinin kuruluşunu göstermek için yeterli örnekler sunmayı hedeflemektedir. Kitap en basit cümlelerle başlayarak ve kitap boyunca çok daha zora doğru ilerleyerek her bir sayfa bir ders içerecek şekilde düzenlenmiştir. Klasik Türkçenin hatırı sayılır derece zengin bir kelime hazinesine sahip olduğu, birçok eski ve ince cümle yapısı bulunduğu ve çok kapsamlı bir dil olduğu hatırlanmakla birlikte bu kitapta Türkçenin yeterli temel bir tanıtımı yapılmıştır.” (Demiryürek, 2008, s.303).

Kitapta ayrıca bir içindekiler bölümü bulunmamaktadır. Kitap içeriği konu başlıkları şeklinde ilerlemektedir. Kitap, günümüzden alışkın olduğumuz kadar uzun bir içindekiler bölümüne sahip olmasada ele alınan her konuda bol denilebilecek kadar çok örneklere yer verilmiştir (Demiryürek, 2008, s.305).

4.1.5.2. Alfabem (1934)

Alfabem adlı kitap, görebildiğimiz kadarıyla Türkçe olarak basılmış ikinci Yeni Türkçe alfabe kitabıdır. Harid Fedai, zikredilen bildirisinde 1935 yılını kastederek “ Bir yıl sonra ise ilkokul başöğretmenlerinden Turgut Bey’in (Turgut Sarıca) de bir alfabe yayınladığını görürüz” (2002, s.108) demektedir ve bu kitabın

1935 yılında basıldığını yazmaktadır. Oysa bu kitabın basım tarihi 20 Ağustos 1934'tür. Kıbrıs'ta basılan kitaplar listesindeki sıra numarası ise 1506'dır. Kitap, Lefkoşa'da basılmış olup yayımlayanlar Ahmet Hulusi ve M. Lutfi'dir (Demiryürek, 2008, s.305).

Kapakta verilen diğer bir bilgilere göre, eser ikinci kez basılmış olup birinci sınıflar için hazırlanmıştır. Bastıran ve dağıtan "M. Lutfi Kitabevi" dir ve *Birlik* gazetesi basımevinde basılmıştır. Bununla birlikte içerikten de anlaşılabacağı üzere eser klasik bir alfabe veya dilbilgisi kitabı değildir. Kitap kırk sekiz sayfadan oluşmaktadır. İçerisinde alfabedeki harflerin yazılışları ve bu harflerle ilgili örnek kelimelere yer verilmiştir. Bu eser Türk ilkokullarının birinci sınıflarında okutulmak için hazırlandığından dolayı bu konuda Maarif Dairesi'nden de izin alınmıştır. Eser klasik bir alfabe kitabı olmamasına rağmen Yeni Türk alfabesinin harfleri tanıtılmış, bu harflerin yer aldığı kelime örneklerine yer verilmiştir, bazı basit şiir ve düz yazı örnekleri de vardır. Kitap birinci sınıfların okuma ve yazmayı yeni öğrenmeleri dolayısıyla bir rehber niteliğine sahiptir (Demiryürek, 2008, s. 307).

4.1.5.3. Kıbrıs Türk Alfabesi (1934)

Kıbrıs'ta basılan *Alfabem* ve *The New Turkish* kitaplarının yanı sıra Kıbrıs'ta lise müdürlüğü yapan İsmail Hikmet Bey tarafından yazılan ve 1934 yılında basılan *Kıbrıs Türk Alfabesi* adlı bir alfabe kitabı bulunmaktadır. (Ek 4). Bu kitap İstanbul'da basılmasına rağmen Kıbrıs Türk ilkokullarında okutulduğu için ayrı bir önem taşımaktadır.

Türk edebiyat tarihinde, Lanson'un açtığı yoldan giderek edebiyat tarihinin kuruculuğunu üstlenen isim, Fuad Köprülü olmuştur. Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseriyle edebiyat tarihini sistemli bir bilim dalına dönüştürerek Türk edebiyatına ve medeniyetine büyük katkıda bulunmuştur. Edebiyat tarihimizde yöntem sorununun gündeme geldiği ve ilk sistemli metodun oluşturulduğu zamanda edebiyat tarihi ile medeniyet arasında ilişki kurup çağdaşı olan Fuad Köprülü ile benzer fikirleri savunan edebiyat tarihçilerinden biri, *Kıbrıs Türk Alfabesi* kitabını kaleme alan İsmail Hikmet Ertaylan'dır. Bizim nezdimizde İsmail Hikmet Bey'e göre edebiyat tarihi, farklı coğrafyaların özelliklerini içinde barındıran, halkın sanat ve

estetikliğini yansıtan bir aynadır. Ertaylan, edebiyatı halkın geleneklerini, duygu ve düşüncelerini aksettiren bir fikir cereyanı olarak görmektedir. İsmail Bey, 1918 - 1967 yılları arasında çok sayıda değerli eser vücuda getirmiş, edebiyat tarihçiliği hususunda derin araştırmalar yapmış, eğitimci kimliğini de taşıyan önemli bir isimdir.

İsmail Bey, başta Arap tesiriyle azmi kırılarak hüviyeti sarsılan Türk insanının bir daha kendini toparlayıp silkinerek ayağa kalkmadığını ve daha öldürücü, yıpratıcı, çürütücü tesirler altında varlığını ve kudretini ezdirdiğini vurgulamaktadır (Bulut, 2013). İsmail Hikmet'in *Kıbrıs Türk Alfabeti* adlı alfabe kitabını yazmasına sebebiyet veren en büyük etmenlerden birini de hüviyeti kırılarak sarsılan Türk insanının, tekrardan ayağa kalkması ve silkenmesi olarak görebiliriz.

Lefkoşa Türk Lisesi'nde Türkçe - edebiyat öğretmeni olarak 1933 - 1934'te görev yapan İsmail Hikmet Ertaylan, ilk mekteplerde alfabe ve Türkçe okuma kitabı eksikliğini fark ederek bu açığı kapatmak için bir girişimde bulunur. İstanbul'daki *Resimli Ay Dergisi* ve matbaasıyla anlaşarak kendi hazırladığı *Kıbrıs Türk Alfabeti* adlı alfabe ve okuma kitaplarını İstanbul'da bastırıp, Lefkoşa'da bulunan M. Seyfi Ticarethanesi - Kitapçısı ile anlaşarak okullarda ders kitabı olarak satışını ve kullanımını sağlamıştır (Ertaylan, 1934).

İsmail Bey'in *Kıbrıs Türk Alfabeti* adlı kitabı üç açıdan ilgi çekicidir:

1. Başlığı
2. Basım ve Satış Yeri
3. Metodu

İngiliz sömürge idaresinin Kıbrıs'ta "Türk kelimesi" yerine "Kıbrıs Müslümanları" ve "Kıbrıs İslamları" tanımını benimsetip kullandırmaya çalıştığı, böylece milliyetçiliği sönmek tutmaya çalıştığı bilinmektedir. İsmail Hikmet Bey'in öğretmenlik yaptığı Kıbrıs Türk Lisesi ve benzer kurumların, Kıbrıs İslâm Lisesi, Kıbrıs İslam Mektebi adlarına, İngiliz yönetimince çevrildiğini bilmekteyiz. Bu noktada İsmail Hikmet Bey'in yazdığı alfabe ve okuma kitabına, Türk sözcüğünü kullanarak *Kıbrıs Türk Alfabeti* adını vermesi anlamlıdır. İkinci nokta eserin basım ve satış konusuyla ilgilidir. 1930'lu yıllarda adada yaşanan ekonomik sıkıntılar, Kıbrıs Türk matbaacılık ve kitapçılığın fazla gelişmemiş olması sebebiyle *Kıbrıs Türk Alfabeti*'nin, İsmail Hikmet Bey'in aracılığıyla İstanbul'da basılıp Lefkoşa'da

M. Seyfi Ticarethanesi'nde satılması söz konusudur. Bu bir noktada Kıbrıs ile Türkiye - İstanbul kültür matbaa ve kitapçılık ilişkisinin varlığının tipik bir göstergesidir. M. Seyfi Akdeniz ilerleyen yıllarda yapmış olduğu çalışmalarla Kıbrıs Türk kitapçılığında uzun süre önemli bir boşluğu dolduracağını söyleyebiliriz (Kıbrıs Maarif Yıllığı, 1959).

1928'de Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan harf devrimi kültür, eğitim, siyaset ve benzer alanlarda yüzü daima Türkiye'ye dönük olan Kıbrıs'ta da yansımaları bulur. İsmail Hikmet Ertaylan'ın şair Tevfik Fikret'in öğrencilerinden olması, Robert Koleji'nden mezuniyeti, Anglo Sakson eğitimi bilmesi yani Batılı anlamda çağdaş bir eğitimden geçmesi alfabe kitabını da şekillendirmiştir (Karakartal, 2010).

İsmail Hikmet Bey, *Kıbrıs Türk Alfabesi* kitabına yazdığı kısa ön sözde; artık Batıda alfabe öğretilirken harf ve heceleme metotlarının terk edildiğini, onun yerine kelime, yazma ve görsel malzemeye bağlantı kurma metodunun daha öğretici ve güncel olduğunu belirterek şöyle der:

Son tecrübeler göstermiştir ki kelime usulü en kolay ve en canlı bir usuldür. Çocuk bildiği, daima işittiği insan, hayvan ve şeylerin adlarını duyunca, gözünün önündeki şekille derhal alakadar olur. Kelime bir şekil, bir resim halinde önünde canlanır. Onu gösteren resimde ayrıca yardım eder. Zaten söylemesini bildiği kelimenin okunuşunu da işitir. Gözü, kulağı aynı zamanda dikkatine hitap eder. Hafızası uyanır, canlanır ve derhal gözünün önündeki şekli kavrar. Artık onu unutmaz. Yavaş yavaş dersler ilerledikçe, farkında bile olmadan bütün alfabeyi öğreniverir. (Ertaylan, 1934, s.3).

İsmail Hikmet Bey, kelime usulüyle alfabe okuma, yazma öğretiminin uygulamasında verilen kelimenin yazı derslerinde yazdırılırken resim derslerinde büyük ve küçük harflerin resim gibi çizdirilebileceğini, el işi derslerinde ise bu derslerin kâğıttan ya da mukavvadan hazırlanıp kesilerek çocuğun defterine yapıştırılabileceğini anlatır. İsmail Hikmet Bey, bu usulün alfabeyi çocuğa iki haftada öğretip serbest okumaya geçebileceğini ileri sürmektedir.

İsmail Hikmet Bey'in verdiği sözcük örneklerinde veya kısa cümlelerde Türkçenin vokal ünlü zenginliğini çocuğa hissettirebilecek örnek sözcükler kullandığını görmekteyiz. Örneğin: “*sal, mal, bala, ala, oda, odam, soba, sobam, atam, inci, incir, odada bir incir buldum, karga, kâğıt, kâse, küp, küpe, köprü vb.*” (Ertaylan, 1934, s.7 - 10). Bu sözcük ve kısa cümleleri örnek olarak bize verirken, İsmail Hikmet'in bulunduğu ada (Kıbrıs) coğrafyasına, sosyal ve geleneksel yapı ile

vokabüler bilgisine dikkat ettiği görülmektedir. Örneğin; “borazan” yerine “boru” derken, “kadın” yerine (Rum ve İngilizlerin adada bulunması ve Kıbrıs Türklerinin Rum kadınlarına madam demesi sebebiyle) “madam” sözcüğünü kullanmaktadır: “*Madam küpe aldı*” (Ertaylan, 1934, s.10). Sözcük ve cümlelerin Latin harfleriyle yazımında çocuğa her iki şekli benimsetmek için o sözcük veya kısa cümle hem küçük, hem büyük harfle yazılmaktadır. Ayrıca küçük harflerle el yazısı da gösterilir. *Kıbrıs Türk Alfabesi* kitabında yer alan kısa okuma parçaları, İsmail Hikmet Ertaylan tarafından kaleme alınmıştır. Latin harflerinin büyük küçük şekli ve küçük büyük el yazısı sıralandıktan sonra İsmail Hikmet tarafından yazılan kıraat yani okuma parçalarına geçilmiştir. Bu kıraat parçalarının başlıkları sırasıyla şöyledir: “Anne, Rüzgâr, Çiçekler, Küçük Kedi, Tavukla Ördek Yavruları, İş Arayan Çocuk, Kırlarda, Yaramaz, Köpek Yavruları, Kedi Yavruları, Gül, Kıbrıs”.

Türkçe, edebiyat ders kitaplarında bulunması gereken içeriğe yönelik nitelikler arasında bugün dahi yer alan ve güncelliğini koruyan özellik çocuğa anne, baba, vatan, doğa sevgisinin aşılama, olumlu huy ve karakter özelliklerini benimsetmek gerekmektedir (Demir, 2017, s.210). Kanımca İsmail Hikmet’in *Kıbrıs Türk Alfabesi* kitabında, okuma parçaları arasında dikkati en çok çeken “Kıbrıs” başlıklı yazıdır. İsmail Hikmet’in Lefkoşa’da çalıştığı dönemde İngiliz yönetiminin ulusal semboller ve milliyetçi duyguları sansüre tabii tutması sebebiyle İsmail Hikmet Bey kitabında, adı geçen sansür veya yasağı üç biçimde kırmaya çalışmıştır:

1. Alfabe ve okuma kitabına verdiği, *Kıbrıs Türk Alfabesi* adı ve buradaki Türk sözcüğü ile
2. Okuma öğretirken verdiği “ata, atam” sözcük örnekleriyle
3. Çocuklara vatan sevgisini aşılama amaçlı kaleme aldığı “Kıbrıs” adlı yazısıyla:

Kıbrıs dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Havası güzel; dağları, kırları güzeldir. Üzüm bağları, portakal bahçeleri çoktur. Güzel limanları, güzel kumsalları vardır. İçinde kocaman ağaçlar, yetişen ormanları çoktur. Güzel zeytin ve harnup ağaçları vardır. Kıbrıs’ı gezmek için Mısırdan, Suriye’den, Avrupa’dan seyyahlar gelir. (Ertaylan, 1934, s.46).

İsmail Hikmet Bey’in *Kıbrıs Türk Alfabesi* adlı, bu kırk altı sayfalık kitabının çok pratik, sade ve kelime metoduyla Türkçe öğretimi dönemi içinde modern ve pragmatik olduğu görülmektedir. Hele her sayfasında verilen sözcük veya cümleye ait siyah beyaz çizilmiş görseller bulunması bir yenilik ve modernliktir. Kaldı ki

Mustafa Arslan ve Gülay Yurt adlı araştırmacılar Türkçe, edebiyat ders kitaplarında bulunması gereken özelliklerden biri olarak görsel malzemeyi, resimleri sayar (Yurt ve Arslan, 2014, s.319).

İsmail Hikmet Bey'in kitabında kara kalem ile çizilmiş hemen her sayfada resimler içermesi itibarıyla dil öğretiminde albenili olduğunu rahatlıkla söyleyebilmekteyiz.

4.1.5.4. Kıbrıs Kıraat Dersleri

İsmail Hikmet Ertaylan'ın Kıbrıs'ta bulunduğu 1933 - 1934 yılları arasında hazırladığı ilköğretime yönelik Türkçe ders okuma kitaplarının döneminde önemli bir boşluğu doldurduğu anlaşılmaktadır. *Kıbrıs Kıraat Dersleri* kitapları hakkında Kıbrıs Türk kültür ve araştırmacısı Harid Fedai şöyle der: "İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar türlü basımları yapıp okutulan İsmail Hikmet'in kitapçıları, Kıbrıs'ta kaç nesle Türk dilini sevdirecek, ana dillerinden tat almayı öğretecektir" (Fedai, 2002, s.278).

1930 - 1955 yılları arasında özellikle Rum isyanları sebebiyle adada sıkı bir yönetim kuran İngiltere, bu isyan hareketlerinde kabahatleri olmadığı halde Rumlarla birlikte Türkleri de cezalandırmış, başta ana dili Türkçe ders kitapları olmak üzere Türkiye'den tarih ve edebiyat kitaplarının getirilip kullanılması yasaklanırken, kitapsız eğitime ağırlık vermiştir. İleride söz edeceğimiz üzere 1948'de kalabalık bir öğretmen kafilesıyla adayı ziyarete gelen öğretmen ve milletvekili Hasene Ilgaz, Kıbrıs Türk öğretmenlerinden bu kitapsız eğitim konusunda şikâyetler dinleyecek ve onların kitap konusunda yardım taleplerini Ankara'ya aktaracaktır (Ilgaz, 1949). İşte bu noktada İsmail Hikmet Bey'in hazırladığı *Kıbrıs Kıraat Dersleri I-V* adlı Türkçe okuma kitaplarının hayati bir rol oynadığı görülmektedir. Bu kitapların belli sayıda basılması sebebiyle, adanın her yerindeki Türk okullarına ulaştırıldığını söylemek güçtür. Bununla birlikte merkez yerlerdeki okullarda Türkçe okuma kitabı ihtiyacı giderilmeye bu kitaplarla çalışılmıştır. 1934'te görevinden ayrılarak İstanbul'a dönen İsmail Hikmet Bey'in *Kıbrıs Kıraat Dersleri I-IV* serisinin, İngilizlerin Türkiye'den kitap getirtme yasağı veya kitapsız eğitim anlayışına karşılık epeyce işe yaradığı söylenebilir. İsmail Hikmet'in *Kıbrıs Kıraat Dersleri* serisinin beş kitabına birden

bugün ulaşmak zordur. Ancak elimizde ilkokul dördüncü sınıflar için hazırladığı *Kıbrıs Kıraat Dersi* kitabı mevcuttur. Bunun üzerinde 1945 Lefkoşa baskısı olduğu kayıtlıdır. Bir özel koleksiyonda da yine aynı sınıfın 1943 tarihli bulunmaktadır (Ek 5). Öyle anlaşıyor ki Kıbrıs Türk aydın ve öğretmenleri kitap yasağı sebebiyle 1934'lerin ardından İsmail Hikmet Bey'in 1943 ve 1945'te bu serinin yeni baskılarını yaptırarak Türkçe okuma ders kitabı gereksinimini karşılamaya çalışmışlardır. Yüz on altı sayfalık dördüncü sınıf *Kıbrıs Kıraat Dersleri* kitabının kapağında, ders kitabının Maarif Müdürlüğü'nce Kıbrıs Türk ilk mekteplerinde okutulmasının uygun bulunduğu, ayrıca ders kitabının dönemin tanınmış kitapçı ve kitabeveleri M. Lütfi, M. Seyfi Akdeniz ve Kemâl Rüstem tarafından bastırılıp satıldığı kayıtlıdır.

Elimizdeki İsmail Hikmet Ertaylan'ın ilkokul dördüncü sınıf, *Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı*'nda dikkati çeken üç büyük özellik şunlardır:

1. Yazarın 1934 tarihli *Kıbrıs Türk Alfabesi* adlı eserinde olduğu gibi *Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı*'ndaki metinler resimlidir.
2. Kitaptaki metinlerin önemli bir kısmı ya İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yazılmış ya da hocası ünlü şair Tefik Fikret'in çocuk şiirlerinden seçilmiştir.
3. *Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı*'ndaki ilköğretim Türkçe metinleri şiir ve düz yazılardan oluşmaktadır. Ayrıca düz yazı metinler altında öğretmenin metinle ilgili hangi çalışmaları yaptıracağı ya da bir takım metinle ilgili cevaplandırılacak sorular yer almaktadır (Çetin ve Kılıç, 2019, s.270).

İsmail Hikmet Ertaylan'ın dördüncü sınıf *Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı*'nda, sırasıyla şu metinler yer alır:

- İsmail Hikmet Ertaylan “*Güzeldi*” (şiir)
- Anonim “*Haydi Mektebe*” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Mektep Şarkısı*” (şiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*İşten Sonra*” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*İş Başına*” (şiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*İlk Dersler*” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Dalgınlık*” (şiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Sınıfımız*” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Yardım*” (şiir)

- İsmail Hikmet Ertaylan “Yardım Dernekleri” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “İki Yoksul” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Yardım Dernekleri 2” (nesir)
- Tevfik Fikret “Kör ile Kötürüm” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Yardım Dernekleri 3” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Ayer ile Köpeği” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Koyunların Faydaları” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Ayer’den İstanbul’daki Arkadaşı Ayhan’a Mektup” (nesir)
- Tevfik Fikret “Hasta Çocuk” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Ayhan’dan Ayer’e Cevap” (nesir)
- Tevfik Fikret “Sevim ile Kartopu” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kıbrıs” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “İş” (şiiir)
- Orhan Seyfi Orhon “Keramet Kavukta ise” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kış Geliyor” (nesir)
- Namık Edip “Kış” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Hastalıktan Korununuz” (nesir)
- Tevfik Fikret “Umacı” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Korku” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kış Durgusu” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kış Eğlenceleri” (nesir)
- Orhan Seyfi Orhon “Vezir ile Babası” (şiiir)
- Anonim “Eski Mahalle Mektepleri” (nesir)

Kitabın tertibinde yüz on altı sayfa boyunca bir şiir, ardından bir düz yazı, okuma metni şeklinde sıralama yapılmıştır.

- Hâlid Fahri Ozansoy “Kış Gecesi” (şiiir)
- Anonim “Kış Eğlenceleri” (nesir)
- Mehmet Faruk Görtunca “Gece Şarkısı” (şiiir)
- Anonim “Bahar Yaklaşıyor” (nesir)
- Yaşar Nabi Nayır “Bahar Müjdesi” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kuşlar” (nesir)

- Tevfik Fikret “*Papatyalar*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Yeni Dostlar” (nesir)
- Tevfik Fikret “*Yaz Nine*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Korkuluk” (nesir)
- Mehmet Faruk Gürtunca “*Ay ve Yıldızlar*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Kuşların Bize Yardımı Dokunur mu ?” (nesir)
- Tevfik Fikret “*İki Yolcu*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Ağaç Bayramı” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Elma Ağaçları*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Çiçekler” (nesir)
- Yaşar Nabi Nayır “*Küçük Çoban*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Yazı Matinesi” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Kanarya*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Tatile Giderken” (nesir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “*Değirmen*” (şiiir)
- İsmail Hikmet Ertaylan “Eşek Yarışı” (nesir)

Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı’nda on altı şiiir, on yedi düz yazı okuma metni mevcuttur. Yazar ilk mektebe uygun olarak şiiir ve düz yazı metinleri dengeli biçimde dağıtmış, başka asli ve edebi türlerden(roman, öykü, tiyatro) veya yan türlerden (deneme, tenkîd vb.) çocukların yaş aralığını düşünerek zorlanma olmasın diye koymamıştır.

Dördüncü sınıf *Kıbrıs Kıraat Dersleri Kitabı*’nda yer alan kimi düz yazı metinlerin altında yazarın adı bulunmamaktadır. Böyle isimsiz bazı şiiirler ile düz yazıların İsmail Hikmet Bey tarafından yazıldığı muhakkak gibidir. “*Yaz Nine, Papatyalar, İki Yolcu, Umacı, Sevim ile Kartopu, Hasta Çocuk, Kör ile Kötürüm*” adlı şiiirler İsmail Hikmet Bey’in hocası, ünlü şair Tevfik Fikret’ten ve onun tanınmış çocuk şiiir kitabı *Şermin*’den seçilmiştir. Okuma kitabında İsmail Hikmet tarafından da kaleme alınmış şiiirler vardır. Bunların dışında kimi çocuk edebiyatçısı ve 1930’ların tanınmış edebi simaları Orhan Seyfî Orhon, Yaşar Nabi Nayır, Mehmet Faruk Gürtunca, Hâlid Fahri Ozansoy gibi isimlerden seçilmiş şiiirler, okuma kitabına eklenmiştir. Bu metinler incelendiğinde içerik ve amaç bakımından ilk mektep öğrencisine “vatan, millet duygusu, dostluk, arkadaşlık, yardım severlik, doğa

sevgisi” aşılamaya çalıştığı ve ayrıca günlük yaşam ve çağ ile ilgili (yazı makinesi) teknik aletlerden bilgi verdiği görülecektir. İngiliz sömürge yönetimi altında Kıbrıs’taki Türk adını taşıyan kurumların, “Kıbrıs İslâmları, Kıbrıs Müslümânları” gibi başlıklara dönüştürüldüğü bir evrede, *Kıbrıs Kiraat Kitabı*’nda bulunan “*Mektep Şarkısı*” isimli ve İsmail Hikmet Bey tarafından yazılan şiirde, Türklüğe mensubiyet, ahlâk, mektep ve bilgi sevgisi, dizelere dökülmüştür:

“Her Türk zahmet eridir,

Nâmus alın teridir

Mektep bilim yeridir.

Haydi arkadaşlar haydi!

Mektep vaktidir şimdi

Öğren ey Türk yavrusu!

Mekteptir doğrusu

Cumhuriyet ordusu.” (Ertaylan, 1945, s.7).

Son olarak şunu söyleyelim ki İsmail Hikmet Bey’in dördüncü sınıf *Kıbrıs Kiraat Dersleri Kitabı*’nda yazarın hocası Tevfik Fikret’in çocuk şiirlerinden seçerek koyduğu şiir metinleri arasında “*Hasta Çocuk ve Kör ile Kötürüm*” şiirleri, şairin 1915 tarihli *Şermin* adlı çocuk şiir kitabında bulunmamaktadır (Uçman ve Kurt, 2004). Hocası Tevfik Fikret’in Robert Koleji’ndeki Anglo Sakson eğitim modelini örnek alan ve ona ait pek çok bilgi ve belgeye sahip bulunan İsmail Hikmet Ertaylan adı geçen bu şiirleri muhtemelen kendi notlarından çıkararak kitabına eklemiştir (Çapa, 2020).

1949 yılında milletvekili ve öğretmen Hasene Ilgaz ve beraberindeki Türkiyeli Öğretmen kafilesi Kıbrıs’a, Kıbrıslı meslektaşlarını ziyarete giderler. Kıbrıs’ta yaptıkları geziler sonunca Kıbrıslı halkla yakından iletişim kurarak Kıbrıslıların eğitim ve öğretimlerini yakından görme şansı elde etmişlerdir. Hasene Ilgaz ilk fırsatta dönemin Kıbrıs Milli Eğitim Müdürü Doktor Sılayt’a, İngiliz

hükümetinin milli eğitim çalışmalarında kitapsız tedris usulüne hangi sebeplerle vardıklarını ve bunun iyi netice verip vermediğini, alınan netice kötü ise Türkiye'nin her koşulda yardımcı olacağını söylemiştir. Doktor Sılayt, çocuklara verilen kitapları kontrol edemediklerinden bu sistemi kabul ettiklerini, kendisinin mahviyeti sevmekle beraber yeni ders kitapları yazmak mecburiyetinde olduğunu, bunlar tamamlanınca bu şekilde kitapsız tedrisata kendince bir son vereceğini söyler (İlgaz, 1949, ss.15 - 30). Aslında Dr. Sılayt'ın bu sözleri tipik bir İngiliz sömürge idarecisinin sözleri olup kitapsız eğitim yatan İngiliz yönetiminin resmi ağzıdır.

İngiliz sömürge yönetiminin 1931'deki Rum isyanı üzerine Rumlarla birlikte Türklere de ders kitabı yasağından önce Osmanlı Türkiye'sinden rastgele de olsa birtakım ders kitabı, okuma ve yazma kitaplarının adaya girebildiğini söyleyebiliriz. Prof. Dr. Oğuz Karakartal'ın şahsi arşivinde yer alan üç kitap buna kanıt ve örnektir. O eserlerden biri düzeltmeleri vaktiyle Muallim Naci tarafından yapılan *Talim-i Kıraat* adlı kitabın 1909 tarihli 21. baskısı, diğerleri eğitimci Ali Nazîma'nın 1908 meşrutiyetinden sonra çıkan 1911 tarihli *10 Temmuz Kıraat Kitabı* ve Mehmet Fuad'ın hanımlara çeşitli durumlara ve makamlara hitaben yazılacak yazı örneklerini öğreten, 1914 tarihli *Hanımlara Mahsus Usulü Kitabet ve İnşa* adlı okuma - seçki kitabıdır. (Ek 7)

1950 - 1960 yılları arasındaki on yıllık devre, Rumların 1955'te tedhiş örgütü EOKA'yı, Türklerin ise buna karşı savunma amaçlı TMT'yi kurmasına şehitlik eder. 1955'lerden sonra İngiliz sömürge yönetiminin kitapsız eğitim ve Türkiye'den kitap getirme yasağı hafifler. Örneğin; Kemal Demiray ve Beşir Göğüs'ün Türkiye' de ortaokul III. sınıfta okutulan Türkçe ders kitabının Kıbrıs'a da ulaştığı veya kullanıldığını Necati Taşkın'a ait kitaptan öğrenirken (Ek 6) ünlü şair Necmettin Halil Onan'ın yazdığı, İstanbul baskısı, Milli Eğitim Bakanlığı ortaokul kitaplarından, *Dil Bilgisi II* adlı Türkçe gramer kitabını, Kıbrıs Türk tiyatro sanatçısı Mehmet Ertuğ'un kitapları arasında rastlamak mümkündür. (Ek 8)

1959 yılında basılan *Kıbrıs Maarif Yıllığı*'nda, Adnan Menderes Kız Lisesi, Akıncılar Ortaokulu (Luricina), Anafartalar Ortaokulu, Atatürk Enstitüsü (Lefkoşa), Bekir Paşa Ortaokulu (Larnaka), Celal Bayar Lisesi, Gazi Ortaokulu (Lefke), Gönendere Ortaokulu, Hürriyet Ortaokulu, Mehmetçik Ortaokulu (Galatya – Mehmetçik), Kurtuluş Lisesi (Baf), Namık Kemal Lisesi (Magosa), 19 Mayıs Lisesi

adlı eğitim kurumlarının varlığından ve yapmış olduğu faaliyetlerden söz edilir. Belirtilen eğitim kurumlarının Türkiye’den gelen ya da Kıbrıs Türkü öğretmenler tarafından yönetildiği söylenir. Bütün eğitim kurumlarının ortak noktası, edebiyat ve kültürümüz ile ilgilenen kolların olması ve bu kolların dilimizi, kültürümüzü, geleneklerimizi ve bayramlarımızı yaşatmaya çalışmasıdır.

Adnan Menderes Kız Lisesi’nde önemli gün ve bayramlarımız okuldaki salon yetersizliğinden dolayı, okulun bahçesinde coşkuyla kutlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Yahya Kemal ve Namık Kemal için bir anma gecesi düzenlenmiş, *Vatan Yahut Silistre*’nin bir perdesi bu gecede oynanmıştır. Akıncılar Ortaokulu’nda 1958 - 1959 ders yılı sonunda Aka Gündüz’e ait *Mavi Yıldırım* ve *Alpaslan* piyesleri temsil edilmiştir. Cevat Fehmi Başkut tarafından kaleme alınan ve başta İstanbul Şehir Tiyatroları ve Ankara Devlet Tiyatrosu olmak üzere çeşitli tiyatrolarda sahnelenen *Harput’ta Bir Amerikalı* tiyatro oyunu öğrenciler tarafından hazırlanmıştır. Akıncılar Ortaokulu’nda Türkçe ve sosyal faaliyet olmak üzere iki gazete çıkarmıştır. Bunlar *Ufuk* ve *Sesimiz* gazeteleridir. Atatürk Enstitüsü adıyla Lefkoşa’da eğitim veren diğer bir eğitim kurumumuz ise halka Türkçe okuma, yazma ve yabancı dil öğretme, maharet kazandırma, hükümet imtihanlarına hazırlama amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bekirpaşa Ortaokulu’nda düzenlenen eğlence gecelerinde piyeslerle beraber monolog, koro çalışmaları ve milli oyunlar öğrenciler tarafından halkın da katılım gösterdiği geniş alanlarda yapılmıştır. Ayrıca yine okula ait *Sesimiz* adlı duvar gazetesi de beş günde bir öğrenciler tarafından çıkarılmıştır. Mehmetçik Ortaokulu’nda şiir günleri ve münazaralar tertip edilmiştir. Aynı zamanda Namık Kemal, Mehmet Âkif, Ziya Gökalp ve Çanakkale şehitlerini anmak için halkın katılımıyla anma günleri tertip etmişlerdir. Okula ait birde aylık olarak yayınlanan *Duvar Gazetesi* bulunmaktadır. Namık Kemal Lisesi, yayınladıkları özel dergilerinde güzel örneklerini verdikleri edebi yazılar yanında, 1958 - 1959 yılında sahnelenen Moliere’nin *Hastalık Hastası* adlı eserini büyük bir başarı ile temsil etmişlerdir. 19 Mayıs Lisesi öğrencilerinin temsil kolu, Limasol ve civar köy halkının da yoğun katılımıyla *Vatan Yahut Silistre*’yi oynamış, vatan sevgisine ve milli duyguya vurgu yapmıştır. Okulun temsil kolu, Moliere’nin *Cimri* adlı komedisini de büyük bir başarı ve titizlik ile sergilerler (Maarif Yıllığı, 1959).

Namık Kemal Lisesi’nde, *Namık Kemal Lisesi Dergisi*’nin 1953’te ilk sayısı çıkar. Namık Kemal denilince herkesin aklına “hürriyet” kelimesi gelir. Çünkü

Namık Kemal o dönem insanlar için hür anlamına gelmektedir. Nitekim Özker Yaşın'de Namık Kemal Lisesi'ni öven yazılarını *Halkın Sesi* gazetesinde sık sık kaleme almıştır. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yol göstericiliğinde hazırlanan bu dergi gerek öğrencilere ait şiir ve yazıları değerlendirerek, gerek edebî şahsiyet ve bilgilere yer vererek ana dilini kullanma ve ana dilini geliştirme bakımında kayda değer (Feyzioğlu, 2019, ss.170 - 171).

Namık Kemal'i anmak için düzenlenen geceye ait bir tanıtım broşürü elimizde bulunmaktadır. Broşürde Nâmık Kemâl, “Büyük Vatan Şairi ve Hürriyet Önderi” olarak tanıtılır ve fotoğrafına yer verilir. (Ek 9). İç sayfalarda program akışı yer almaktadır. Program akışında İstiklal Marşı, Nâmık Kemâl'in hayatı, şiirleri, hürriyet ve Nâmık Kemal şiiri olmak üzere son olarak şiirleri okuyacak kişilere yer verilmiştir. Program akışı okul korosunun Vatan Marşı'nı söylemesiyle bitmektedir. Ardından Nâmık Kemâl'in ve Mustafa Kemâl Atatürk'ün hürriyet ve bağımsızlıkla ilgili yazılarına yer verilmiştir. Son sayfada Semahat Akgündüz'ün yazdığı “*Hürriyet ve Nâmık Kemal*” şiirinin satırları yer almaktadır. (Ek 10).

1960'ta Türk ve Rum toplumlarının eşit hak ve hürriyete sahip olmak kaydıyla birlikte kurdukları Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde, Türkçe – edebiyat öğretimini incelerken üzerinde durulması gereken şahsiyet, 1959 – 1961 yılları arasında adada Türkçe – edebiyat öğretmeni olarak bulunan, bayrak şairi ünlü Arif Nihat Asya'dır. Arif Nihat Asya'nın pek çok öğrencisine şahsiyet olarak etki edip, örneklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Genç yaşta şehit düşecek olan ve o an o zamana kadar güzel şiirlere imza atan liseden öğrencisi Süleyman Uluçamgil'dir ve Arif Nihat Asya tarafından yetiştirilmiştir.

Arif Nihat Asya, Türkçe – edebiyat hocalığı ve milli bilinci kuvvetlendirme eylemini, sınıf ve ya okul çevresine hapsedmiş, yerli şairlerle düzenlediği şiir geceleri, Kıbrıs içi geziler ve halkla buluşmalar yoluyla da genişletmiştir. Kıbrıs yaşantısını ve izlenimlerini içeren şiirlerini 1976 yılında *Kıbrıs Rubaileri* adıyla yayınlamıştır (Fedai, 2011).

1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından yavaş yavaş Kıbrıs Türk edebiyatçı ve öğretmenlerinin de Türkçe ders kitabı hazırlamaya başladığı görülür.

4.1.5.5. Ortaokullarda Türkçe; (Numan Ali Levent)

Numan Ali Levent'in 1964 tarihli *Ortaokullarda Türkçe* adlı ders kitabı dikkati çeken önemli bir örnektir.

Numan Ali Levent 1935 Mağusa doğumlu, eğitimci, sendikacı ve yazardır. Lefkoşa Türk Lisesi'nde öğrenimini tamamlamış ve ardından Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirip muallim olmuştur. Numan Bey, Lefkoşa Türk Lisesi'nde öğrenim görürken lisenin İslam lisesi olduğu devrelere denk gelir. Müdür ve bazı hocalar İngilizdir. Fakat Türkçe hocası İbrahim Zeki Burdurlu'dur. Şüphesiz ki İbrahim Zeki Burdurlu, kendisinin gelişmesinde ve yetişmesinde önemli bir yer tutmuştur (Kav, 1994). Numan Bey, sadece öğretmen olmakla kalmamış, gazetecilik yapmış, öykü ve fıkra yazarlığını sürdürmüş, sendika etkinliklerine karışmıştır. Yani giderek siyasete yönelen bir hayat tarzı benimsemiştir. 1953 yılından beri öykü ve fıkra yazarlığını sürdüren ve Kıbrıs Türk öykücülüğünün temel yapı taşlarından sayılan Numan Ali Levent, *İz* ve *Işık* dergileriyle *Doğuş* gazetesini yayımlamıştır. Günümüzde ise emekli hayatı yaşamaktadır (Hakeri, 2004).

Ortaokulda Türkçe kitabında yer alan yazıların içeriğinde vatan, Türk dilinin önemi ve gerekliliği, doğa, tabiat, insan sevgisi, milli değerler yer almaktadır. Yazılan eserler estetik açıdan yeterli ve akıcı bir dile sahip, güzel bir Türkçe kullanılarak yazılmış, Türkçe sevgisi her fırsatta aşılانmıştır. Kitapta verilen metinlerin sonunda, metnin yazarı, metinde yer alan kelime ve deyimler, metni açıklayıcı sorular, ana düşüncesi, yazının planı, dil çalışması ve yazma konusuna yer verilmiştir. Ayrıca metin sonunda, metni açıklayıcı sorular bulunmaktadır. Kitabın sonunda Türkiye Cumhuriyeti haritası yer almamaktadır. Lakin bibliyografyaya yer verilmemiştir (Levent, 1964).

Ortaokulda Türkçe kitabının bölümlerinde sırasıyla hemen hemen her türe yer vermeye çalışmıştır. Okuma bölümünde masal ve deneme türünden yararlanmış, dil bilgisi bölümünde roman, deneme, mektup ve anı türü kullanılmıştır. Her iki bölümde de Yusuf Ziya Ortaç, Halide Edip Adıvar, Cahit Sıtkı Tarancı, Yaşar Nabi Nayır, Hasan Ali Yücel, Sait Faik Abasıyanık, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Ali Fuat Cebesoy, Mustafa Yılmaz Kaya gibi yazarların eserlerindeki kesitlerden faydalanılır (Levent, 1964).

Kitapta adından da yola çıkacağımız üzere ortaokullarda Türkçe eğitimi ve öğretimi üzerinde durulması amaç kılınmıştır. Ana dili öğretimi bütün ülkelerde zorunlu temel eğitimin içerisinde yer almaktadır. Ülkemizde de ana dili Türkçe öğretimi hususunda, ilköğretim ve ortaöğretim Türkçe dersleri içerisinde dört temel dil becerisi; okuma, yazma, konuşma, dinleme becerilerinin kazandırılması ve pekiştirilmesi esas alınmaktadır (Balcı, 2003, s.319).

Kitabın kapağı, karton kapaktır. Bu da kitabın korunmasında önemli role sahiptir Fakat kitabın sayfaları beyaz kâğıt değil, sarı kâğıt olması sebebiyle kitabın kalitesini düşürmüş, yazıların okunuşunu zorlaştırmıştır. Kitabın mizanpajı düzgündür. Kapağın beyaz zemini üzerine siyah renkli harflerle kitabın adı, yazarı ve yayınevi yazılmış, turuncu renkli şeritlerle yazıların üzerinden geçilerek yazıların dikkat çekmesi hedeflenmiştir. Kitabın kapağında konuyla alakalı hiçbir görsel materyalden yararlanılmamıştır. Fakat metinlerde konu anlatımından sonra konuyla alakalı örnek görsellere yer verilmiş ve öğrencinin zihninde canlandırması amaçlanmıştır. Her metin için bir resim veya iki metin için bir resim kullanılması metodu bu kitapta uygulanmıştır. Görsellerin el çizimi ya da el yazısı olması da kitap için başka bir ayrıntıdır. Metinlerin içeriği daha çok düz yazıdan oluşmuş, şiirlere yer verilmemiştir. Fakat anlatılan konular örneklerle desteklenerek konu pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Kitabın kapağının ilk sayfasında Türkiye Cumhuriyeti bayrağı ve onunla birlikte *İstiklal Marşı* yer almaktadır. Gelen sayfada Atatürk'e ait bir resim ve Atatürk'ün *Gençliğe Hitabe*'sine yer verilmiştir. Kitabın içindekiler kısmı bulunmamaktadır. Fakat kitapta bir ön söz kısmına yer ayrılmıştır. Burada kitabın amaçları, hedefleri, sadece ortaokul öğrencilerine değil öğretmenlere de hitap edeceği, yazarın geçmiş öğretmenlik tecrübelerinden yararlanarak Türkçe öğretiminin nasıl olması gerektiği husunda çıkarımlarına kitapta yer verildiği bu kısımda açıklanmıştır.

Ortaokulda Türkçe kitabı, okuma, dil bilgisi ve inşat olarak üç ana başlığa ayrılmıştır. Kitabın başında Türkçe adı altında bir bölüm vardır. Bu bölümde okuma, dil bilgisi ve inşatın Türkçe'nin alt başlıkları olduğu, üçünün bir araya gelerek Türkçeyi var kıldığına değinilmiştir. Türkçe bölümünde, Türkçe'nin temeli, zenginliği, kuralları hakkında kısaca bilgilendirme yapılmış, Türk dilinin sevilmesi

ve Türk dil devrimin amaçlarının gerçekleştirilmeye çalışıldığı bilgisi aşılarmıştır. Okuma bölümünde, okumanın nasıl yapılması gerektiği, okuma yaparken dikkat edilmesi gerek püf noktaların ne olduğu söylenmiştir. Düzgün bir okuma gerçekleşmesi için önce kelime haznesinin arttırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Dil bilgisi bölümünde ise ilkokulda olduğu gibi ortaokulda dil bilgisi öğrenilmek için değil, kullanılmak ve uygulanmak için verildiğine dikkat çekilmiştir. Bu sebeple ezberden uzak durulması, ezberlemek yerine öğrenmenin gerekliliği ve öğrenilenlerin devamlı kullanılmasının önemi söylenmiştir. Öğrencinin öğrendiği okuma ve dil bilgisinin kullanım aşaması olan inşatta, sanat heyecanını yaratmak, bu heyecana öğrenciyi alıştırarak öğrencide nefesine karşı itimat hislerini doğurmak ve beslemek amaçlanmıştır.

Kıbrıs'ın 1878 - 1960 yılları arasında İngiltere'nin sömürgesi altında olması beraberinde İngiliz dili ve kültürünün de Kıbrıs'a taşınmasına sebep olmuştur. Zamanla İngilizce sözcükler Türkçeye de geçmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizcenin dünya dili haline gelmeye başlaması ve kullanım alanlarının genişlemesi, Kıbrıs Türk ağzına girişini daha da arttırmıştır. Ancak bu dil alışverişinin diller arasındaki doğal sözcük alışverişinden çıkarak günlük konuşma dilinde Türkçe sözcükler yerine İngilizce sözcüklerin tercih edilmesinin ulusal kimliği tehdit etme haline dönüşmesi, ana dil bilinci Türkçe olan şair ve yazarların tepkisini yükseltmiştir.

16 Ağustos 1960'ta kurulan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde resmi dil Rumca ve Türkçe iken 1963'te başlayan ve Türklerin pek çok devlet kurumundan dışlanmasına yol açan süreçte, Türkçede bundan nasibini alır. Ahmet Tolgay'ın "*Kıbrıs'ta Aşk ve Savaş*" adlı romanında, yayınlardan Türkçenin dışlanmasına bir yerde gönderme yaparken iki dilin bir arada hüküm sürmesinin mümkün olmadığını belirterek, "*Bizim Lisan*" şiirini yazan Hasan Şaşmaz, Türkçe hazırlanan dilekçelere bile geçit verilmediğini kaydeder (Karakartal, 2018, ss. 207 - 220).

1964 - 1974 yılları arasında adeta kapalı bir yaşam sürdürüp Rum saldırı ve tacizlerine direnen Kıbrıs Türkleri, 1974'ten sonra Kıbrıs Türk Federe Devleti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti evrelerinde Türkiye'den gelen Türkçe - edebiyat ders kitaplarını kullanmışlardır. Dersleri çoğunlukla Türkiye'de Gazi Eğitim

Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi çıkışlı Kıbrıs Türk öğretmenleri yürütmüş, Türkiye’den gelen öğretmen akışı da devam etmiştir.

1983’te bağımsız Türk devleti KKTC’nin ilanının ardından Türkiye’den gelen Türkçe - edebiyat ders kitapları okunmayı sürdürürken ayrıca 2000’lerden sonra Kıbrıs Türk edebiyatı ders kitapları yazdırılarak, lise son (12.) sınıflarda I. ve II. dönem okutulmaya başlanmıştır. Böylece bir yandan Anavatan Türkiye’den gelen Türk edebiyatı takip edilirken öte yanda yerelleşen; özgünleşen ve gelişen Kıbrıs Türk Edebiyatı da ders müfredatına girmiştir.

4.2. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Türkçe ders kitaplarında içerik kadar önemli olan bir başka öge kitapların biçimsel özellikleridir. Özellikle ilköğretimde kullanılacak kitaplarda çocuklara yönelik materyaller olduğundan emin olunması gerekir. Kitap çocuğa kendini sevdirmeli, akıcı ve açık olmalıdır. Bunun dışında kitabın sağlamlığı ve dayanıklılığı da önemli bir husustur. Kitapta kullanılan harflerin özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Kitap, sade ve okunaklı yazılardan, kolay okunan satır aralıklarından, kısa ve anlaşılır cümlelerden, uygun mizanpaj ve estetik görünüşe sahip bir biçimden oluşması gerekmektedir (Alkan, 1992).

Ders kitaplarında kapak düzeni de önemli bir husustur. Kitapların, ön kapağında kitabın adı, okul türü ve sınıfı açık ve net bir şekilde belirtilmelidir. Özellikle ön kapak çekici olmalıdır. Kitap dış kapak görseli olarak öğrencide merak ve sevgi uyandırmalıdır. Kapak görselinin çekici olması kadar, kitabın rengi de önemli diğer bir konudur. Renk ilgiyi çektiği için, hem dikkatin çekilmesini, hem kitabın seçilmesini hem de öğrenmeyi güdüleyecektir. Türkçe ders kitabı ilköğretim okullarında okutulmalıdır. Dolayısıyla bir çocuk kitabında bulunması gereken özelliklerin hepsi Türkçe ders kitaplarında da yerini alması gerekir. Kitapların kapağı sağlam olmalıdır. Sağlam ve çocuğun hoşuna giden bir kapak veya cilt okuma ve uzun süre saklanma şansını artırır ve daha uzun ömürlü olur (Pehlivan, 2003, ss.1 - 5).

Kitap içerisinde kullanılan görsel materyaller de dış kapak görseli kadar etkilidir. Kitap içerisi görsel materyaller soyut olan kavramları, durumları somut duruma getirerek öğrenmeyi daha kalıcı kılarlar. Dolayısıyla kitapta seçilecek olan görsel materyaller titizlikle seçilmelidir. Bu görsel materyallerin anlaşılır, eğitim ve öğretimi destekler nitelikte, öğretici, açıklayıcı ve konuyu kavramada kolaylaştırıcı türde olmasına özen gösterilmelidir. Görsel materyaller seçilirken öğretilecek öğrencinin yaşı ve seviyesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle materyallerde renkler sıcak, canlı, ilgi çekici, çocuğun ilgisini arttırıcı nitelikte olmalı ve estetik açıdan değer taşımalıdır. Renkler kitaba ilgi ve çekilicilik kazandırmalı, gerçeği yansıtmalıdır. Resimler de, kitaplarda en fazla kullanılan öğretimi destekleyici materyallerdir. Bunun yanında çizgi roman, karikatür, plan, şema, grafik, şablon, afiş gibi materyallerde sayılabilir. Türkçe ders kitaplarında görsel materyallerden; öğrencinin 4 temel becerimiz olan; okuma, yazma, dinleme ve konuşma yetilerini geliştirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda ders kitabında yer alan resimler de öğrencileri güdülemeli, öğrenmelerine yardımcı olurken bilgi almaya da teşvik etmelidir. Ders kitaplarındaki resimler bu işlevleri bakımından;

1. Süsleyici resimler,
2. Metni açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler,
3. Metni tamamlayıcı resimler olmak üzere üç gruba ayrılabilirler (Pehlivan, 2003).

Türkçe ders kitaplarında yazılı anlatım, konuşma, dinleme, dilbilgisi ve sözcük bilgisi, tüm çalışmalarda ve alıştırmalarda, sorularda basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru bir yol izlenir. Türkçe ders kitaplarında yazma becerisi geliştirme ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar, resimler, oyunlar yardımıyla çocuğun daima ilgisini uyanık tutmalı, çalışmalarda yazmaya karşı istek uyandırmalıdır. Türkçe ders kitaplarında yeri geldikçe yazma ödevlerine yer verilerek öğrencinin yazma becerisinin geliştirilmesine ve bu becerinin değerlendirilmesine katkıda bulunulması gerekmektedir (Pehlivan, 2003, ss.89 - 90).

Yöntem ve teknikler, okumada anlamlandırmayı kuvvetlendirir ve kalıcı öğrenmeyi sağlar. Okuma eğitiminde kullanılabilecek bu yöntem ve teknikler farklı öğrenme stillerindeki öğrenciler açısından öğrenmeyi kolay kılar. Metnin amacına,

türüne ve özelliğine uygun olarak seçilen yöntemler okuduğunu anlamada öğrenci için kolaylık sağlar (Erkal ve Çağrıtekin, 2020, s.435).

Türkçe dersinde öğretmen, birçok etkinliği kitap ile başlatıp kitap ile sürdürmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitapları, Türkçe öğretimine kaynaklık ve kılavuzluk etmesi amacıyla hazırlanmaktadır. Yani ders kitapları dil öğretiminde kullanılan araç gereçlerden en yaygın, en sık ve en kolay ulaşılabilir özelliğe sahiptir. Öğretmene kılavuzluk eden Türkçe ders kitabıyla hedeflenen kazanımların gerçekleşmesinde Türkçe kitaplarındaki metinlerin niteliği ve öğrenme – öğretme sürecine etkisi önemlidir. Mantıksal açıdan ve öğretim programına uygun bilgi ve becerilerin kavratılması bakımından ders kitaplarındaki metinler bilimsel olarak değişik yöntemlerle değerlendirilmelidir. Metinlerde geçen kelimelerin, kurulan cümlelerin öğrencinin kavrama seviyesine uygun olması gerekmektedir (Arslan ve Yurt, 2014, ss.318 - 319).

Türk edebiyatı öğretiminde yararlanılan araçlar; başta kitap olmak üzere, dergi, gazete ve radyo programlarıdır. Bunu filmler, ses makineleri ve televizyon programları izlemektedir. Edebiyat ders kitapları, öğrencinin hayal gücünü ve ufkunu genişletmeli ve derinleştirmelidir. Edebiyat, öncelikle hayatın ilhamı ve tefsiridir. Edebiyat, insan ruhunun asırdan asıra ilerlemesini ve gelişmesini gösterir. Bu ilerlemeyi ve gelişmeyi yapan en önemli araçta şüphesiz edebiyat öğretiminde kullanılan ders kitaplarıdır. Edebiyat ders kitapları da hazırlanırken seçilen metinler öğrencinin zihni ve manevi ufkunu genişletmelidir. Metinler, çeşitli tarzda edebi eserlerden oluşmalıdır. Bundan dolayı metinlerin sadece edebi tekniğe sahip olması yeterli değildir. Bu metinler her şeyden önce öğrencilerin fikri formasyonuna yarayacak özellikte olmalıdır. Öğretmenler edebi bir eserin estetik değeri yanında o eserin fikir bakımından da kıymetini de belirlemeye önem vermelidir. Edebiyat ders kitapları, edebi bir karaktere yalnızca edebiyat tarihi çerçevesi içinde değinmek ile yetinmemeli, öğrencilerden çağın gerçekleriyle okudukları arasında ilişki kurmalarını gerçekleştirmelidir. Bu bağlamda somut bir örnek olarak Tevfik Fikret’in “*Sis*” şiiri gösterilebilir. Tevfik Fikret’e bu şiiri yaşadığı dönem içinde yazdıran tarihi ve sosyal koşulların öncelikle bilinmesi gerekir. Fakat bilmekte yetmez, bunun ötesinde şairin bu koşulları nasıl ortaya koyduğunu ve ne gibi çözüm yolları aradığını ve ne gibi yorumlar getirmek istediğini de incelemek gerekir (Kantemir, 1976, ss.39 - 41)

Diğer bütün ders kitapları gibi Türkçe ve edebiyat ders kitapları da hazırlanırken Türk Dil Kurumu İmla Kılavuzu'nun son baskısı esas alınması gerekmektedir. Edebiyat ders kitapları hazırlanırken Arapça ve Farsça tamlamaların doğru yapılmasına dikkat edilmesi gerekir. Çoktan seçmeli sorular hazırlanırken, test seçeneklerine alfabe'deki "ç" harfi de, test seçeneklerine eklenmelidir. Kitaplarda, nokta, virgül ve soru işareti kullanımına da özen gösterilmeli ve doğru şekilde kullanılmalıdır. (Çalışkan, 2006, ss.8 - 11).

Ders kitaplarında, roman, tiyatro, gezi yazısı, şiir, öykü, masal, bilmece ve destan gibi türlere yer verilmesi gerekir. Metinlerde tema olarak, vatan, tarih, Atatürk, ana dili sevgisi, evrensel konular, doğa ve insan sevgisi temel alınmalıdır. Kitabın sonunda sözlük ve kaynakçaya ayrılan bir bölüm olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne ait birer harita kitaba eklenmesi gerekmektedir.

4.2.1. 1. Sınıf 1. Kitap Türkçe ders kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 1. Sınıf 1. Ders Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedra, Doç. Dr. Ahmet Güneşli

Yayınevi Aykut Basım ve Yayınevi, İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı Ağustos 2016. İncelenen baskı Mayıs 2021.

Sayfa Sayısı: 98

Kitabın Dış Özelliği

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup yazı yazmaya elverişlidir. Kitabın dış kapağında kız ve erkek öğrencilerden oluşan bir topluluk öğrencileri karşılıyor. Kapaktaki öğrenciler ve yapmış olduğu aktiviteler ile verilmek istenen asıl mesaj, okullarda çeşitli etkinliklerin yapıldığı ve eğlenceli bir yer olduğudur. Kitap ana kapak zemin rengi iç kapatıcı, yani o yaş grubu öğrenciler için fazla karanlık olmasına karşı çizilen öğrencilerin renkleri iç açıcıcıdır. (Ek 11)

Kitabın İç Özellikleri:

Kitapta İstiklal Marşı, Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş'ın resimleri yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında Andımızın da yer alması öğrencilere milli kültür ve benliğini ortaya çıkarma mahiyeti taşımaktadır. Kitapta çeşitli aktiviteler, ilgili görseller ile anlatılmaya ve öğrencinin aklında okurken canlandırılmaya çalışılmıştır. Seçilen cümleler seviyeye uygun ve öğrencinin anlayacağı düzeydedir. Amaç öğrencilere hayattaki temel durumları ve maddeleri öğretmek, öğretirken canlandırmak, canlandırırken bağdaştırmasını sağlamaktır.

4.2.2. 1. Sınıf 1. Kitap Türkçe Etkinlik Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 1. Sınıf Etkinlik Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Uzm. Selen Demirağ, Uzm. Emine Aktunç, Şevkiye Kordal

Yayınevi: Aykut Basım ve Yayınevi, İstanbul.

Yayın Tarihi: Eylül 2016 İncelenen baskı Haziran 2021.

Sayfa Sayısı: 106

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Kitabın dış kapağında kapalı bir zemin üzerine çizilmiş bir kız öğrenci elindeki kalem ile yazı yazmaktadır. Bu durum kız öğrencilerin okumaya teşvik edilmesi için güzel bir figürdür. Fakat kitabın zemin rengi o yaş gurubundaki bir öğrenci için fazla iç karartıcı olmuştur.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitap öncelikle etkinlik kitabıdır. İlkokula yeni başlamış, okuma ve yazmayı yeni öğrenen öğrenciler için etkinlik kitabının ayrı olarak düşünülüp, hazırlanması tam yerinde bir adımdır. Kitapta İstiklal Marşı, Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş'ın resimleri yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında Andımızın yer alması da öğrenciler ve Atatürk bağlamındaki ilişkiyi kuvvetlendirici nitelik taşımaktadır. Kitapta bulunan etkinlikler, tamamıyla öğrencinin okuma ve yazmayı

öğrenmesine ve pratik yapmasına yöneliktir. Fakat kullanılan görseller kaliteli olarak kitapta yer alsa da bazı görseller çok basit, bazı görseller ise çok kaliteli olarak çıkmıştır. Kısacası etkinliklerde yer alan resimler arası bir kopukluk söz konusudur.

4.2.3 2. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 2. Sınıf 1. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Koneduralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Funda Görçek Hoşsöz, Uzm. Emine Aktunç Ülker

Yayınevi: Aykut Basım ve Yayınevi, İstanbul.

Yayın Tarihi: Haziran 2021

Sayfa Sayısı: 266

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Kitabın ana dış kapağında 2. sınıf olduklarını belirten büyük iki rakamı yer almaktadır. Renkli ve iç açıcı bir zemin üzerine çizilmiş öğrenciler yer verilmektedir. Kitabın ana sayfasına yani dış kapağına baktığımızda cıvıl cıvıl ve baharı müjdeleyen yapıya sahiptir. Öğrencinin yaş grubuna uygun renk ve tema seçilmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Buradaki amaç Kıbrıs Türk toplum liderlerini ve Türkiye Cumhuriyet Kurucusu 'nu tanıtmaktır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta, Nesrin Ulusoy'a ait 1 fabl, Aygören Dirim'in 1 diyalogu, Ayla Çınaroğlu'nun 1 şiiri, Üstün Dökmen'in 1 şiiri, Ali Osman Atak'ın 1 şiiri, Dr. Rüya Güzel Özmen'in 1 öyküsü, Semiha Türkyılmaz'ın 1 öyküsü, Ali Püsküllüoğlu'nun 1 şiiri, İsmail Hakkı Talas'ın 1 şiiri, Çağatay Darbaz'ın 1 şiiri, Selma Gürani'nin 1 şiiri, Derya Atamer'in 1 anısı, Ayşen Dağlı'nın 2 şiiri, Tarık Dursun Kakinç'ın 1 öyküsü, Mehmet Gülseren'in 1 şiiri, Dursun Ali Demir'in 1 şiiri, Necdet Neydim'in 1 şiiri, Alev Önder'in 1 hikâyesi, Gülçin Alpöge'nin 1 masalı ve Ali Yüce'nin 1 şiiri yer almaktadır. Kitapta yer verilen şiir, öykü ve anı yazarlarının çoğu Kıbrıs Türk yazar ve araştırmacılarından oluşmaktadır. Bunun sebebi seçilen

etkinliklerde ve metinlerde Kıbrıs adasının doğal güzellikleri ve kültürü öğrencilere anlatılmıştır. Kitapta seçilen metinler öğrencilerin yaş grubuna uygun ve etkinlik çalışmaları yeterlidir. Fakat birbirinden kıymetli yazar ve araştırmacılarının yazılarına yer verilen kitapta, Ömer Seyfettin, Rıfat Ilgaz ve Muzaffer İzgü gibi çocuk edebiyatında tanınmış ve yer edinmiş yazar ve araştırmacıların yazılarına da yer verilebilirdi.

4.2.4 2. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 2. Sınıf 2. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneşli, Funda Görçek Hoşşöz, Uzm. Emine Aktunç Ülker

Yayınevi: Aykut Basım ve Yayınevi, İstanbul.

Yayın Tarihi: Haziran 2021

Sayfa Sayısı: 266

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Kitabın ana dış kapağında 2. sınıf olduklarını belirten büyük iki rakamı yer almaktadır. 2. sınıf 2. kitabın kapağı 2. sınıf 1. kitap ile aynıdır.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Buradaki amaç Kıbrıs Türk toplum liderlerini ve Türkiye Cumhuriyet Kurucusu 'nu tanıtmaktır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitap 4 ünitelerden oluşmaktadır. Kitapta metin türlerinden mektup ve şiir üzerinde durulmuş, isim türleri, hece ve ünlü, ünsüz harfler işlenmiştir.

Kitapta, Zuhal Özer'e ait 1 deneme, Yalvaç Ural'ın 1 şiiri, Gülsüm Akyüz'ün 1 denemesi, Ayla Çınaroğlu'nun 2 şiiri, Mevlana İdris Zengin'in 1 masalı, Burhan Eren'in 1 sohbet yazısı, Anna Milbourne'nin 1 denemesi, Rıfkı Kaymaz'ın 2 şiiri, Zeynel Beksaç'ın 1 şiiri, Nural Birden'in 1 masalı, Bestami Yazgan'ın 1 masalı, R.

Gökalp Arkin'ın 1 şiiri, Ferit Avcı'nın 1 masalı, Mehmet İşler'in 1 denemesi, Sera Gürbüz Özeren'in 1 öyküsü bulunmaktadır.

4.2.5. 3. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 3. Sınıf 1. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Funda Görçek Hoşsöz, Uzm. Emine Aktunç Ülker, Orçun Ayda, Uzm. Nedime Karasel Ayda.

Yayınevi: Comment Printing, Lefkoşa

Yayın Tarihi: Haziran 2018

Sayfa Sayısı: 228

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Kitabın ana dış kapağında öğrenciyi cezbeden ve eğitime teşvik eden çeşitli renkler ve materyaller kullanılmıştır. Öğrenciler resmedilerek okuma ve yazmaya özendirilmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Buradaki amaç Kıbrıs Türk toplum liderlerini ve Türkiye Cumhuriyet Kurucusu 'nu tanıtmaktır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta, cümlede anlam, sözcükte anlam, yazım hataları, eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimeler işlenmiş ve Kıbrıs temalı konular işlenmiştir.

Kitapta, Muzaffer İzgü'ye ait 1 hikâye, Serpil Ural'ın 1 hikâyesi, Mehmet Kemal'in 1 anısı, Dr. Rüya Güzel Özmen'in 1 anısı, Ali Osman Atak'ın 1 şiiri, Necdet Rüştü Efe'nin 1 şiiri, Bülent Fevzioğlu'nun 1 şiiri, Aysel Gürmen'in 1 anısı, Mehmet Necati Öngay'ın 1 şiiri, Çağatay Darbaz'ın 1 şiiri, Selçuk Yıldırım ve Besim Akkuş'un 1 şiiri, Neriman Cahit'in 1 şiiri, Nezira Gürkan'ın 1 sohbeti, Necla Bilginer'in 1 şiiri, Şiirsel Tan'ın 1 anısı, Nazım Hikmet Ran'ın 1 şiiri, Savaş Ünlü'nün 1 anısı, Fikriye Oya Tandoğan'ın 1 şiiri, Sevim Ak'ın 1 hikayesi, Hasan Ali Toptaş'ın 1 hikayesi yer almaktadır. Kitabın son sayfalarında, kitapta kullanılan

ve öğrenciler tarafından bilinemeyeceği tahmin edilen sözlükte kelimelere yer ayrılmıştır.

4.2.6. 3. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 3. Sınıf 2. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Funda Görçek Hoşsöz, Uzm. Emine Aktunç Ülker, Orçun Ayda.

Yayınevi: Comment Printing, Lefkoşa

Yayın Tarihi: Haziran 2018

Sayfa Sayısı: 212

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın dış kapağı parlak ve hamur yapıdadır. Bu durum yazı yazmaya pek elverişli olmasa da parlak görünüme sahip olmasıyla dikkat çekicidir. Kitabın dış kapağı tamamen ilk kitap ile aynı yapıya sahiptir. İkinci kitabın tasarımı daha farklı olabilirdi.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Buradaki amaç Kıbrıs Türk toplum liderlerini ve Türkiye Cumhuriyet Kurucusu 'nu tanıtmaktır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta, şiir, öykü, hece, isim ve isim türleri, zamirler, sıfatlar, büyük ve küçük harflerin kullanımı ve noktalama işaretleri işlenmiştir ve örneklerle öğrencilere alıştırımlar yapılmıştır. Kitabın son sayfasında, kitapta kullanılan kelimelerle ilgili bir de sözlük yer almaktadır.

Kitapta, Ömer Osmanov'a ait 1 şiir, Göksel Aslan'ın 1 öyküsü, Meltem Ceylan Alibeyoğlu'nun 1 denemesi, Bestami Yazgan'ın 1 hikâyesi, Erol Erdoğan'ın 1 hikâyesi, Şükran Özkan'ın 1 hikâyesi, Rıfkı Kaymaz'ın 1 şiiri, Banu Binbaşar Tüysüzoğlu'nun 1 şiiri, Altan Özyürek'in 1 şiiri, Hüseyin Özkan'ın 1 şiiri, Aytül Akal'ın 1 şiiri, Nesrin Baraz'ın 1 öyküsü, Tuğba Can'ın 1 denemesi, Sevin İzgü'nün

1 denemesi, Mehmet Önal'ın 1 şiiri, Sait Kırkgözlü'nün 1 şiiri, Aytül Akal'ın 1 öyküsüne yer verilmiştir.

4.2.7. 4. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 4. Sınıf 1. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedraı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Arkın Başat, Konce Şeker Özatenç, Uzm. Nedime Karasel Ayda, Orçun Ayda.

Yayınevi: Aykut Basım, İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı, Ağustos 2016, son baskı: Haziran 2021.

Sayfa Sayısı: 210

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın dış kapağı sade bir zemin üzerinde kâğıttan yapılmış farklı renkteki kuşlar koyularak dikkat çekilmek istenmiştir. Kapak hamur kâğıt ve yazı yazmaya da elverişlidir. 4. sınıf öğrencisi için yaşına uygun sade ve öz tasarıya sahiptir.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta, bilmece türü, gerçek, mecaz ve temel anlam, eş ve zıt anlamlı kelimeler, deyimler, atasözleri, özdeyişler, noktalama işaretleri, ana düşünce ve ana konu, anlamlarına göre cümleler, paragraf, ses, harfler, alfabe, hece, ulama ve isimler işlenmiştir. Kitabın en arka kısmında öğrencilerin not alabilmesi maksadıyla boş bırakılan sayfa bulunmaktadır.

Kitapta, Hızır Ovacık'a ait 1 anı, Tahsin Saraç'ın 1 şiiri, Abdullah Araz'ın 1 denemesi, Mustafa Gündüz Göktürk'ün 1 şiiri, Hasan Latif Sarıyüce'nin 1 şiiri, Bestami Yazgan'ın 1 hikâyesi, Halil Soyuer'in 1 şiiri, Kemal Latif'in 1 makalesi, Alper Işıkgün'ün 1 makalesi, Halim Yağcıoğlu'nun 1 makalesi, Halim Yağcıoğlu'nun 2 şiiri, Hakkı Şener'in 1 şiiri, Şirin Zaferyıldızı'nın 2 şiiri, Özker Yaşın'ın 1 şiiri, Yalçın Karabulut'un 1 denemesi, Suna Tanaltay'ın 1 denemesi, Nurefşan Çağlaroğlu'nun 1 öyküsü, E. Reyhan Aydın'ın 1 şiiri, La Fontaine'in 2

masalı, Doğan Cüceloğlu'nun 1 hikâyesi, Rauf Raif Denkteş'in 1 şiiri, Çağatay Darbaz'ın 1 şiiri, Nazım Hikmet'in 1 şiiri yer almaktadır.

4.2.8. 4. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 4. Sınıf 2. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Arkın Başat, Konce Şeker Özatenç, Uzm. Nedime Karasel Ayda, Orçun Ayda.

Yayınevi: Aykut Basım, İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı, Ağustos 2016, son baskı: Haziran 2021.

Sayfa Sayısı: 194

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın dış kapağı 1 kitabın, dış kapağı ile aynı yapıdadır. Kapak hamur kâğıt ve yazı yazmaya elverişlidir. 4. sınıf öğrencisine uygun tasarım ve kalınlığa sahiptir.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denkteş yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta zamirler, sıfatlar, kök ve kök çeşitleri, ek ve ek çeşitleri, yapılarına göre sözcükler, yazım kuralları, noktalama işaretleri ile ilgili konu anlatım ve etkinlik çalışmaları vardır. Kıbrıs adasıyla ilgili etkinliklere de yer verilerek, öğrencilere yaşadıkları doğal çevreyi tanıtmak hedeflenmiştir. Kitabın en sonunda 5-6 sayfalık öğrencilerin not alabilmeleri için ayrılan boş sayfa koyulmuştur.

Kitapta, Osman Ersoy'a ait 1 makale, Sinan Erdem'in 1 makalesi, Zerrin Oktay'ın 1 denemesi, Kasım Kaplan'ın 1 şiiri, Orhan Veli Kanık'ın 1 şiiri, Paul Estridge'nin 1 fablı, Levent Daşkiran'ın 1 denemesi, Zuhul Özer'in 1 denemesi, Rıfki Kaymaz'ın 1 şiiri, Muzaffer Yılmazkaya'nın 1 şiiri, Aslı Zülal'in 1 öyküsü, Egon Larsen'in 1 şiiri, Arslan Alp'in 1 şiiri, Muzaffer İzgü'nün 1 hikâyesi ve 1 denemesi, Cankat Çeribaşı Pilter'in 1 öyküsü, Erdal Yavuz'un 1 şiiri, Ayla Çınaroğlu'nun 1 öyküsüne yer verilmiştir.

4.2.9. 5. Sınıf 1. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 5. Sınıf 1. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Arkın Başat, Konce Şeker Özatenç, Uzm. Nedime Karasel Ayda, Orçun Ayda.

Yayınevi: Aykut Basım, İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı, Ağustos 2017, son baskı: Haziran 2021.

Sayfa Sayısı: 250

Kitabın Dış Özelliği:

Dış kapak baskı bakımından parlak ve ilgi çekicidir. Karton hamur kağıt olup kalitelidir. Kitabı kaplayan bir ağaç ve ağacın içinden çıkan harfler yer almaktadır. Ağaç insanlığın varlığı ve devamlılığı olarak görülürse harfler, yani dilimizde yaşam için bu kadar mühim ve manidar anlamda nitelendirilebilir. Ayrıca kitap dış kapağına kara kalem çizimi havası verilmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta, sözcükte anlam, deyimler, atasözleri ve özdeyişler, cümlede anlam, anlamlarına göre cümleler, paragraf, sessiz harfler, heceler, isimler, ismin halleri ve isim tamlamaları konu olarak işlenmiş ve etkinlik çalışmaları yapılmıştır. Seçilen şiir, öykü ve denemelerin çoğunluğu Kıbrıs'ı anlatma ve doğal değerlerini tanıtmaya amaçlı metinlerdir. Kitabın sonunda "Genel Tekrar" başlığı altında kitapta işlenen tüm konuların tekrarlanacağı alıştırma soruları vardır. Son sayfalarda öğrencilere not almaları için ayrılan boş sayfalar ayrılmıştır.

Kitapta, Özker Yaşın'a ait 1 şiir, Rakım Çalapala'nın 1 şiiri, İncila Çalışkan'ın 1 denemesi, Necdet Neydim'in 1 denemesi, İpek Ongun'un 1 denemesi, Ayla Çınaroğlu'nun 1 öyküsü, Can Dünder'in 1 şiiri, Osman Öder'in 1 denemesi, Fatma Nevsun Duman'ın 1 hikâyesi, Ayşe Tural'ın 1 şiiri, Zuhale Özer'in 1 denemesi, Nezihe İnce'nin 1 şiiri, Şirin Zaferyıldızı'nın 1 şiiri, Ayşen Dağlı'nın 1 şiiri, Cüneyd

Suavi'nin 1 masalı, Uluğ Turanlıoğlu'nun 1 şiiri, Aytül Akal'ın 1 şiiri, Cankat Çeribaşı Pilter'in 1 denemesi, Vedat Sadioğlu'nun 1 şiiri, Gülgün Akbaba'nın 1 denemesi ve Gülşen Şender'in 1 şiiri yer almaktadır.

4.2.10 5. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 5. Sınıf 2. Kitabı

Yazarlar: Doç. Dr. Güner Konedralı, Doç. Dr. Ahmet Güneyli, Arkın Başat, Konce Şeker Özatenç, Uzm. Nedime Karasel Ayda, Orçun Ayda.

Yayınevi: Aykut Basım, İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı, Ağustos 2017, son baskı: Haziran 2021.

Sayfa Sayısı: 210

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın dış kapağı, ilk kitap ile aynıdır. Kitap kapağında ve tasarımında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Kitabın İç Özellikleri:

Kitabın iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk, Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında İstiklal Marşı'na ve Andımıza sayfa ayrılmıştır. Kitapta zamir, sıfat, fiiller, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri, Türkçenin yapısı, çekim ekleri ve yapım ekleri, yapılarına göre sözcükler, söz dizimi, yazım kuralları, noktalama işaretleri ve metin türleri işlenmiştir. Kitabın en sonunda “Genel Tekrar” başlığıyla işlenen konulara ilişkin çoktan seçmeli sorular sorulmuştur ve son iki sayfa öğrencilerin not alması için boş bırakılmıştır.

Kitapta Hidayet Karakuş'a ait 1 şiir, Musab Tahir Usca'nın 1 denemesi, Tuncer Bağışkan'ın 1 denemesi, İsmail Malatya'nın 1 şiiri, Ayşen Dağlı'nın 1 şiiri, Naim Yalnız'ın 1 şiiri, Stephen Glenin'in 1 denemesi, Ali Tutkun'un 1 denemesi, Cahit Kulebi'nin 1 şiiri, Melek Altun'un 1 hikâyesi, Berra Ercan'ın 1 hikâyesi yer almaktadır.

4.2.11. 6. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 6. Sınıf 1. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Aykut Basım Firüzköy Mah. Mezarlık Üstü Cad. Avcılar – İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı Ağustos 2016. İncelenen baskı Mayıs 2020.

Sayfa Sayısı: 163

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, mavi zemin üzerine çizilen bir ağaç ve ağacın her kolunun bir kitap niteliği taşımasıdır. Çok abartılı ve gösterişli olmayan, ağacın insan hayatı için ne kadar mühimse, her bir kitabında o denli mühim olduğu mesajı verilmek istenmiştir. (Ek 12)

Kitabın İç Özellikleri:

Bu kitapta Orhan Veli Kanık'tan 1 şiir, La Fontaine'den 1 şiir, Faruk Nafiz Çamlıbel'den 1 şiir, Cahit Kulebi'den 1 şiir, Ataol Behramoğlu'ndan 1 şiir, Tarık Orhan'dan 1 şiir, Ümit Yaşar Oğuzcan'dan 1 şiir, Üstün Dökmen'den 1 şiir, İclal Aydın'dan 1 şiir, Urkiye Mine Balman'dan 1 şiir, Turgay Yalanız'a 1 hikâye, Nurullah Ataç'a ait 1 deneme ve Şevket Rado'ya ait 1 deneme yer almaktadır.

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Kitapta yer alan metin ve şiirler genel olarak Kıbrıs yaşamını konu edinmektedir. Kıbrıs'ı konu edinen metinlerle, öğrencilere yaşadığı coğrafyayı tanıtmak ve öğrencinin tarih ile yaşadığı coğrafyayı bağdaştırması hedeflenmiştir. Atatürk ile ilgili şiirlere ve kısa anılara yer verilmesi de Kıbrıs Türklerinin de örnek aldığı ve atası olarak gördüğü kişinin Mustafa Kemal Atatürk olduğu görülmektedir. Kitaptaki dilbilgisi çalışmalarında; ünlü ve ünsüz kelimeler, temel, yan, terim ve mecaz anlamlı kelimeler öğrencilere öğretilmek

istenmiştir. Ayrıca metin türleri ile ilgili de birçok araştırma ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir.

Kitap, içerik bakımından zengin ve öğreticidir. Hedeflenen; öğrencinin hem yaşadığı coğrafyayı öğrenmesi hem de öğrenirken Türkçe eğitimini de tamamlamasıdır. Kitapta verilen resimler ve yazılar gayet okunur, anlaşılır ve göze hitap eder biçimdedir. Fakat bu Türkçe ders kitabı dilbilgisi öğretimi örnekleri açısından daha fazla detaylı olması gerekmektedir.

4.2.12. 6. Sınıf 2.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 6. Sınıf 2. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Aykut Basım Firüzköy Mah. Mezarlık Üstü Cad. Avcılar – İstanbul.

Yayın Tarihi: İlk baskı Ağustos 2016. İncelenen baskı Mayıs 2020.

Sayfa Sayısı: 158

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, mavi zemin üzerine çizilen bir ağaç ve ağacın her kolunun bir kitap niteliği taşımasıdır. Çok abartılı ve gösterişli olmayan, ağacın insan hayatı için ne kadar mühimse, her bir kitabında o denli mühim olduğu mesajı verilmek istenmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Bu kitapta, Üstün Dökmen'e ait 1 deneme, Necdet Neydim'den 1 şiir, Nazım Hikmet'ten 1 hikâye, Ahmet Özdemir'den 1 tiyatro, Atalay Yörükoğlu'ndan 1 mektup, Doğan Cüceloğlu'ndan 1 günlük, Gülten Dayıoğlu'ndan 1 gezi yazısı, Christine Nöstlinger'den 1 roman, Salah Birsal'den 1 şiir, Ayla Çınaroğlu'ndan 1 tiyatro, Antonio Tello'dan 1 biyografi, Victor Hugo'dan 1 şiir, Naim Yalnız'dan 1 şiire yer verilmiştir.

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Kitapta yer alan metinler konu bakımından bilim kurgu, sanat, bilim, uzay ve kültürel dünya mirasları üzerinedir. Genellikle Türkçe ders kitabından ziyade bir bilim kurgu ya da UNESCO dergisi niteliği taşımaktadır. Görsellik açısından bol ve öğrencinin aklında okurken canlandırabilmesi daha kolay metinler seçilmiştir.

Kitap etkinlik ve alıştırmalar çalışmaları bakımından zengin ve öğreticidir. Kitapta, isim türleri, ölçü, uyak, redif, şiir türleri ve isim hal ekleri ile ilgili etkinlik çalışmalarına yer verilmiştir.

4.2.13. 7. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi:

Kitabın adı: Türkçe 7. Sınıf 1. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Semih Ofset Matbaacılık, Ankara.

Yayın Tarihi: İlk baskı Eylül 2017. İncelenen baskı Mayıs 2020.

Sayfa Sayısı: 200

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, alfabedeki harflerden oluşan, mavi zemin üzerindeki kitabın sayfalarından çıkmaktadır. Ferah ve sade bir görüntüsü olmakla beraber harflere dikkat çekilmek istenmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Kitapta, Francis Bacon'dan 1 deneme, Ahmet Tolgay'dan 1 deneme, Ataol Behramoğlu'dan 1 şiir, anonim 1

efsane, Oğuz M. Yorgancıoğlu'dan 1 efsane, Batuhan Beyatlı'dan 1 gezi yazısı, Yusuf Ziya Ortaç'tan 1 gezi yazısı, Mehmet Yaşın'dan 1 şiir, Leman Şenalp'ten 1 deneme, Celal Sıktı Gürler'den 1 şiir, Ayşe Arman'dan 1 röportaj, Oğuz Yorgancıoğlu'dan 1 adet bilmece, La Fontaine'den 1 fabl, Nazım Hikmet'ten 1 hikâye, Lewis Carrol'dan 1 roman, Kamil Özay'dan 1 şiir, Atilla İlhan'dan 1 şiir, Aziz Nesin'den 1 mektup yer almaktadır.

Kitapta verilen metinler içerik bakımından öğrencinin yaşına ve seviyesine uygun şekilde seçilmiş ve uygun alıştırma örnekleriyle çalıştırmalara yer verilmiştir. Kıbrıs'ın doğal güzellikleri tanıtılmaya çalışılmış, Atatürk'ün öğretmen ve kitapsever yanına dikkat çekilmiştir. Metin türleri öğrenciye öğretilmek istenmiş ve kıyaslamaları örnekler ile pekiştirilmeye çalışılmıştır. Etkinlik çalışmalarında filimsilere de yer ayrılmıştır. Öğrencinin seviyesine göre kendisini geliştirmesi ve yetiştirmesi açısından uygun bir kitaptır. Fakat örnek verilen etkinlik çalışmaları daha kapsamlı olsaydı öğrenme açısından daha sağlıklı sonuçlar alınabilirdi.

4.2.14. 7. Sınıf 2.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 7. Sınıf 2. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Semih Ofset Matbaacılık, Ankara.

Yayın Tarihi: İlk baskı Eylül 2017. İncelenen baskı Mayıs 2020.

Sayfa Sayısı: 204

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, alfabedeki harflerden oluşan, mavi zemin üzerindeki kitabın sayfalarından çıkmaktadır. Ferah ve sade bir görüntüsü olmakla beraber harflere dikkat çekilmek istenmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Kitapta, Doğan Cüceloğlu'ndan 1 deneme, Ahmet Şerif İzgören'den 1 sohbet yazısı, Refik Halit Karay'dan 1 öykü, Sevilay Sadıkoğlu'dan 1 şiir, Lao Tzu'dan 1 deneme, Fikret Demirdağ'dan 1 şiir, Âşık Veysel Şatıroğlu'dan 1 şiir, Filiz Besim'den 1 gezi yazısı, Cem Aykut'dan 1 sohbet yazısı, Özden Selenge'den 1 otobiyografi, Canan Tan'dan 1 günlük, Çağatay Uluçay'dan 1 öykü, Hatice Biçer'den 1 biyografi, Vladimir Tumanov'dan 1 roman, Jack Davis'ten 1 mektup, Dr. Mahir E. Ocak'tan 1 makale yer almaktadır.

Metinler içerik bakımından öğrencilerin kişisel gelişim seviyelerini yükseltmeleri için uygundur. Genellikle tiyatro üzerinde durulmuş, metin türlerinin öğrencilere öğretilmesi hedeflenmiştir. Türk dünyasının kişisel değerleri metinlere yansıtılarak öğrencinin, kendi öz kültür ve benliğini tanıması amaçlanmıştır. Türkçe ders kitabı açısından bakacak olursak dilbilgisi çalışmaları yetersiz ve azdır. Dilbilgisi etkinliklerine daha çok yer verilerek, öğrenci açısından öğrenimi gerçekleştirilebilirdi.

4.2.15. 8. Sınıf 1.Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 8. Sınıf 1. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Semih Ofset Matbaacılık, Ankara.

Yayın Tarihi: İlk baskı Mayıs 2020.

Sayfa Sayısı: 168

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, alfabedeki harflerden oluşan, mavi zemin üzerindeki kitabın sayfalarından

çıkılmaktadır. Ferah ve sade bir görüntüsü olmakla beraber harflere dikkat çekilmek istenmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Bu kitapta Orhan Pamuk'tan 1 otobiyografi, Aziz Nesin'den 1 şiir, Akgün İlhan'dan 1 köşe yazısı, Hakkı Devrim'den 1 sohbet yazısı, Sevim Kınalı'dan 1 roman, İsmail Bozkurt'tan 1 deneme, İlknur Güntürkün Kalıpçı'dan 1 anı, Mustafa Kemal Atatürk'ten 1 nutuk, Urkiye Mine Balman'dan 1 şiir, maniler ve ninniler, Altay Sayıl'dan 1 makale, Ender Haluk Derince'den 1 öykü, M. Necati Sepetçioğlu'dan 1 destan, Victor Hugo'dan 1 roman, Bener Hakkı Hakeri'den 1 şiir, Ali Nesim'den 1 deneme yer almaktadır.

Kitapta görsel içeren metinlerde, görsel ve metinler çalışmamaktadır. Konu anlatımı, tanım, açıklama, örnek, gösterim, etkinlik, deney, şema, grafik, tablo ve görseller hata ve eksiklik içermemektedir. Metinlerdeki içerik ve etkinlik çalışmalarında yapılan alıştırmalar içerik bakımında güvenilir, güncel, geçerli ve objektif bilgilere dayanmaktadır. Verilen örnek metinler herhangi bir manipülasyon unsuru taşımamaktadır. Fakat alıştırma çalışmaları dilbilgisi bakımından yetersizdir. Çok fazla etkinlik ve alıştırma çalışmaları olsa da dilbilgisi öğrenimi açısından yetersiz kalmıştır.

4.2.16. 8. Sınıf 2. Kitap Türkçe Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Türkçe 8. Sınıf 2. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Fatma Ö. Vurana, Uzm. Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı.

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Semih Ofset Matbaacılık, Ankara.

Yayın Tarihi: İlk baskı Şubat 2019.

Sayfa Sayısı: 184

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak tasarımı, alfabedeki harflerden oluşan, mavi zemin üzerindeki kitabın sayfalarından çıkmaktadır. Ferah ve sade bir görüntüsü olmakla beraber harflere dikkat çekilmek istenmiştir.

Kitabın İç Özellikleri:

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk, Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görseller yer almaktadır. Kitapta, Gülse Birsal'den 1 köşe yazısı, Can Yücel'den 1 şiir, Tahsin Mertekçi'den 1 deneme, anonim 1 destan, Aydan Küllüce'den 1 şiir, Koray Avcı Çakman'dan 1 öykü, Ayşe Karaca'dan 1 anı, Savaş Aykılıç'tan 1 tiyatro, Barnas and Noble'den 1 otobiyografi, Aziz Sancar'dan 1 biyografi, Ödül Âşık Ülker'den 1 makale, Gülten Dayıoğlu'dan 1 roman yer almaktadır.

Kitapta görsel içeren metinlerde, görsel ve metinler çelişmemektedir. Fakat görseller çözünürlük ve netlik açısından biraz yetersiz kalmıştır. Kitapta etkinlik çalışmalarında anlatım bozuklukları üzerinde durulmuştur. Anlatım bozukluklarıyla ilgili verilen örnekler öğrenci seviyesine uygundur. Metinlerin içerikleri, güvenilir ve geçerli olmakla birlikte içerikte din, dil, ırk, renk, siyasi tercih ayrımı yapılmamaktadır. Metinler içerik bakımından zengin, eşit, din ve vicdan hürriyetine saygılıdır.

4.2.17. Lise Türk Edebiyatı I. Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Kıbrıs Türk Edebiyatı I. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Orhan Kabataş, Uzm. Mehmet Akyıl, Feray Atamert, Tuncel Sabancı, Elif Gezer, Cemay Onalt Müezzın, Uzm. Narin Ağa Batkan, Uzm. Naciye Parlan

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Okman Printing Ltd. Lefkoşa.

Yayın Tarihi: Yok.

Sayfa Sayısı: 152

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak kartonu sade ve temiz bir görünüme sahiptir. Kitap dış kapağında mavi, yeşil, kırmızı ve sarı temel renklerden oluşan dört adet kutucuk yer almaktadır. (Ek 13)

Kitabın İç Özellikleri:

Kapağın ilk sayfasında Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC bayrağı ve onunla birlikte İstiklal Marşı yer almaktadır. Gelen sayfada Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafı ve ardından Gençliğe Hitabe vardır. Sonrasında içindekiler kısmı ve birde kitabın içeriği tanıtan sunuş kısmı yer verilmiştir. Kitapta toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş'a ait görsellere yer ayrılmamıştır.

“*Kıbrıs Türk Edebiyatı 1. Ders Kitabı*” 4 ana bölümden oluşmaktadır. Bölümler ve içerikleri şu şekildedir;

1. Bölüm:

- Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı
- Anonim Halk Edebiyatı
- Anonim Halk Şiiri
- Maniler
- Ninniler
- Türkü

2. Bölüm:

- Masal
- Efsane
- Halk Hikâyeleri
- Fıkra
- Atasözleri
- Deyimler
- Kıbrıs Türk Halk Tiyatrosu
- Gölge Oyunu

- Meddahlık
- Orta Oyunu

3. Bölüm:

- Bilmece
- Tekerleme
- Ağıt
- Destan

4. Bölüm:

- Âşık Edebiyatı
- Destan
- Koşma

“*Kıbrıs Türk Edebiyatı 1. Kitabı*” nda, Mustafa Gökçeoğlu’na ait 8 bilmece, 6 tekerleme, 1 destan, 5 mani, 1 masal, 3 efsane, 2 halk hikâyesi, 2 fıkra, 12 deyim ve atasözü, Erdoğan Saraçoğlu’na ait, 5 mani, 11 deyim ve atasözü, Oğuz M. Yorgancıoğlu’nun 3 mani, 4 ninni, 6 tekerleme, 1 masal, Mehmet Yaşın’ın 3 ninni, 1 türkü, 1 destan, 1 ağıt, Altay Sayıl’ın 1 destan, Harid Fedai’nin 1 destan, 1 deneme, Âşık Kenzi’nin 1 koşma, Mahmut İslamoğlu’nun 1 türkü, 1 deneme, 1 ağıt, Yılmaz Taner’in 1 türkü, Mehmet Ertuğ’un 2 geleneksel Kıbrıs Türk tiyatrosu oyunu ve Ömer Asım Aksoy’un 1 denemesi yer almaktadır.

Başlangıçta ders kitabına uygun bir biçimde, İstiklal Marşı ve Atatürk’ün Genliğe Hitabesi, Mustafa Kemal Atatürk’ün fotoğrafına yer verilmiştir. Fakat Kıbrıs Türk toplum liderleri, Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş’a ait fotoğraflara yer ayrılmamıştır. Kitaptaki metinlerin içeriği Kıbrıs, vatan, kültür, doğa ve insan sevgisi konularıdır. Anlatılan tüm konular Kıbrıs ağız ile örneklendirilmiştir. Ana bölüm başlıklarının içerikleri konu ve örnek açısından zengindir. Anlatılan konular, Kıbrıslı Türk şairlerin yazmış olduğu örnekler ile pekiştirilmiştir. Türk Edebiyatı öğretimi açısından uygun kriterlere sahiptir. Kitap sonunda sözlük ve kaynakçaya yer verilmiş, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti haritalarına yer verilmemiştir.

Örnekler:

Mani:

Giderim dön deyen yog

Kebab oldum yeyen yog

Ayrılg göyneğini

Benden başga geyen yog (Erdoğan Saraçoğlu)

Ninni:

Dandini dandini dasdana

Danalar girdi bosdana

Gov desdeban / bosdancı danayı

Yemesin lahanayı

Eeee, eeee, ee (Oğuz M. Yorgancıoğlu)

Deyimler:

Gonnara yemeyik ya!

Zerdaliden düdüktür işi.

Atasözleri:

Fena gün gider, fena gomşu gitmez.

Kırlangıç gelip gidici, serçe burada kalıcı.

Mandırada oğlak doğsa, ovada otu biter.

Poyraz esen havadan, seyrek gelen adamdan çekin. (Mustafa Gökçeoğlu)

Tekerlemeler:

Teknede hamır

Bahcada çamır

Ver Allahım ver

Bir sıkı yamır (Oğuz M. Yorgancıoğlu)

İlköğretim Türkçe ders kitaplarında seçilen şair ve yazarlar, edebi açıdan kendini kanıtlamış isimlerdir. Ancak Türk edebiyatının geniş yelpazesi içinde yer alan ve dünya dillerine de çevirileri yapılan Halid Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık başta olmak üzere, edebiyat tarihimiz açısından çok önem arz eden şair ve yazarlardan metin seçilmesi bir aksilik olarak belirtilebilir.

İlköğretim ve lise öğretiminde, kamu bilgisinin ortak kültürü öğrenciye aktarılması söz konusu olduğunda üniversiteye kadar öğrencilerin Avrupa müfredatında olduğu gibi ortak bir tarih; kültür ve edebiyat öğrenmeleri ve farklılıkları üniversite eğitiminde araştırma yoluna gitmeleri gereği sebebiyle, ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yukarıda adı geçen şair ve yazarlardan metinler seçilmesi öğrenciler ve gençler arasında ortak bir kültür ve edebiyat amaçlanmasıdır.

4.2.18. Lise Türk Edebiyatı II. Ders Kitabı incelemesi

Kitabın adı: Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Ders Kitabı

Yazarlar: Uzm. Orhan Kabataş, Uzm. Mehmet Akyıl, Feray Atamert, Tuncel Sabancı, Elif Gezer, Cemay Onalt Müezzın, Uzm. Narin Ağa Batkan, Uzm. Naciye Parlan

Yayınevi: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı – Okman Printing Ltd. Lefkoşa.

Yayın Tarihi: 1. Baskı Eylül 2006 9. Baskı Eylül 2018

Sayfa Sayısı: 299

Kitabın Dış Özelliği:

Kitabın kâğıdı hamur kâğıt olup, yazı yazmaya elverişlidir. Dış kapak kartonunda Osmanlıca ve Türkçe yazılar olan, mum ışığında yer alan sayfaları açılmış bir kitap yer almaktadır. (Ek 14)

Kitabın İç Özellikleri:

Kapağın ilk sayfasında Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC bayrağı ve onunla birlikte İstiklal Marşı yer almaktadır. Gelen sayfada Mustafa Kemal Atatürk'ün

fotoğrafi ve ardından Gençliğe Hitabe vardır. Sonrasında içindekiler kısmı ve birde kitabın içeriği tanıtan sunuş kısmı yer verilmiştir. Kitapta Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük Rauf Raif Denktaş’a ait görsellere yer ayrılmamıştır.

“*Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Kitabı*” 2 ana bölümden oluşmaktadır. Bölümler ve içerikleri şu şekildedir;

1. Bölüm:

- Kıbrıs Türk Şiiri
- Eski Kıbrıs Türk Şiiri
- Yeni Kıbrıs Türk Şiiri
- Erken Modern (Çağdaş) Dönem Şiir

2. Bölüm:

- Kıbrıs Türk Edebiyatında Düzyazı
- İlk Dönem
- Geçiş Dönemi
- Yerelleşme Dönemi (1930 – 1960)
- Ulusal Direniş Dönemi (1960 – 1974)
- Son Dönem (1974 - ...)

“*Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Ders Kitabı*” nda, Özker Yaşın’ın 1 öyküsü, 1 romanı, Orbay Deliceirmak’ın 2 şiiri, Süleyman Uluçamgil’in 1 şiiri, Oktay Öksüzöğlü’nün 1 şiiri, Oğuz Kusetoğlu’nun 1 şiiri, Bener Hakkı Hakeri’nin 1 şiiri, Fikret Demirağ’ın 1 şiiri, Mehmet Kansu’nun 1 şiiri, Kaya Çanca’nın 1 şiiri, Yılmaz Hakkı Hakeri’nin 1 şiiri, Zeki Ali’nin 1 şiiri, Şener Levent’in 1 şiiri, Yaşar Altay’ın 1 şiiri, Neriman Cahit’in 1 şiiri, Feriha Altıok’un 1 şiiri, Filiz Naldöven’in 1 şiiri, Kamil Özay’ın 1 şiiri, İlkay Adalı’nın 1 şiiri, Mehmet Yaşın’ın 1 şiiri, Hakkı Yücel’in 1 şiiri, Samet Mert’in 1 öyküsü, Argun F. Korkut’un 1 romanı, Şinasi Tekman’ın 1 tiyatrosu, Ahmet Gazioğlu’nun 1 gezi yazısı, Kutlu Adalı’nın 1 gezi yazısı, Numan Ali Levent’in 1 öyküsü, Konur Alp’in 1 romanı, Üner Ulutuğ’un 1 tiyatrosu, Mustafa Gökçeoğlu’nun 1 öyküsü, İsmail Bozkurt’un 1 romanı, Niyazi Berkes’in 1 romanı,

Müsevvidzade Orman Cemal'in 1 denemesi, Ahmet Raik'in 1 mektubu, Nazım Ali İleri'nin 1 tiyatrosu, Dr. Hafız Cemal Lokman Hekim'in 1 otobiyografisi, Reşat Kazım Işınay'ın 1 denemesi, Hikmet Afif Mapolar'ın 1 romanı, İsmail Alptekin'in 1 mektubu, Semih Sait Umar'ın 1 köşe yazısı, Bülent Feyzioğlu'nun 1 şiiri, Ahmet Okan'ın 1 şiiri, Nice Denizoğlu'nun 1 şiiri, Barış Burcu'nun 1 şiiri, Neriman Cahit'in 1 şiiri, Neşe Yaşın'ın 1 şiiri, Ahmet Tevfik'in 1 öyküsü, L. Şişmanyar'ın 1 tiyatrosu, Muzeffereddin Galab'ın 1 fıkrası, Hilmi Efendi'nin 1 gazeli, Şem'i'nin 1 şarkısı, Aşık Kenzi'nin 1 gazeli, Kaytazzade Mehmet Nazım'ın 1 gazeli, 1 şarkısı ve 1 romanı, Handi'nin 1 gazeli, Larnakalı Mehmet Nazım'ın 1 gazeli, Ahmet Tevfik Efendi'nin 1 gazeli, Urkiye Mine Belman'ın 1 şiiri, Emine Otan'ın 1 şiiri, Nazif Süleyman Ebeoğlu'nun 1 şiiri, Celalettin Yermen'in 1 şiiri, İsmail Hakkı Yeşilada'nın 1 şiiri, Taner Fikret Baybars'ın 1 şiiri, Pembe Marmara'nın 1 şiiri, Mustafa İzzet Adiloğlu'nun 1 şiiri, Osman Türkay'ın 1 şiiri, Cevdet Çağdaş'ın 1 şiiri, Özden Selenge'nin 1 öyküsü, Mehmet Levent'e ait 1 skeç yer almaktadır.

Kitapta seçilen şiirler, öyküler, roman kesitleri, tiyatrolar ve gezi yazıları genellikle Kıbrıs, vatan, doğa ve insan sevgisi konuları üzerinedir. Öğrenciyi düşündürmek, düşündürürken hayal dünyasında öğrenciye gezinti yaptırılmak hedeflenmiştir. Kitapta Arapça ve Farsça kurallı tamlamaların doğru yazılmasına dikkat edilmiş, nokta, virgül ve soru işareti kullanımına da özen gösterilmiş ve doğru şekilde kullanılmıştır. Fakat etkinlik çalışmaları yetersiz olup, daha fazla örnek ile öğrencilere etkinlik çalışması yaptırılması gerekirdi. Türk Edebiyatı öğretimi açısından uygun özellikleri taşımaktadır. Kitap sonunda sözlük ve kaynakçaya yer verilmiş, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti haritalarına yer verilmemiştir. Bu eksikliğin yanında Kıbrıs toplum liderleri Dr. Fazıl Küçük Rauf Raif Denктаş'a ait görsellere yer verilmemesi de vardır.

Kıbrıs Türk varoluş mücadelesi ve Kıbrıs'ta kahramanlık şiiri denince akla gelen ünlü isim Özker Yaşın'dır. Kitapta Özker Yaşın'den şiirler ile varoluş mücadelesi üzerine yazılmış, başka şairlerden örnekler biraz daha fazla olabilir.

Metinler üzerinde çalışma yaptırılırken bilinmeyen sözcükler için anlamları verilmiş, metnin neyi anlattığı belirtilmiş ve metinle bağlantılı sorular sorulmuştur ki bunların sayısı, Türkçe ve edebiyat kitaplarında istenilen 5 - 8 civarındaki soru sayısına uygundur.

5. SONUÇ

Türkler, geniş coğrafyalara yayılmış bir millettir ve Türk varlığının 1571'den günümüze kesintisiz sürdüğü yerlerden biri de Doğu Akdeniz'deki Kıbrıs adasıdır. Akdeniz ve Batı Anadolu'nun çeşitli yerlerinden adaya yerleştirilen Türklerin Türkçesi, Türkçenin Batı grubuna, Oğuz Türkçesine dâhildir. Bu Türkçeye, yerel dillerden Venedik İtalyancası ve Rumcadan kimi sözcükler eklenerek bugünkü Kıbrıs Türk ağzı şekillenmiştir. Kıbrıs'ta karşılaştıkları her türlü olumsuzluğa rağmen (savaş, göç, işsizlik vb.) ada Türklerini geçmiş yüzyıllardan bugüne kadar getiren ve yarınlara götürecek olan kaybetmedikleri ana dilleri, yani Türkçedir. Bugün hakkında en fazla akademik çalışma yapılan ağızlardan biri Kıbrıs Türk ağzıdır. Buna karşılık Kıbrıs'ta Türkçenin ve Türk edebiyatının yakın dönemlere kadar modern, sürekli ve bilinçli bir eğitim ve öğretiminden söz etmek güçtür. Türkçe ve Türk edebiyatı öğrenim ve öğretiminin kendi başına rastgele veya tesadüfi şekillerde yüzyıllar boyunca süregeldiği ileri sürülebilir. Bunun sebeplerinin başında Osmanlı - Türk yöneticilerinin, gerek Batı Anadolu adalarını, gerekse Girit ve Kıbrıs'ı, Akdeniz'de Batılılara karşı bir uç nokta, karakol olarak görüp, buralara yerleştirdikleri Türklerin eğitim ve öğretim işlerine ciddi biçimde kafa yormamalarıdır. Ege ve Akdeniz adalarında ve bu bağlamda Kıbrıs'ta, Sıbyan mektebi, Rüştîye ve belki medrese üçlüsü zinciri yüzyıllar boyunca eğitim mekânları olarak yer tutmuştur. Buralarda Arapça, Farsça, İslami ilim dersleri arasında Osmanlı Türkçesi öğretimi kendine yer bulmaya çalışmıştır.

Türkçe ve Türk edebiyatı öğretimi dünyada, Osmanlı Türkiye'sinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşadığı tarihi süreç, karşılaşılan eksiklikler ve sorunlar, Kıbrıs'ta Türkçe ve edebiyat öğretimine de aynen yansır. Bu sıkıntıların başında Ahmet Cevdet Paşa'nın *Kavâid-i Türkiyye* (1876), *Kavâid-i Osmaniye* (1867), Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmânî* (1876) ve Şemsettin Sami'nin *Kamûs-ı Türkî* (1901)'sine kadar doğrudan bir Türkçe gramer ve sözlüğün hazırlanmaması ile Recaizade Mahmut Ekrem'in *Talim-i Edebiyat* adlı Türkçe ders kitabının tarihi 1879'a kadar modern anlamda bir Türkçe ve Türk edebiyatı ders kitabının yazılmamasıdır. Türkçe öğretiminde ve gramerin anlatımında, Arapça ve Farsça gramerlerinin yani başka bir dilin kaideleriyle öğretim yapılması ve Türkçe edebiyat örnekleri olarak Divan Edebiyatı metnlerinin kullanılması, Türkçe ve Türk edebiyatı

öğretiminde doğal olarak sorunları beraberinde getirmiş olmalıdır. Bütün bu olumsuzluğa rağmen Kıbrıs'ta Türk dili ve kültürünün yaşamasını, yüzyıllar boyunca süregelmesini açıklarken tıpkı Anadolu'da olduğu gibi manilerden destanlara, saz şairlerinin eserlerine ve türkülerine kadar Türk halk edebiyatı ürünlerinin Kıbrıs'ta da canlı bir şekilde yaşamasıdır.

Kıbrıs'ta ada eğitiminin yenileştirilmesi, Türkçe ve yabancı dillerin öğretimi konularında ilk modern ve girişim Baflı Doktor Hafız Cemal Lokman Hekim'den gelmiştir. Aslen Baflı olan, genç yaşta Kur'an-ı Kerim'i hıfzeden ve İstanbul'da Tıbbiye'yi bitirip Avrupa'da staj yapan, ardında da 1903'te memleketi Kıbrıs'a dönen Hafız Cemal (Lokman Hekim), Türk çocukları ve halkı aydınlatmak, onlara okuma ve yazma öğretmek maksadıyla "Gece Lisan Mektepleri" açmıştır. Ayrıca 1909'da kaleme aldığı *Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı* adlı kitabında, Kıbrıs köy ve kasabalarında okullar açılması, kız çocuklarının okutulması, teknik mekteplerin kurulması ve Rüştüyenin, Ortaokulun zorunlu hale getirilmesi görüşlerini ısrarla savunmuştur. Dr. Hafız Cemal (Lokman Hekim)'in Osmanlı Türkiye'sinde yenilikleri ve eğitimdeki yeni uygulamaları savunan Jön Türklerden, İttihat ve Terakki yönetiminin görüşlerinden etkilendiği açıktır.

1878 - 1960 yılları arasında İngiliz sömürge yönetiminde bulunan Kıbrıs Türklerinin, Türkçe ve Türk edebiyatı öğretiminde karşılaştıkları iki önemli sıkıntı vardır. Birincisi İngiliz sömürge yönetimiyle beraber müfredata yoğun bir İngilizce dersi ve eğitiminin girmesidir. İkincisi ise 1930'lara kadar uygulattıkları kitapsız eğitim modelidir. Kıbrıs Türkleri bu modelde öğrencilere Türkçe ve edebiyat öğretiminde okutacak ders kitabı ve kaynak temininde zorluk çekmişlerdir. 29 Eylül 1930 tarihinde Lefkoşa'da basılan A. C. Mowle tarafından yazılan *The New Turkish*, Kıbrıs'ta basılan kitaplar listesinde 1802 sıra numarasıyla yerini almıştır. Kitap adından anlaşılacağı üzere, 1928 yılında Mustafa Kemal Paşa tarafından Anavatan Türkiye'de gerçekleştirilen yeni Türk alfabesi reformunu anlatmaktadır. Bir diğer alfabe kitabı ise 1934 yılında Ahmet Hulusi ve M. Lütfi tarafından ilkokullarda yeni Türk alfabesini öğretme amacı güden, *Alfabem* kitabıdır.

Kıbrıslı öğretmenler, 1948'de bir öğretmen grubuyla adaya gelen Hasene Ilgaz ve arkadaşlarına, kitapsız eğitimi şikâyet edip konuyu Türkiye'ye aktarmasını istemişlerdir. Hasene Ilgaz'ın *Kıbrıs Notları* (1949) adlı eserinde bu konuda ayrıntılı

bilgiler vardır. Buna rağmen genç Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs adasına Türkçe başta olmak üzere değişik dallarda öğretmen akışını sömürge yönetimine rağmen zorlamış, Kâzım Nâmi Duru, İsmail Hikmet Ertaylan gibi tanınmış isimler adaya yollanmış, Reşat Ebeoğlu ve Halil Fikret Alasya gibi isimler de öğretmen olması için Türkiye'ye gönderilmiştir. 1928'de Türkiye'de yapılan harf devrimi aynen Kıbrıs'ta da benimsenmiş, özellikle adada bulunan Türkiyeli öğretmen ve araştırmacı İsmail Hikmet Ertaylan'ın hazırladığı, *Kıbrıs Türk Alfabeti* kitapçığı, yeni harflerin ilk mekteplerde öğretimde kullanılmıştır. Yine İsmail Hikmet Ertaylan'ın hazırladığı *Kıbrıs Kıraat Dersleri* ilköğretimde Türkçe ders kitapları olarak önemli bir boşluğu doldurmuş, hatta 1945'lere kadar da bu öğretim kitaplarının kaçak baskıları yapılarak hem Türkçe ders kitabı gereksinimi karşılanmış, hem de İngilizlerin kitap yasağı veya kitapsız eğitimi delinmeye çalışılmıştır. İsmail Hikmet Bey'in *Kıbrıs Kıraat Dersleri* kitaplarında kullandığı şiir ve düzyazıların bir kısmı İsmail Hikmet'in kendi kaleminden çıkmış, bir kısmı da hocası Tevfik Fikret'in *Şermin* eseri başta olmak üzere şiir ve düzyazılarından seçilmiştir ki bu çocuk şiirlerinden bazıları *Şermin*'de yer almayıp muhtemelen İsmail Hikmet Bey'in elinde bulunmakta ve İsmail Bey tarafından hocası Tevfik Fikret'in bu şiirlerini kitaba eklediği görülmektedir. 1955'lerden sonra yavaş yavaş Türkiye'de okutulan Türkçe edebiyat ders kitaplarının adaya getirilmesi başlanmış, 1964'te yazar ve öğretmen Numan Ali Levent, *Ortaokullarda Türkçe* adıyla ilk yerli bir ders kitabı yazmıştır. 1960'lardan 2000'li yıllara Kıbrıs'ta Türkçe ve Türk edebiyatı öğretiminde tamamen Anavatan Türkiye'den getirilen Kemal Demiray, Nihat Sami Banarlı gibi benzer isimlerin Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitapları, öğretimde kullanılmıştır. Kıbrıs ilköğretim Türkçe ders kitapları, içinde akademisyen, öğretmen ve uzmanların bulunduğu ekipler tarafından 21. yüzyılın başlarında (2016'dan itibaren) hazırlanmış, güncel ve çağdaş ders kitaplarıdır. Bu ders kitaplarından, kitabın dış kapak ve iç sayfalarında öğrencilerin ilgisini çekebilecek albenili, resimli - görselli sayfalar bulunmaktadır. Ayrıca ders kitaplarında sunulan çalışma soruları, bilgilendirmeler ve aktiviteler, amaca uygun, üzerinde düşünülerek hazırlanmış Türkçe kitaplarıdır. İlköğretim Türkçe ders kitaplarının tamamı için yapılabilecek eleştiri, seçilen kimi edebi metin ve kaleme alan şair ve yazar bakımından noksanlıkları barındırmasıdır. Pek çok açıdan güzellik taşıyan ilköğretim Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde, biraz daha edebi şair ve yazar ölçütlerinde özen gösterilebilirdi.

1983'te bağımsız bir devlet olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı, adanın değişik yerlerinde, özellikle güney ve batısında yaşayan Türklerin, 1974 sonrasında adanın kuzeyinde toplanarak coğrafi bütünlüğe kavuşmaları, Kıbrıs Türklerinin kendi Türkçe, kültür ve edebiyatı üzerine huzur ortamı içinde düşünmeye ve çalışmaya başladıkları görülmüştür. Bunun sonucunda da 2000'li yıllardan sonra yerli akademisyen, yazar ve öğretmenlerce hazırlanan ilköğretim Türkçe ders kitapları ile lise öğretimi son sınıfına güz ve bahar dönemlerinde, Kıbrıs Türk Edebiyatı dersleri eklenip, bunların kitapları yazılmıştır.

Lise üçüncü sınıfın güz ve bahar döneminde okutulmak üzere bir komisyonca hazırlanan, *Kıbrıs Türk Edebiyatı I.* ve *Kıbrıs Türk Edebiyatı II.* ders kitapları, adada bir ilktir. Kıbrıs Türk edebiyatı, Osmanlı'dan günümüze İstanbul kültür muhitini ve edebiyatçıları örnek almakla birlikte git gide özgünleşip, yerelleşmeye başlamıştır. Bu bağlamda lise öğreniminde genel Türk edebiyatı yanında, Kıbrıs Türk edebiyatının da okutulması ve ayrı bir kitabının yazılması doğrudur. Bu kitaplar, Türkçe - edebiyat ders kitaplarında bulunması gereken kriterlerin çoğunu karşılamaktadır. Bu kitaplar albenili ders kitapları olarak gözükmemektedir. Kitaplarda seçilen şair ve yazarlar, eserlerin seçiminde estetik edebi değer taşıma ilkesine az çok dikkat edilmiştir. Bununla beraber şair ve yazarlardan seçilen metinlerde öğrencinin daha ilgisini çekecek metinler tercih edilebilirdi. Örneğin; Âşık Kenzi'den, 19. yüzyılda Kıbrıs ve etrafındaki siyasi ve sosyal olayları anlatan *Dastan - ı Kıbrıs* yerine pek çok Kıbrıs Türkünün göçmen olduğu ve bir kısmının zamanla adasına döndüğü düşünülürse, Âşık Kenzi'nin kendi gurbetliğini ve adaya gelişini anlatan "Sergüzeştnameyi" adlı şiiri tercih edilebilirdi.

Kıbrıs Türk edebiyatı ders kitaplarının özenli hazırlandığını ana hatlarıyla kabul edebiliriz. Kıbrıs Türk edebiyatında halk edebiyatı ürün ve türlerinin zenginliği düşünülürse, bunlara genişçe yer verilip, güz dönemi müfredatının birinci kitabın tamamını içermesi anlaşılabilirse de 1890'lardan günümüze kadar gelen yenileşme dönemi veya çağdaş Kıbrıs Türk edebiyatı, sadece ikinci kitabın değil, ilk kitabın en azından yarısından itibaren başlatılabilirdi.

KAYNAKÇA

- Albayrak, F; Batchuluun, A. (2019). *Moğolistan’da Türkiye Türkçesi- Moğolca üzerine yapılan çalışmalar ve Türkçe öğretimi*, Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.
- An, A. (1997). *Kıbrıs’ta Türkçe Basılmış Kitaplar Listesi*, Ankara: Sistem Ofset Yayınevi.
- Agayev, E. (2019). *İbrahim Zeki Burdurlu ve Lefke, Lefke Tarihinden Sayfalar*, Lefkoşa: Tipografart Basım Yayınevi.
- Agayev, E. (2019). *Lefke’de Numune-i Terakki Mektebi’nin Açılışı*, Lefke Tarihinden Sayfalar, Lefkoşa, Tipografart Basım Yayın.
- Akar, M; Demir, N; Duman, M. (1998). *Namık Kemal Sempozyumu Bildirileri*, Gazimağusa, Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.
- Alkan, C. (1992). *Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Arı, Ş. (2010). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaştırmalı Yöntem 7*. Gazi Üniversitesi, 10. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınevi, Ankara.
- Arslan, M. Yurt, G. (2014). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Şekil-İçerik-Metin Yönünden İncelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları Örneği*, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 31, ss. 317 – 327, Isparta.
- Arslanbaş, S. (2019). *Kıbrıs’ta Türkçe – Edebiyat Öğretiminde Türkiye Aydınlarının Rolü (1873 – 1960)*, “Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi. Lefkoşa: Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Balcı, A. (2003). *Bir Okuma Materyali Olarak Çocuk Dergileri ve Çocuklara Rehber*, TÜBAR – XIII. Ankara; Bizim Büro Matbaa.
- Baldane, Orhan (2019). *Çağdaş Türk Lehçeleri Arasındaki Aktarma Sorunlarına Genel Bir Bakış*, Türk Ekini Dergisi, Pamukkale Üniversitesi.
- Beliğ, K. (2015). *Girne – Taşucu – İstanbul*, Kır Çiçekleri II, Girne, Tipografart yayınevi.

- Biçer, N. (2017). *Türkçe Öğretimi Tarihi* Kesit yayınları, İstanbul.
- Bulut, F. (2013). *İsmail Hikmet Ertaylan'ın Edebiyat Tarihçiliği*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 2/1 Bursa.
- Duran, A. (2020). *Macar Türkolojisi*, Belgi Dergisi, Pamukkale Üniversitesi, Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Cicioğlu, H. (1983). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Eğitim* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 16, sayı: 2, Ankara.
- Coşkun, S. (2018). *Halit Fahri Ozansoy'un Türk Dili ve Edebiyatı İle Edebiyat Öğretimi Üzerine Çalışmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi.
- Çalışkan, N. (2006). *Türkiye'de Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitapları Üzerine Edebiyat Eğitimi Açısından Bir Değerlendirme*, Milli Eğitim Dergisi, cilt:34, sayı: 169, Ankara.
- Çapa, M. (2016). *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu*, Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi, İzmir.
- Çapa, M. (2020). *Türkiye'den Kıbrıs'a Giden Eğitimci ve Yazarların Gözüyle Kıbrıs'ta Eğitim Hayatı*, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, cilt: 10, sayı: 19, Edirne.
- Çetin, Y. A; Kılıç, S. (2019). *9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Öğretmen Görüşleri*, Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi, sayı:3 Ankara.
- Demiryürek, M. (2003). *Cumhuriyet'in 80. Yılına Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Demiryürek, M. (2007). *Kıbrıs Türk Tarihinden İrşâd Dergisi*, İstanbul: Deniz Plaza Yayınları.
- Demiryürek, M. (2008). *III. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildiri Kitabı*, KKTC: Lefke Avrupa Üniversitesi Yayınları.
- Demiryürek, M. (2015). *Tevfik Fikret ve Kıbrıs Türkleri*, II. Uluslararası LAÜ Tarih

Kongresi, Bildiriler Kitabı, Lefkoşa, LAÜ yayınları.

Duru, N, K. (1958). *Cumhuriyet Devri Hatıralarım*, İstanbul: Sucuoğlu Matbaası.

Erkal, M. Çağrıtekin, D. (2020). *Okuma Stratejilerinin (Yöntem ve Tekniklerinin) Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerle Uyumunu*, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ağrı.

Erol, K; Demir, F. (2017). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar*, International Journal Of Languages Education and Teaching, sayı:5.

Ertaylan, İ. (1934). *Kıbrıs Türk Alfabesi*, İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Ertaylan, İ. (1945). *Kıbrıs Kıraat Dersleri*, Lefkoşa: Kosmos Matbaası.

Ezilmez, H. (2013). *Namık Kemal'in Öğrencisi Kıbrıslı Hasan Nef'i ve Felâket Adlı Oyunu*, Edebiyatı Kıbrıs ve Bahar, XXIV. Uluslararası Kıbatak Edebiyat Şöleni – Bildiriler, KKTC.

Ezilmez, H. (2017). *Suna Altun'a Armağan*, Lefkoşa, Kıbatak Vakfı Yayınları, Mavi Basım Yayıncılık

Fedai, H. (2002). *Kıbrıs Türk Kültürü, Bildiriler I*, Ankara: Özyurt Matbaası.

Feridun, H. (2011). *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinden Bir Ömür*, Lefkoşa, Galeri Kültür Yayınları.

Feyzioğlu, B. (2019). *Suna Altun'un Yayınlanmamış Mağusa Dosyası*, Lefkoşa: Suna ve Ata Altun Mağusa Tarihini Araştırma ve Yazın Vakfı = 53

Güneylioğlu, S. (2021) *Kıbrıs Türk'ünün 450 Yıllık Mücadelesi*, kendi yayını.

Hakeri, H. B. (2014). “*Türkçe*”, *Şiiristan*, Lefkoşa, Khora Yayınları.

Hitzel, F. (1995). *Diloğlanları ve Tercümanlar*, (Türkçeye çeviren: Mehmet Sert) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hür, E. (2014). *Maneler*, Lefkoşa.

İlgaz, H. (1949). *Kıbrıs Notlarım*, İstanbul: Kadın Gazetesi Yayını.

İlıcak, T. (2003). “*Başına Ko*”, *Gözlemler ve Özlemler*, Avusturalya – Melburun, Venüs Yayıncılık.

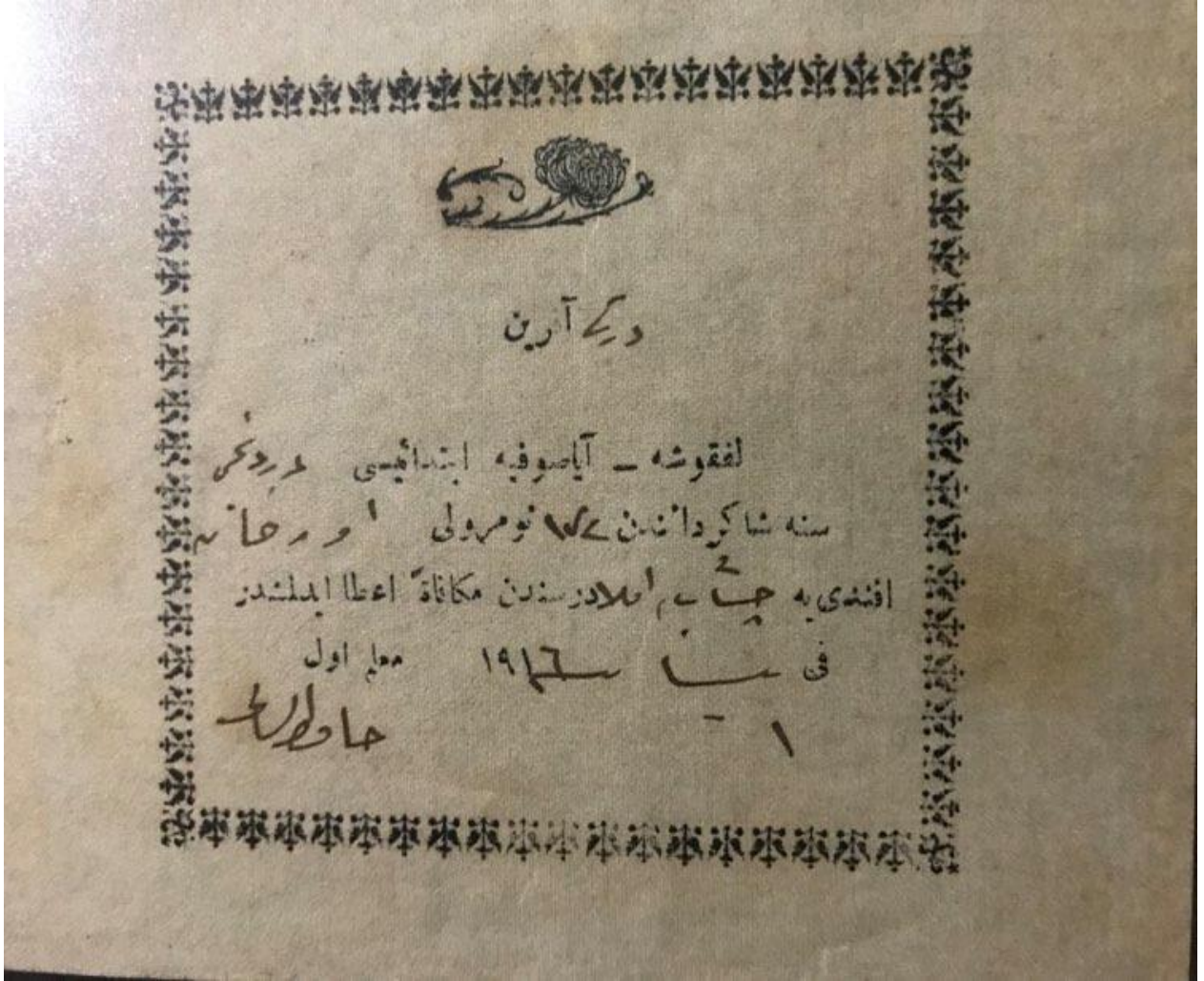
- Kantemir, E. (1976). *Türkiye 'de Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karakartal, O. (2018). *Kıbrıs Türk Eğitimine Bir Katkı: Lefkoşa Ayasofya Sıbyan Mektebi "Aferin Belgesi (1916)"*. Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi. Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Karakartal, O. (2010). *Kıbrıs'ta Türkiye Kültür Adamları ve Eserleri*, İstanbul: Doğan Yayınevi
- Karakartal, O. (2015). *Tevfik Fikret'i Nerede Kimler Okudu* Hürriyet Gösteri, sayı: 317.
- Karakartal, O. (2017). *Dr. Hâfız Cemâl'den (Lokman Hekim) Bir Teşhis ve Reçete: "Kıbrıs Osmanlılarına Mahsûs Parlak İstikbâl Programı" (1909)*, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, Lefkoşa: Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- Karakartal, O. (2018). *Kıbrıs Türk Edebiyatçılarının Ana Dili - Türkçe Karşısındaki Tutumları, Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları*, İstanbul: Çevik Matbaacılık.
- Karakuş, İ. (2006). *Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kıbrıs Maarif Yıllığı (1959).
- Kılıç, F. (2017), *Kıbrıs'ta Yeni Türk Alfabesinin Öğretimi*, Tarihte Kıbrıs, İmak Ofset, Bursa.
- Kılıç, M; Kılıç, M. (2017). *Ana ve Yavru Vatan Arasında Kültürel Bir Köprü: Türkiye'den Kıbrıs'a Gönderilen Öğretmenler* Tarihte Kıbrıs, İmak Ofset, Bursa.
- Konur, İ. (1938). *"Kıbrıs Türkleri"* Burhanettin Matbaası.
- Kürşat, F. (2008). *Kıbrıslı Türk Evladım, Kıbrısname*, Gönyeli: Ajans Yaysat Lmt.
- Levent, N. A. (1964). *Ortaokullarda Türkçe Kitabı*, Lefkoşa.
- Mermer, A. (2009). *Dil ve Edebiyat Türkler ve Türkçe Dünyada Türkçe Öğretimi*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara.

- Nesim, A. (1987). *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz - Kıbrıs Türk Eğitimi Hakkında Bir Araştırma*, Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınevi.
- Ogur, E. (2009). *Ali Canip Yöntem'in Cumhuriyet Döneminde Edebiyat Öğretimi İçin Hazırladığı Ders Kitapları* Eğitim Fakültesi Dergisi, Bursa.
- Özkul, A; Akcansoy, Y; Ülvay, G. (2018). “*Viktorya İslam İnas Sanayi Mektebi ve Kıbrıs Türk Kadınının Yaşamındaki Rolü*” Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl: 14, Sayı: 27, Ankara.
- Özkul, E, A. Akcansoy, Y. (2019). *Yeni Türk Harfleri'nin Kıbrıs'ta Kullanılması ve Yaşanan Problemler*, İngiliz İdaresinden Günümüze Kıbrıs Eğitim Tarihinden İzler, Tipografart Basımevi, Lefkoşa.
- Özkul, E, A. Özsezer M. (2019). *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinde Shakespeare Okulu ve Nejmi Sagıp Bodamyalızade*, İngiliz İdaresinden Günümüze Kıbrıs Eğitim Tarihinden İzler, Tipografart Basımevi, Lefkoşa.
- Özoran, B. R. (1967). *Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Sayı: 60.
- Pehlivan A, E. Karakaş, Kurt. (2021). *Metaphors of Higher Secondary Education Students' in TRNC Regarding the Concept of Turkish Cypriot Literature* International Online Journal of Educational Sciences.
- Pehlivan A. (2018). *Medium of Instruction Policies: Turkish Cypriots and Their Reflections on Instructional Technologies* EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education.
- Pehlivan A. (2003). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Yetiştirmede Aranan Ölçütler*, Dil Dergisi, Tömer, Ankara.
- Pehlivan, A. (2003). “*Türkçe Ders Kitabı Seçme ve Değerlendirme*”, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Sayılı, A. Cunbur, M. Mazıoğlu H. Enginün, İ. Tansel, O. Öner toy, O. Parlatır, İ. (1984). *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Şen, C. (2017). *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinde Bartınlı Bir Öğretmen: Müçteba Öktem*, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E – Dergisi, Bartın.
- Türkan, H. K. (2017). *Türkçe Öğretiminin Tarihsel Süreci Ve Yabancı Uyruklu Öğrencilere Türkçe Öğretimine Dair Bazı Öneriler* , The Journal of Academic Social Science Studies, No:60, p. 147 – 158, Ağustos II.
- Uçman, A; Kurt, Ünlü, Ş. (2004). *Şermin*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Yurt, G; Arslan, M. (2014). *7. Sınıf Ders Kitaplarının Şekil – İçerik – Metin Yönünden İncelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları Örneği*, SDÜ Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Isparta.

EK3 Aferin Belgesi

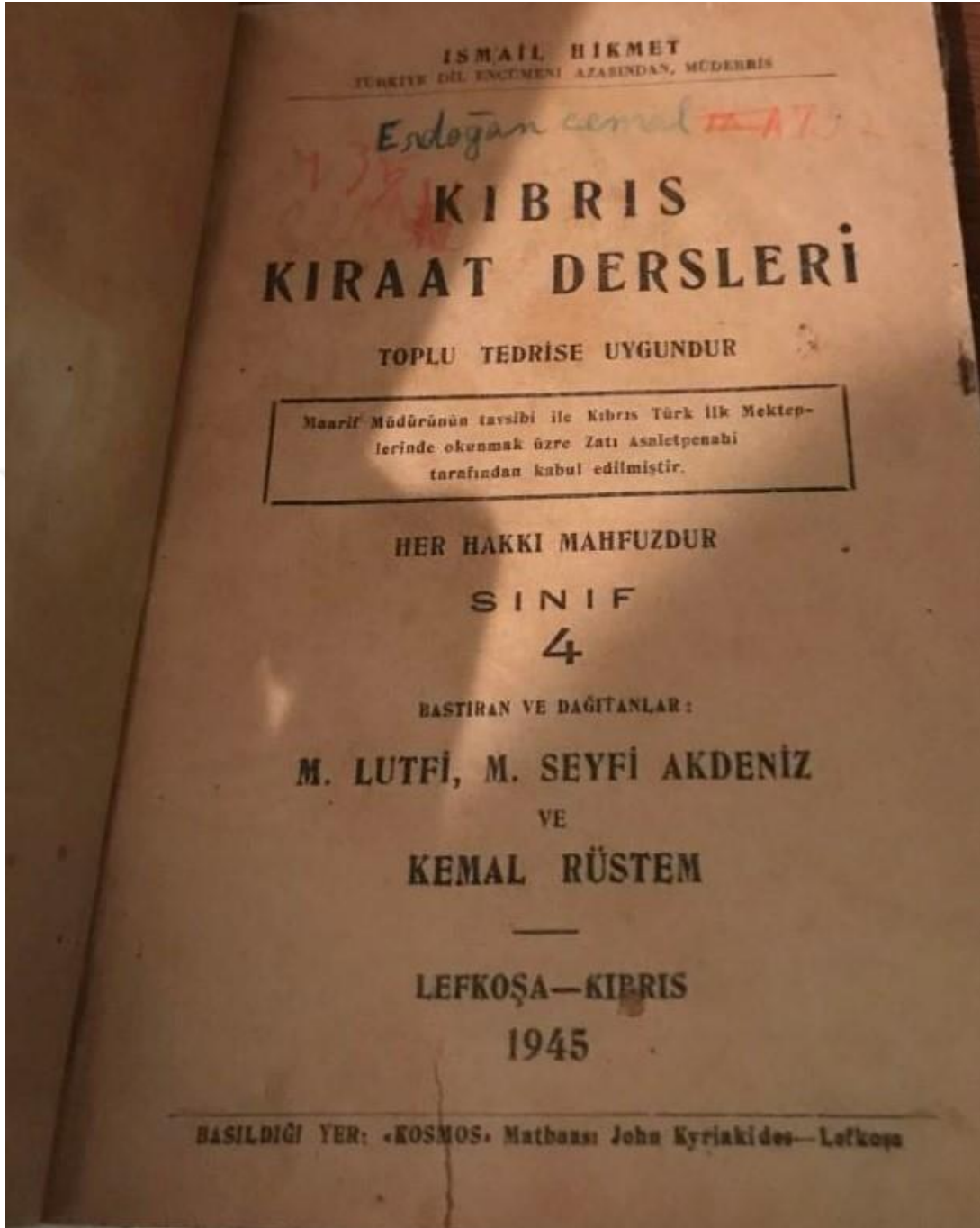
1916 yılına ait Lefkoşa Ayasofya ilk mektebinden dördüncü sınıf öğrencisi Orhan Efendi'ye hesap ve imlâ derslerindeki başarısından ötürü verilen aferin belgesi.

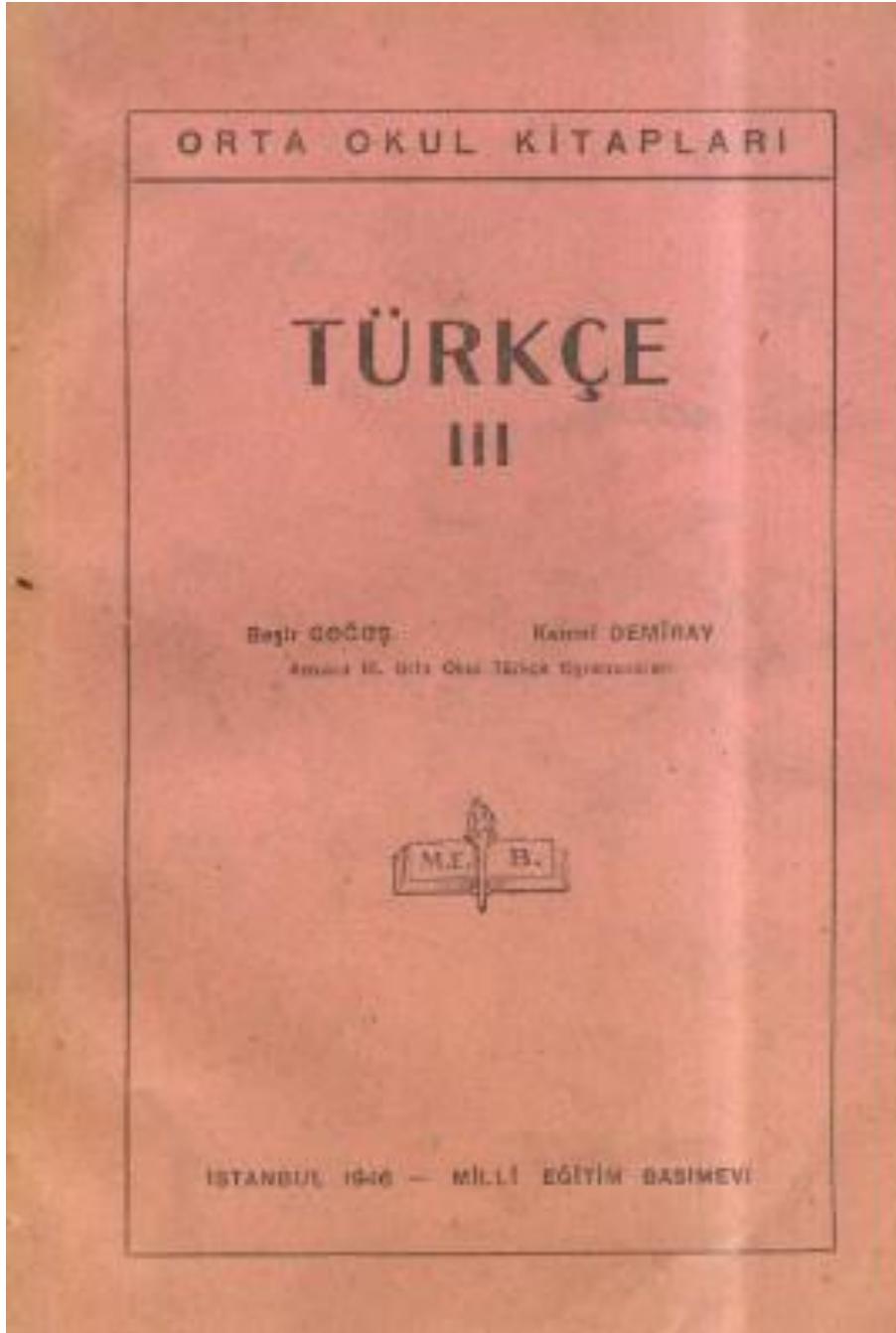
EK4 Kıbrıs Alfabe Kitabı

İsmail Hikmet Ertaylan tarafından 1934 yılında yazılan, Kıbrıs'ın ilk alfabe kitabı.

EK5 Kıbrıs Kiraat Dersleri I-IV

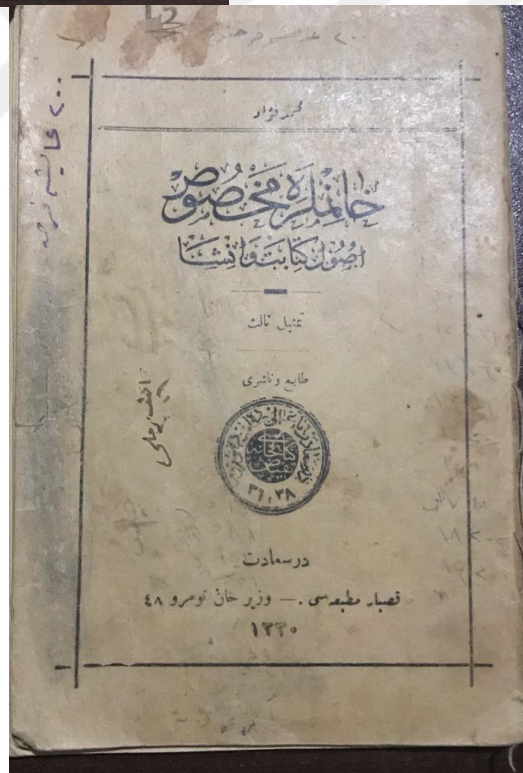
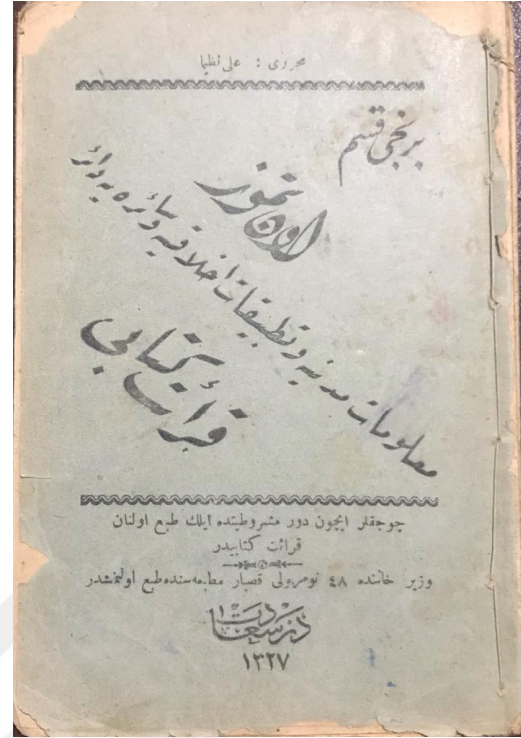
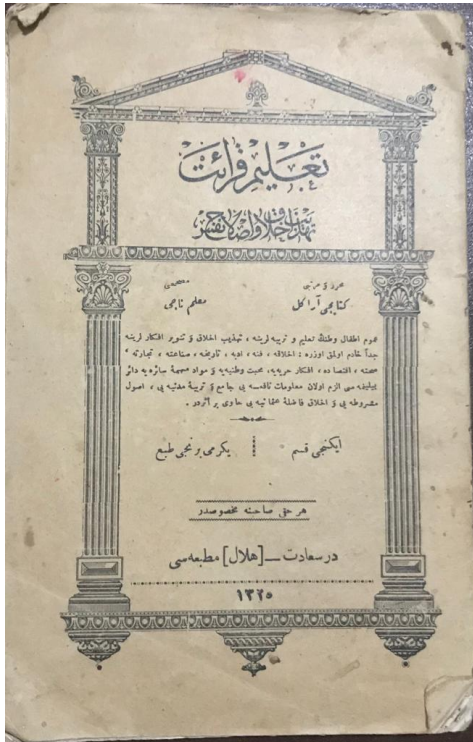

İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yazılan *Kıbrıs Kiraat Dersleri I-IV* serisi.

EK6 1946 Türkçe Ders Kitabı

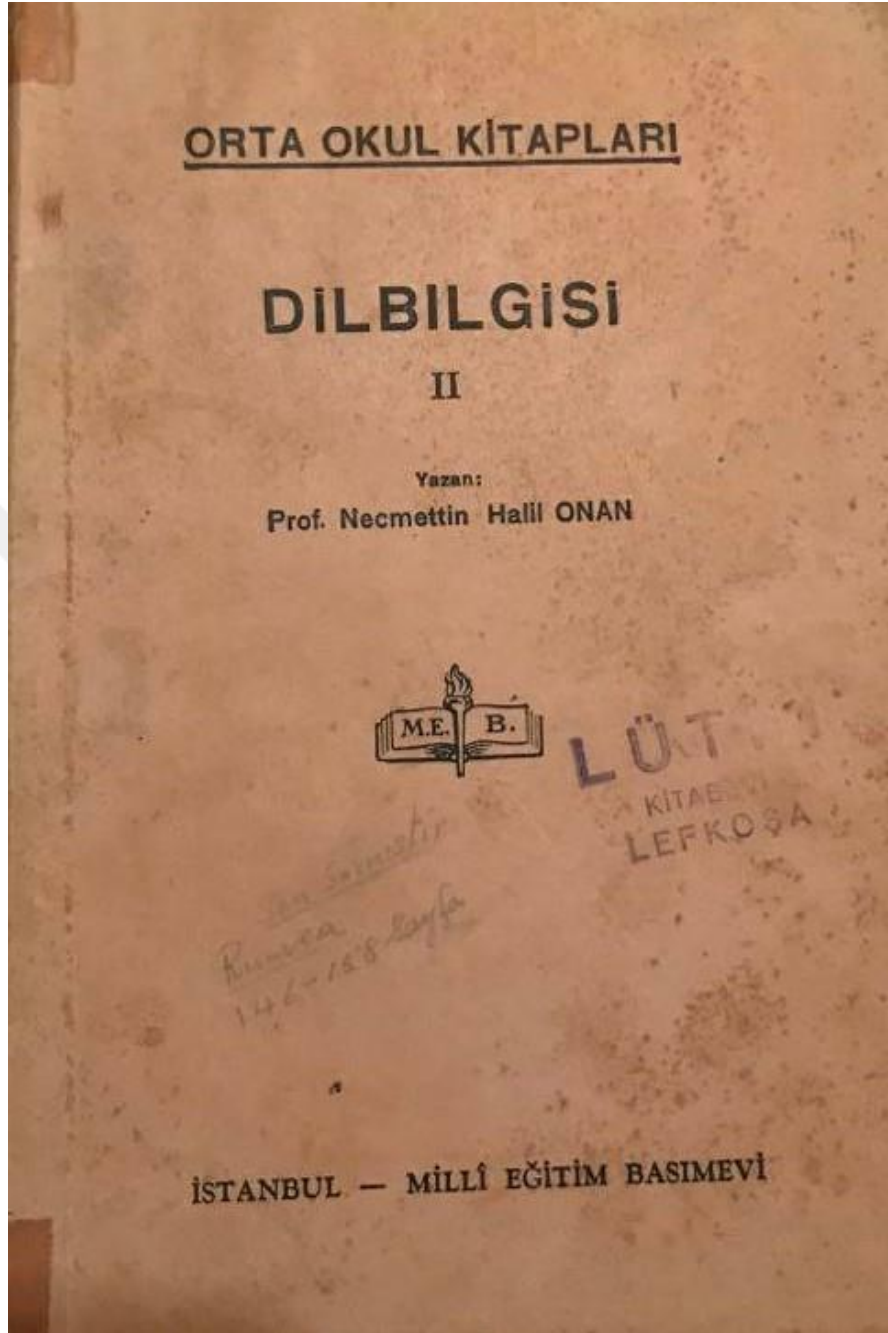
Kemal Demiray ve Beşir Göğüş'ün Türkiye' de ortaokul III. sınıfta okutulan Türkçe ders kitabı.

EK7 Okuma – Seçki Kitapları

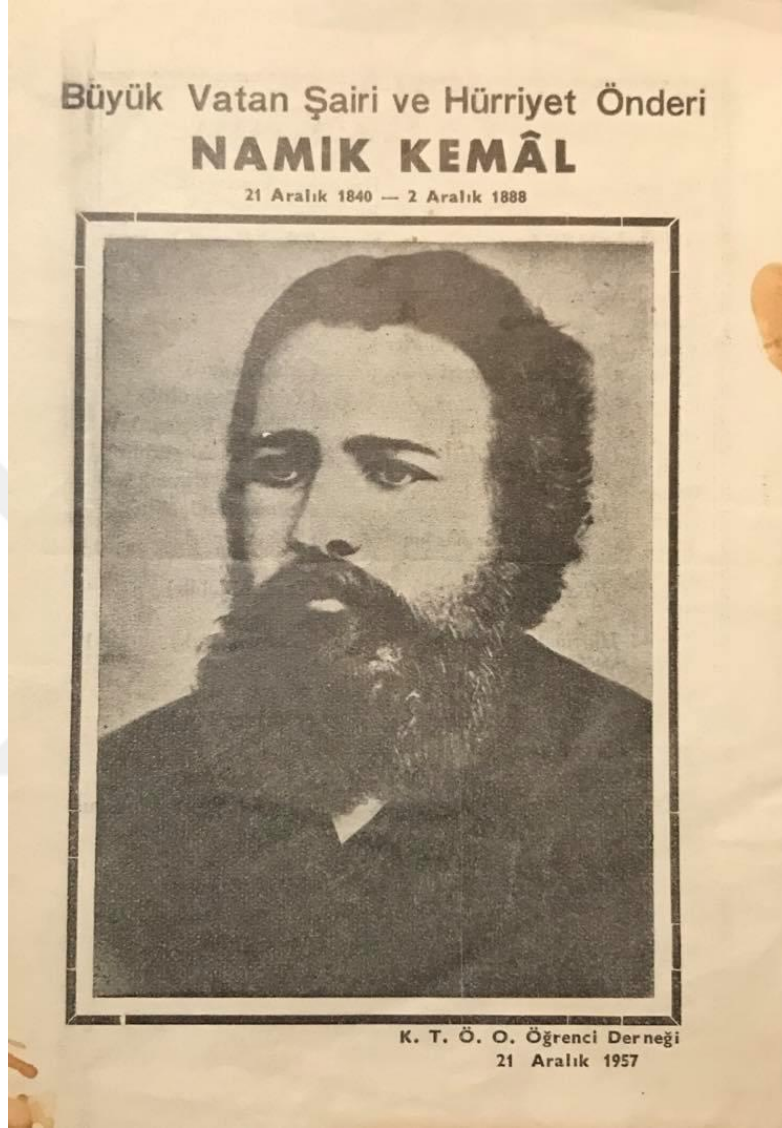

Muallim Naci tarafından yapılan *Talim-i Kiraat* adlı kitabın 1909 tarihli 21. baskısı, diğerleri eğitimci Ali Nazîma'nın 1908 meşrutiyetinden sonra çıkan 1911 tarihli *10 Temmuz Kiraat Kitabı* ve Mehmet Fuad'ın hanımlara çeşitli durumlara ve makamlara hitaben yazılacak yazı örneklerini öğreten, 1914 tarihli *Hanımlara Mahsus Usulü Kitabet ve İnşa* adlı okuma - seçki kitabıdır.

EK8 Türkçe Gramer Kitabı

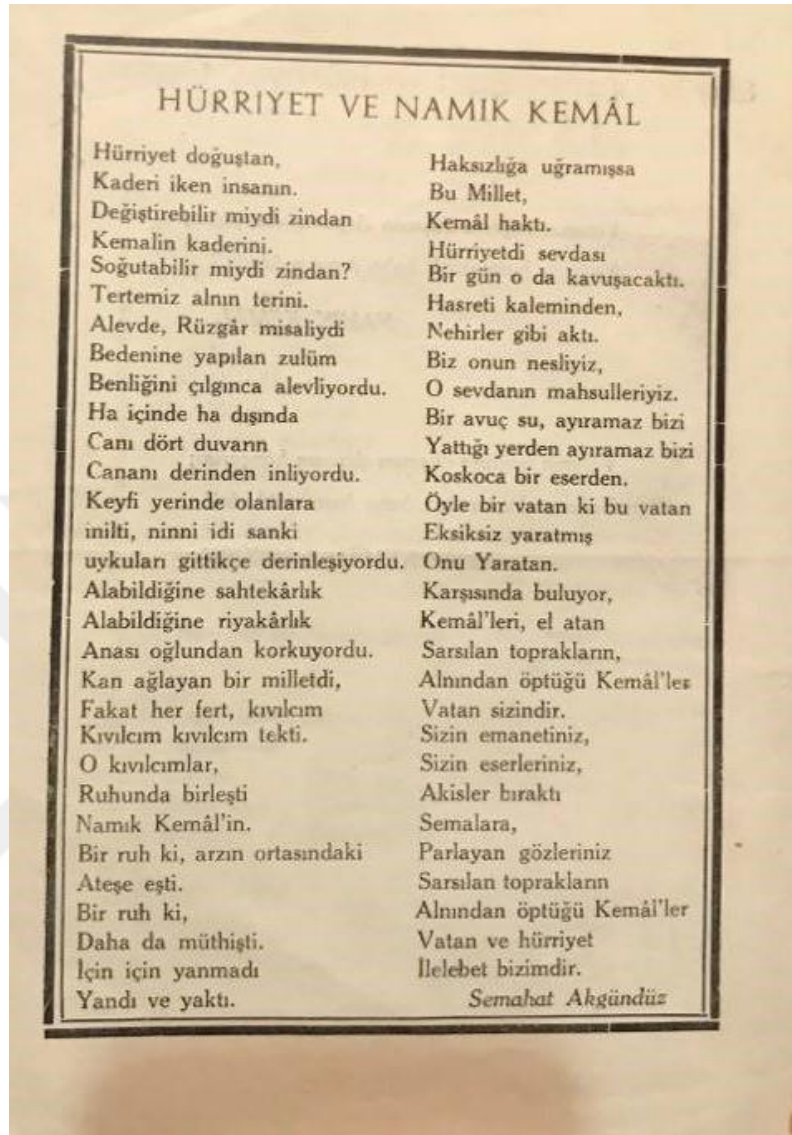

Necmettin Halil Onan'ın yazdığı, İstanbul baskısı, Milli Eğitim Bakanlığı ortaokul kitaplarından, *Dil Bilgisi II* adlı Türkçe gramer kitabı.

EK9 Tanıtım Broşürü

Namık Kemal'i anmak için düzenlenen geceye ait bir tanıtım broşürü.

EK10 Hürriyet ve Namık Kemal Şiiri

Semahat Akgündüz'ün yazdığı "Hürriyet ve Nâmık Kemal" şiiri.

EK11 Türkçe Ders Kitabı

Türkçe 1. Sınıf 1. Ders Kitabı

EK12 Türkçe Ders Kitabı II

Türkçe 6. Sınıf 2. Ders Kitabı

EK13 Kıbrıs Türk Edebiyatı Ders Kitabı

Kıbrıs Türk Edebiyatı I. Ders Kitabı

EK14 Kıbrıs Türk Edebiyatı II

Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Ders Kitabı

